

**R
T
I
L
L
A**

Revista de Maratzi, AF num. 59

Cultural de Maratzi, AF num. 59

A

PORT

Informa Cultural de

Maratzi, AF num. 61

**ST
L
A**

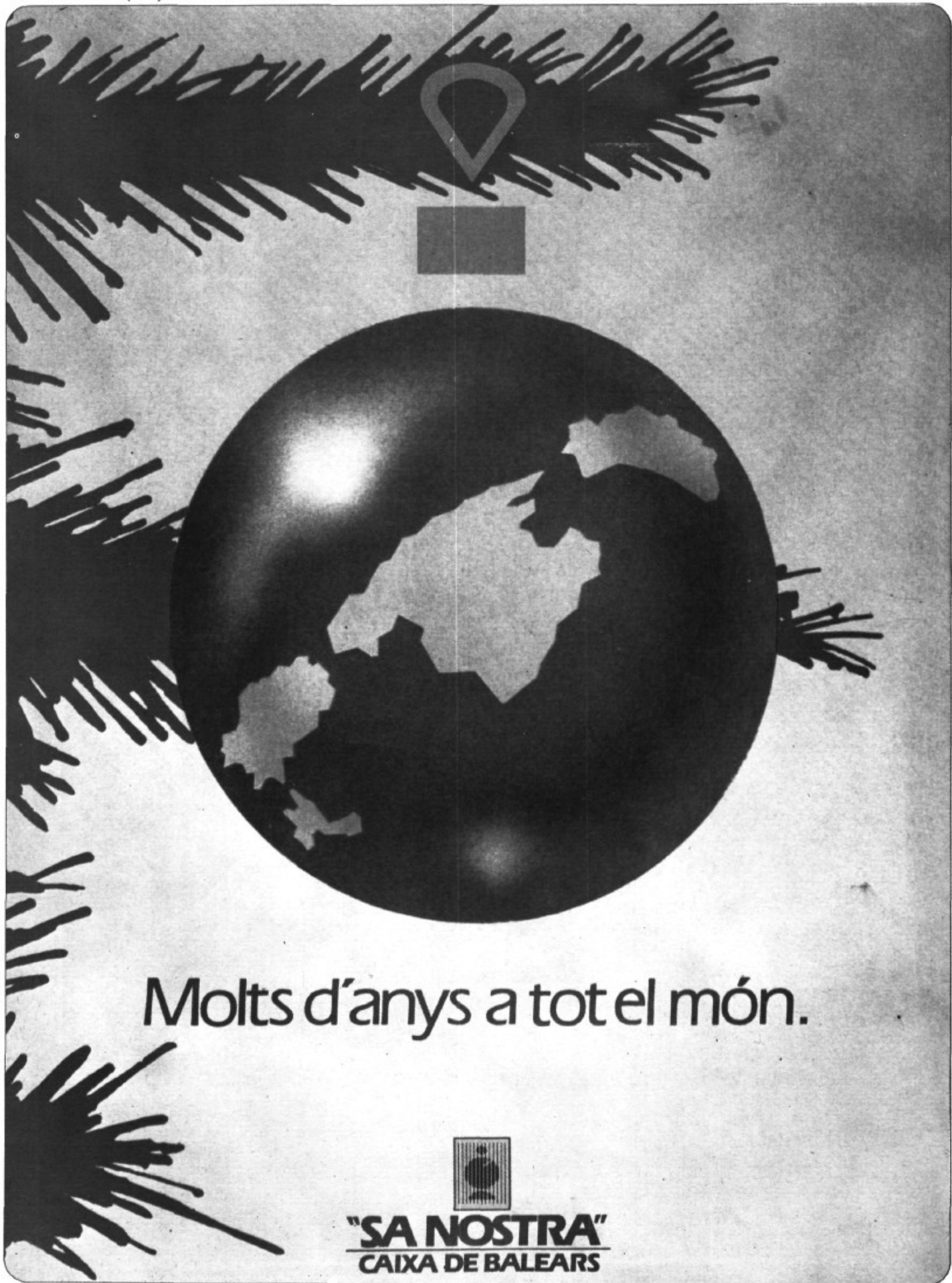
R

O

NO ME

**UC
A
T
U
R
A
R**

Informa Cultural de Maratzi, AF

Molts d'anys a tot el món.

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

EDITORIAL

UN CENT QUE ES FA ESPERAR

Que feia estona que hauria d'haver sortit el 100? Ja ho sabíem. Imaginau-vos: ha estat necessari que passàs Nadal, que venguessin els reis, que hi hagués una guerra, que en Guerra dimitís i que es proposàs un membre del nostre consell de redacció com a cap d'una llista electoral per arribar a decidir-nos... vos pareix poc?

Fora bromes -que alguna d'elles no fa gràcia- hem de dir que ha estat un número llarg; a la vista està que molt més llarg que els altres, i trobàvem que per un pic en la vida que es celebra el 100 ho pagava, encara que algú -ho podeu llegir a un dels articles reproduïts- ens diu que no val la pena moure tanta saragata.

Veureu que és un número per a tots els gusts. Estam contents de la resposta que els nostres Amics ens han donat i des d'aquestes ratlles els volem agrair profundament la seva col.laboració, així com les veus de coratge que ens han arribat de diversos indrets. Tot plegat ens suposa una força inestimable i fa que vos poguem posar a les mans un número que creim important.

Començam l'any i, d'alguna manera una nova etapa, amb renovada il.lusió. Si no hi ha res de nou el proper mes ja serem amb voltros de manera puntual, amb noves seccions i noves idees. Fins llavors i fins sempre, gràcies a tots i molts d'anys.

La Redacció

Gener 1991

C O L . L A B O R A D O R S: Nanda Aguiló, Manuel Barrado, Andreu Bestard i Mas, Guillem Bosch i Roca, Miquel Bota i Totxo, Xisco Busquets, Antoni Canyelles i Oliver, Francesc Crespí i Canyelles, Rafel Crespí i Ramis, Jaume Creus, Col.legi Costa i Llobera, Pere Estelrich i Massutí, Ma Angels Estévez, Rafel Ferrer i Massanet, Antoni Pere Font, Xavier Fortuny, Gaspar Fuster i Veny, Carme Gafarot, Pere Gil, Antoni Ginard, Carme Hermoso, Marita Lladó, Francesc Llinàs, Pere Llofriu, Maria Magraner, Guillem Massot i Capó, Josep Massot i Muntaner, Isabel Matas i Alomar, Teresa Matas, Patrick Meadows, Magdalena Mestre, Jaume Miralles i Ferrando, Bonifaci Molada i Pradas, Mateu Monserrat i Pastor, Antoni Montilla, Baltasar Morey i Carbonell, Miquel Mut, Núria Nogareda, Jaume Oliver i Jaume, Bartomeu Orell i Villalonga, Antoni Palou, Joan Parets i Serra, Bartomeu Pou, Melcion Puigserver i Canyelles, Antoni Roca i Jerez, Gabriel Rotger, Antoni Rubí i Gómez, Francesc Sáez i Isern, Vicenç Sastre i Arrom, Cristòfor Tries i Serra, Josep Antoni Triay, Jaume Tugores i Berga, Valentí Urenya, Javier del Valle, Antoni Vaquer i Ramis, Gabriel A. Vich i Martorell, Adolf de Villarroya.

PORTADA: Teresa Matas / **CONTRAPORTADA:** Vicenç Sastre

CONSELL DE REDACCIÓ: Pere J. Amengual i Bestard, Miquel Bosch i Auba, Rafel Creus i Frontera, Biel Massot i Muntaner, Joana Maria Matas i Alomar, Bernat Palou i Creus.

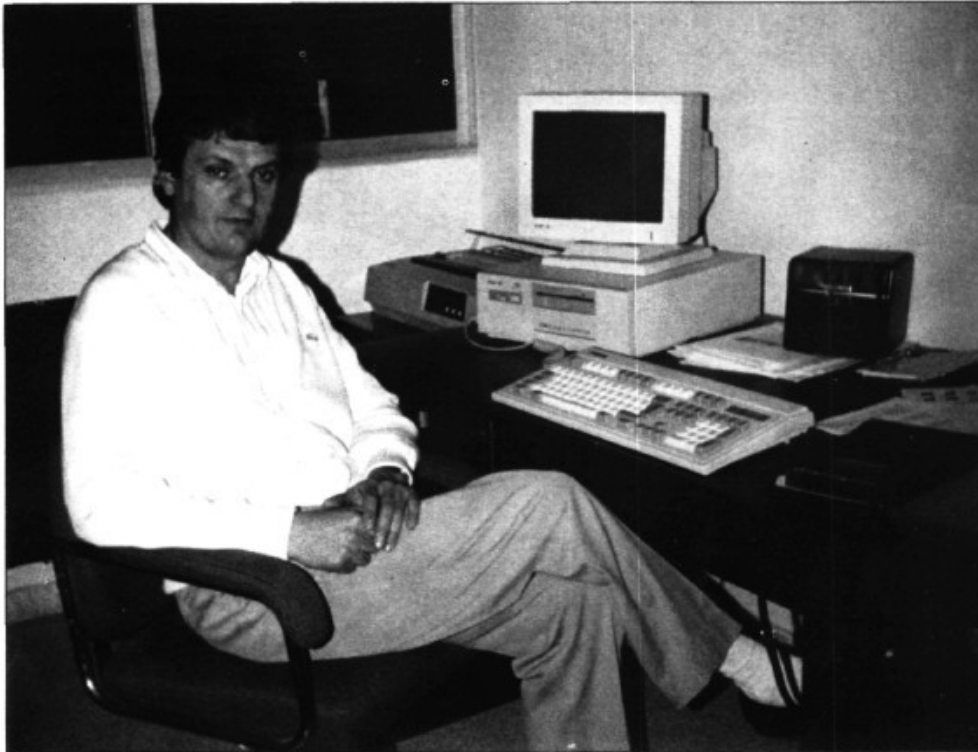
Imprès a Imatge 70

D.L.: PM 529/81

Nº 100, desembre 1990
gener 1991

PREMI NACIONAL D'EXPERIMENTACIÓ AL C.P.C.
COSTA I LLOBERA DE PORTOL

En resolució del 15-XI-90 la Secretaria d'Estat d'Educació va fer pública la relació de Centres als quals es concedeixen el Premis Nacionals d'Experimentació. Entre ells hi figura el C.P.C. Costa i Llobera.

Com a conseqüència de la sensibilitat manifesta del professorat d'aquest Centre cap a les noves tecnologies i concretament dins el camp informàtic, i després d'uns anys de sol·licitació, el curs 1988-1989 el Ministeri d'Educació i Ciència l'inclou dins el Projecte Atenea.

La finalitat d'aquest Projecte és utilitzar el material informàtic com a un instrument més de treball, contemplant sempre dins la programació general de l'àrea.

Per tal de dur a terme dita experimentació, el M.E.C. els dotà del següent material: Curs 1988-1989: 5 ordinadors, 1 impressora, diversos programes, dotació econòmica. Curs 1989-1990: Programes diversos, dotació econòmica, professor adscrit compartit. Curs 1990-1991: 5 ordinadors, 1 impressora, programes diversos, dotació econòmica, professor adscrit a l'experiència.

L'equip pedagògic del curs 1989-1990 integrat pels següents professors:

Cristina Gallardo Sagrera i Beatriu Cerdà Garcia, de Preescolar; Maria de la Cruz Barrera del Arco, Margalida Canyelles Marcè i Carme Buades Blanco, de Cicle inicial; Joana Aina Cloquell Mir, Teresa Costa Martorell i Margalida Cànaves Barceló, de Cicle mitjà; Jaume Sastre Rigo, de Cicle superior (idioma); Antònia Ferrando Ballesteros, professora adscrita; i Miquel Coll Canyelles -en la foto- com a coordinador

dugué a terme a grans trets, les següents activitats: Un curs de coneixement bàsic del LOGO al professor, i impartit pel coordinador. Iniciació al llenguatge LOGO als nivells de preescolar, cicle inicial i mitjà. Al nivell superior es compaginà la iniciació al LOGO, amb un primer contacte amb el processador de textos. Igualment es dugueren a terme activitats puntuals a àrees concretes (Socials, Idioma...) utilitzant els programes específics remesos pel M.E.C.

Després d'elaborar una memòria de totes les activitats realitzades, i una posterior avaluació per part de la Secretaria d'estat d'Educació, aquesta els concedeix l'esmentat premi, el qual té una dotació econòmica d'un milió de pessetes, distribuït entre material informàtic i finançament d'un grup de treball format pels membres de l'equip pedagògic del projecte Atenea, que haurà d'elaborar un projecte de

centre que contempli la integració de les noves tecnologies en el currículum.

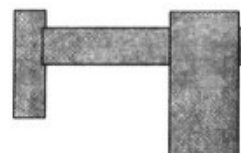
Enhorabona i que no sigui el darrer!

ATLETISME A MARRATXI

Per primera vegada en la història, dins el terme de Marratxí s'hi celebraran dos campionats de Balears d'atletisme, organitzats pel Club d'Atletisme Bodega Oliver.

En primer lloc, el IX Campionat de Balears de Marxa Atlètica en ruta tindrà lloc diumenge 10 de febrer en un circuit establert en el C/ des Tord des Pont d'Inca, amb sortida i arribada devora el Poliesportiu Municipal de Sa Cabana.

En segon, els Campionats de Balears absoluts de camp a través individual, previst pel diumenge 24 de febrer en la zona coneguda com La Verònica, de Sant Marçal.

G.A.V.I.M.

DURANT EL MES PASSAT...

- Descobertes falsificacions de quadres de pintors mallorquins.
- Palma s'omplí de llums de nadal.
- Més inundacions a Mallorca.
- Dijous Bo a Inca.
- Es van normalitzar molts carrers de Ciutat.
- Reformes al castell de Bellver.
- Vents de guerra al golf.
- Wim Mertens a l'Auditorium.
- Revolta estudiantil a França.

- La inflació, incontrolable.
- Es preparà aquest magnífic número 100 de Pòrtula. Molts d'anys!
- Una piscifactoria construïda en plena Albufera l'està posant en perill. Qui promou la piscifactoria és el propi govern...
- Entronitzat l'emperador del Japó.
- Baixà la gasolina.
- Aniversari del Tirant lo Blanc.

LA POLICIA LOCAL INFORMA...

Novembre

- 2.- La P.L. va retenir onze menors per destrosses fetes en un col·legi.
- 3.- Es produí una baralla entre pare i fill al Pla de na Tesa.
- 6.- A una casa de Pòrtol una dona de 67 anys va caure a una cisterna per causes desconegudes.
- 11.- Degut a les tormentes un pal d'electricitat va sofrir desperfectes i fou canviat per personal de Gesa.
- 14.- Hi hagué un accident entre dos turismes al carrer Cabana.
- 15.- Hi hagué un accident entre dos vehicles al carrer d'Oleza i un altre al camí de sa Fita entre un camió i una furgoneta.
- 16.- En el Pla de na Tesa robaren una bicicleta de l'interior d'un supermercat i robaren un bolso, fugint en un turisme.
- 20.- Un nin de denou mesos d'Es Figueras s'asfixiava. Gràcies a la ràpida intervenció de la P.L. arribà d'hora a la Policlínica i salvà la vida.
- 22.- Es varen recuperar diversos documents, targes i un taló de quantitat considerable. La P.L. ho entregà a la seva

propietària.

- 23.- Hi hagué un xoc entre dos turismes.
 - 27.- Hi hagué dos robatoris a Marratxinet. Una dona vella va caure i la P.L. la va traslladar a un centre mèdic.
 - 28.- Dos turismes varen xocar.
 - 29.- Un home morí dins un bar com a conseqüència d'un atac cardíac. Hi hagué un accident a la carretera d'Inca entre un taxi i un turisme.
 - 30.- Hi hagué un xoc entre cotxes a la carretera d'Inca.
Denúncies de trànsit...	137
Alcoholèmies.....	15
Informes.....	58
- Informació facilitada pel caporal de la Policia Local de Marratxí.

GENER

FEBRER

MARC

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31					

ABRIL

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30

JULIOL

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31					

OCTUBRE

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31					

Desitjam que en 1991 millori la vostra qualitat de vida.

Volem que millori la vostra qualitat de vida i per això, des de la Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori hem fet feina i en seguirem fent per realitzar obres que augmentin el benestar dels habitants de les Illes Balears.

Posarem en marxa, a través de l'IBASAN, 10 depuradores d'aigües residuals i començaran ses obres de 6 altres.

A través de la Junta D'Aigües iniciarem les obres per aportar nous cabals d'aigua potable als nuclis de població de les illes.

Seguirem millorant el paviment, el traçat, la senyalització i la il.luminació de les carreteres per a augmentar-hi la seguretat vial. I amb l'aspiració d'aconseguir una major seguretat, s'iniciaran les obres de supressió del trànsit a l'interior de les localitats d'Alaior, Ferreries i Peguera i construirem el segon cinturó de Palma, la Ronda de Sant Antoni i la Segona Ronda a Eivissa. Enguany obrirem al tràfic la totalitat de la Via de Cintura i el nou tram de l'Autovia Central.

Promourem, per mitjà de l'IBAVI, l'edificació de 300 noves vivendes socials de promoció pública i seguirem finançant la construcció de vivendes de VPO i vivenda usada i amb la rehabilitació, al menys de 70 vivendes de més de deu anys d'antiguitat.

Enguany es posarà en funcionament el Laboratori de Qualitat en l'Edificació d'Eivissa, mitjançant un conveni amb la PIMEEF i quedarà completa la xarxa de laboratoris, un a cada una de les tres illes.

Treballarem en la protecció del medi ambient i dedicarem un especial esforç a l'Educació Ambiental perquè creim que conèixer és la primera passa cap al respecte i la protecció. Continuarem la lluita contra la contaminació centrada en les anàlisis de control d'abocaments líquids. I dins aquest mateix capítol, redactarem els Plans d'Ordenació dels espais naturals que hagi catalogat el Parlament.

1991 serà un any d'avances en el benestar; el millorament de les infraestructures ens ofereix un mitjà per millorar la nostra qualitat de vida.
Feim feina per això.

GOVERN BALEAR
Conselleria d'Obres Públiques
i Ordenació del Territori.

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31					

NY

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30

TEMBRE

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30

SEMBRE

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

de l'edificació de vivendes socials

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30
31					

D'ES PONT D'INCA

ADEU

Si algú m'hagués dit que és possible estimar un tros de formigó potser hauria pensat que somniava truites.

Però quan aquest formigó té una estructura, una forma i una presència que identifica el lloc on vius, deixa d'esser quelcom fred per convertir-se en una fita que t'orienta, t'acompanya, és present en els teus records d'infantesa, forma part de la teva vida.

Llavors, d'alguna manera, l'estimes. I, quan de cop, et fan saber que l'enderrocaran, sents despertar en el teu interior un sentiment especial. Voldries protegir-lo. El mires com a un condemnat tractat sense cap misericòrdia, ni cap consideració als serveis que ha prestat durant molts d'anys.

Quan, als anys quaranta, aixecaren el dipòsit regulador d'aigua del Pont d'Inca feren una autèntica obra d'enginyeria tenint en compte la manca de materials i de mitjans de construcció de l'època, va esser tota una heroïcitat bastir una obra de tanta envergadura.

Es clar que els avanços de la tècnica han anat molt de pressa, i ja feia molt de temps que les bombes havien substituït la funció del dipòsit, potser fins i tot és cert que patia del "càncer del ferro".

Però tot i així va enfrontar-se al seu final com els valents: caigué ben sencer sota l'efecte de les càrregues. Calgueren moltes hores de feina d'una màquina "capoladora" per fer-lo a miques. Seria necessari, seria inevitable, seria tot el que vulgueu. Però no puc treure'm el sentiment que el Pont d'Inca ha perdut un senyal d'identitat i em sap greu.

CAVALLET QUAN ERES JOVE

JUNTS CELEBREM EL CENTENARI

Què tindrà el número cent per a que tots en facem festa?

Pòrtula arriba al número cent justament dins l'any del primer centenari del temple Parroquial del Pont d'Inca. I tots ens n'hem de felicitar.

"No hi ha poble sense temple" -ens deia Mascaró Pasarius en el seu Pregó d'obertura- sigui grec o romà, egipci o persa, moro o cristià mai no hi ha hagut poble sense temple. Per això és important que la gent, les persones que fa cent anys habitaven aquest indret, assumissin la tasca de bastir un temple. Volia dir que formaven comunitat, volia dir que no estaven de pas per aquí, volia dir que tenien entitat pròpia.

Es clar que en cent anys la fesomia del Pont d'Inca ha canviat molt. Ara hi viuen moltes persones que hi han nascut. Però també moltes nascudes en altres llocs de tota la geografia. I és des del temple que el Pont d'Inca obri els braços a tots i ens convida a celebrar junts, fent comunitat, aquest primer centenari. Tant si a l'església hi anam sovint com si hi anam a noces, batejos o funerals. El temple és de tots: Tenim un temple, som un poble. I estam contents i feim festa.

Així començarem la bulla fent un cercaviles ben animat, fent misses, fent ballades populars, concerts, teatre i revetla per a joves. De tot i per a tots els gusts hi va haver el mes de Juny quan iniciarem l'any del centenari. I la gent va venir a la plaça de l'església i va ballar i va riure, va pregar i va cantar.

En el cor de l'estiu vengueren les festes de Santa Catalina Thomàs. I tornarem a fer festa tots plegats.

A l'octubre ens trobàrem de bell nou per fer les festes de Sant Alonso amb col.laboració de La Caixa. Tenguérem xeremiers, missa, jocs tradicionals, grups d'animació per als més petits, revetles i coques. Cal dir que tengué molt d'èxit la competició de monopatí. Els al.lots disfrutaren fent fil.ligranes enfilats damunt aquests estris.

La darrera eixida, per ara, l'hem feta el diumenge 18 de Novembre: hem anat d'excursió a Valldemossa, Deià, Sóller i Lluc. Hem disfrutat d'un dia esplèndid tant en el referit al temps com a la convivència.

I encara no hem acabat la corda: preparam l'edició de L'AUCA del Pont d'Inca, haurem fet una altra excursió devers Nadal per posar un naixement a qualche indret de la serra mallorquina, volem celebrar d'una manera especial la revetla de Sant Antoni i un llarg etc. que ens durà al 22 de juny de 1991, a la cloenda de l'any del Centenari.

Hauran passat 365 dies però esperam que l'esperit de germanor d'aquest any del centenari no passi mai.

MIPT

FIBROTEC, S.A.

Camí dels Reis, s/n.
Polígon Son Castelló
07009 Palma de Mallorca

distribuïdor
per a
Mallorca
de

Rocalla

**FIBROTUBO
BONNA**

Tel 75 68 12
Fax 75 50 63

LA SALUT SOCIAL A MARRATXI

Seria més adequat parlar directament de la manca de salut social a Marratxí. Si repassam amb atenció la situació dels principals grups humans del nostre terme se'ns presenta una situació penosa. Sobretot pel que té d'evitable i crònic.

Vellesa, jubilats o incapacitats crònics. Sabem que la població és cada vegada major de edat. La natalitat minva sense aturar-se de davallar: cap projecte de Residència per a les persones soles (i normalment a més a més amb un grau d'invalidesa per tenir cura de si mateixos); abandonades; etc. Si exceptuam els "cafès", no trobam locals o punts de reunió habilitats per trobar-se, relacionar-se, dur a terme activitats culturals, sortides, espais per a la creació i l'esbargiment. L'importància de l'anomenat suport social és gairebé vital. Especialment quan ens feim grans. Suport social vol dir "companyia", "comprensió", "compartir" amb els altres. Quan dic vital vull dir "vital", que hi va la vida. Quants de viudos/es a partir d'una certa edat sobreviuen als 2 anys de la mort del cònjuge?... si no troben una o diverses relacions substitutòries.

Qui s'encarrega de tancar forats?; que no sigui massa evident la necessitat (per descomptat no cal esperar una manifestació de la tercera edat defensant els seus drets, al manco sense organització com ara): bàsicament l'ajuda mútua. Veïnats, familiars, amics, les religioses (allà on n'hi ha); i també el treball heroic que de vegades duen a terme els pocs treballadors socials o assistent social municipal. Si el treball és responsable ben aviat es cremen (d'impotència, és clar). Des d'aquesta perspectiva les clares "excursions municipals" resulten patètiques, una broma de mal gust. Dubt així i tot que hi vagin aquells que més ho necessiten.

Que puc dir d'aquest altre col·lectiu tan nombrós? Les mestresses de casa. Són legió. Silencioses, sofridores, frustrades, soles, incompreses, deprimides... Podria seguir una bona estona afegint adjectius indicatius de la seva condició. El seu potencial és immens. Sols cal alliberar-lo. A part d'alguna encomiable iniciativa particular d'alguns grups (al Pont d'Inca n'hi ha un) sembla que no existissin. Allà on les han atès han descobert que tot el sofriment s'ha transformat en creació, iniciatives, salut, alegria. A Marratxí, per descomptat, l'abandonament de la dona és total. Qui tapa tant de sofriment?. Elles mateixes. Sols caldria donar-los l'oportunitat d'expressar qui són i ens sorprendríem al descobrir "persones completes"; i que tenen molt a dir.

Parlar dels joves, de la seva necessitat d'esbargiment, inquietuds, especialment en aquesta etapa tan hermosa i dura a la vegada

que anomenam adolescència, és repetir la mateixa història. Si bé hi ha clares excepcions en aquest cas, en mans d'algunes parròquies (Es Pla de na Tesa i Sant Marçal sembla ser les que més activitats duen a terme; a Pòrtol, fins fa poc ni "flowers").

A nivell municipal, si exceptuam les activitats culturals de les festes locals no trobam quasi res a destacar. Sí, es cert que fa més de tres anys s'aprovà la construcció d'una "Casa de Cultura" entre Pòrtol i Sa Cabaneta, recentment inaugurada. Res ens alegraria més que servís per condensar tanta energia ara dispersa.

De la Sanitat sols vull recordar que després d'aportar-se a la correguda, fa 3 anys, la creació d'un Centre Sanitari (a un indret prou qüestionat, la construcció és aturada a mig camí. Una vegada més, en aquest cas els professionals de la salut, una altra vegada les religioses, i a la bona (excessiva) voluntat de la gent salvant (i cronificant) la situació. Seguim sense cap ambulància municipal, ni serveis d'urgències, manca d'una apotecaria a Pòrtol, de recursos mèdics (Es Pla de na Tesa per exemple).

No parlem de zones "verdes" habilitades especialment de cara al públic. Encara ens queden alguns (pocs) pinars, cada vegada més vallats això sí, per suplir aquesta carència.

Parlant de Naturalesa no vull acabar sense parlar de l'ecologia, d'aquella que genera recursos i estalvia doblers, que a la vegada poden invertir en qualsevol dels apartats anteriors. Avui en dia la nostra salut és, més que mai, ecològica. O protegim el medi ambient o tornem contra nosaltres les ferides que li hem fet. Em costa entendre com la majoria de municipis (el nostre inclòs) no duen a terme mesures tan rendibles i senzilles com potser fer la recollida de fems en diversos contenidors quan (materia orgànica; inorgànica; vidres; piles o medicaments; papers...) s'ha demostrat sobradament la rendibilitat d'aquestes mesures i moltes altres similars (promoció de l'agricultura per millorar considerablement la producció de fruites, dispersió de la flora etc.). Si cada municipi cuidàs l'equilibri ecològic del seu redol la naturalesa podria tornar ésser el que ha estat al llarg de milions d'anys, la mida de l'home, un lloc a on viure tranquils.

Pens que la responsabilitat és de tots i cada un de nosaltres, cal que reclamem, exigim allò que ens permeti ésser allò que som, persones portadores d'un ric potencial. Tenir un "a on", un "com", un "amb qui" expressar i compartir aquest potencial és un dels pilars de la nostra salut individual i col·lectiva.

MELCION PUIGSERVER

LA MOSCA BARRUDA

ENTREVISTA A SEBASTIA RAMIS, PRESIDENT DEL CLUB DE MOTOS ANTIGUES

Potser comença com una petita curolla particular, com un estrany i agosarat repte: fer funcionar un "trasto" que potser feia més de vint anys que romanía dins l'anonimat d'un porxo o dins unes figueres de moro. Aquest repte congríà acòllits -a vegades l'enveja humana té aquestes cares positives- i a poc a poc es formà el club de Motos "Es Siurell". Massa vegades la història avança a ritme d'una petita casualitat.

Aprofitant l'avinetesca del Centenar...i... de Pòrtula conversam amb en Sebastià Ramis "Polit".

-D'això de les motos ja fa, Sebastià, gairebé dos anys, com ho teniu?

*Va bé, hi ha molta marxa i molta afició. Actualment el club té més d'una cinquantena de socis de per tot Mallorca i Menorca. Tenim contactes amb clubs de Catalunya i també per Espanya. El nivell de la nostra associació es paregut a d'altres de cotxes d'època... I som molt coneguts per Catalunya.

considerar que tenen una periodicitat: l'exposició de Sant Marçal, la pujada a Lluc del darrer diumenge de Setembre o també la volta a Mallorca en dos dies. L'any passat ja en férem una de caràcter intern tot i que hi assistiren unes deu motos de Catalunya.

-Com funciona l'associació?

*Va bastant bé. A vegades pareix que hi ha una falta d'interès a col·laborar en tasques d'organització, però això és cosa del temps, passa per tot; sempre trobes gent que tot ho veu molt bé però a l'hora de col·laborar i d'aportar una mica d'esforç suplementari és una mica freda i s'ha d'estimular però ens en sortirem.

-I les reunions del dimecres?

*De primera. Vénen, si no hi ha futbol, una mitjana de 10 persones. En vénen que no són portolanes: gent de Palma, d'es Figueral, son Ferriol si ens trobam a prop d'una trobada o

d'una sortida és possible trobar-hi a la reunió, gent de Campos o Llucmajor...

-Quins mals de caps du això de presidir un club de motos antigues?

-Quines coses heu consolidat: Trobades, assistència a fires, voltes?

*Nosaltres som un club obert, anam allà on ens criden i on ens tracten bé. De totes maneres hi ha una sèrie d'actes que ja poden

*En du bastants. Sempre has de tapar tots els forats. A vegades la gent no se'n fa càrrec de com funcionen les coses o de les coses que s'han de fer. Hi ha d'haver un mínim d'organització: la gent s'ha d'associar, s'ha d'esser puntual a les inscripcions dels actes que es facin, s'han d'observar unes mínimes normes de funcionament... La gent, a vegades, es pensa que les directives són els criats de tothom i això ho duen malentès. Les coses no es fan totes soles. A vegades, a qualque acte o sortida penses que vendran vint motos i se'n presenten quaranta...i això planteja problemes d'organització. Perquè surti bé necessitam la col.laboració de tothom.

-Pensau mai anar a fer una sortida per Catalunya o per Espanya?

*Ens conviden a totes les mogudes, per tant podem partir en voler, però la insularitat comporta moltes traves. Has d'agafar el vaixell.. S'intentarà treure subvencions de part o banda per fer un intercanvi.

-Fan filet, aquestes motos?

*N'hi ha moltes que sí, això és natural. De totes maneres si estan ben restaurades i duen un menador amb dos dits de front poden arribar onsevulla.

-Pòrtol ara és sinònim d'olles, greixoneres i altres coses de fang... Serà mai sinònim de motos antigues?

*Qualque dia. Si hi ha afició i l'ajuntament ens ajuda una mica tot pot arribar. Per les darreres festes de Sant Marçal, l'ajuntament sols no ens va convidar a dinar cosa que les dels altres pobles quan hi feim les trobades o exposicions ens ho fan. Ara diuen que ens donaran un local a la casa de Cultura. Ja ho veurem en esser cuit.

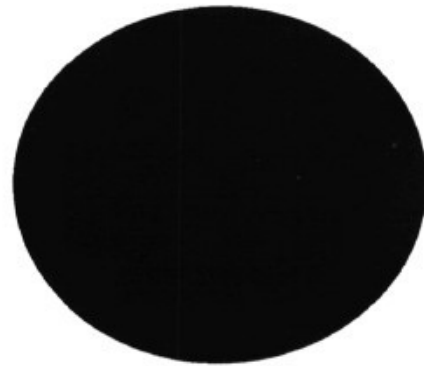
-Vos han fet cap glosa, els glosadors de Pòrtol?

*Si qualcuna, En Pau ens en va fer una però no me'n record.

-Quins projectes teniu per al futur?

*Projectes concrets cap d'especial. Seguim essent fidels als objectius del club: ajudar-nos, passar-nos informació, intercanviar experiències. Organitzar les sortides, ara ja treballam en la propera Volta a Mallorca.

RAFEL CRESPI

B A K

PuntBak S.A.

Informàtica

Assessorament

Aplicacions

Serveis

Ramon Berenguer III, 16-B

Tel. 75 72 80

Palma

CPC Costa i Llobera

UN DIJOURS MOLT ESPECIAL

El recorregut de sa Cabaneta a Inca va ser esgotador. Massa calor. En arribar els dos autobusos a Inca vaig poder veure que en aquell lloc i moment no es veia res del que jo m'havia imaginat: onades de gent que l'arrosseguen lentament, petites i grans parades on es venen infinitat de coses i aquell ambient de fira, tan agradable per alguns i tan desagradable per altres. En lloc d'aixó em vaig trobar enmig d'un carrer de les afores i poc transitat.

Després de caminar una mica, ens vam trobar en un gran passeig on hi havien instal·lat estris destinats a l'agricultura. Hi havia de tot: des d'un gran tractor per recollir ametlles (era tan grandiós que em va impressionar bastant), fins a una petita serra mecànica, passant per tota mena de tractors i eines manuals, com l'aixada i la xapeta.

Llavors vam seguir el nostre itinerari i vam arribar a una plaça molt concorreguda de gent. Allà es trobava el mercat, el lloc on es venia sobretot roba. Devers les onze, onze i mitja, va ser quan la gent començà a aparèixer. Tota la multitud avançant al mateix ritme, un ritme lent i acompassat, petits i grans gaudint d'aquest dia de mercat tan característic i particular d'Inca, i per dir més, de Mallorca.

En arribar a una gran plaça vam veure que allà era el nucli de la diversió, pot ser perquè allà hi vam veure instal·lades totes les atraccions i parades característiques de fira. Allà es trobava tot l'ambient del Dijous Bo! L'olor a "palomitas" ens va fer venir gana. Però ens vam resistir...

Vam seguir caminant i vam arribar al lloc destinat als cotxes. N'hi havia moltíssims: Ford, Nissan, Toyota, Suzuki... i seguríssim que me'n deix algun.

Tenfer tanta gana que no vam esperar més. Allà mateix, devora els cotxes descarregàrem les motxilles, vam treure els entrepans i ens els empassàrem en un tres i no res. Ja ens sentíem millor...

Ja era hora de partir cap al lloc de trobada. Amb la darrera poma a la mà, anava caminat cap a l'autobus. Molt bé! Tot havia anat a la perfecció: vam acabar el treball que ens havien encomanat, ens va agradar l'experiència i sobretot, ens havíem divertit tant.

ESCOLA COSTA I LLOBERA

Els alumnes del CPC Costa i Llobera preparen una revista escolar i han proposat aquests dibuixos, entre d'altres, per il·lustrar-ne el primer número.

REVISTA ESCOLAR

1990.

Del
col·legi
Costa i
Llobera

A sa classe de ses onneretes, 4 anys de La Cabaneta, hem jugat amb els peus. Ens traiguèrem ses sabates i els calcetins i amb un pinzell ens pintàrem la planta dels peus per caminar damunt un paper i veure les nostres petjades que cada vegada eren més fluixes...

Estimam els nostres peus perquè amb ells podem fer moltes coses:

Daniel:
· per botar
· per pegar
· cosses

Diego:
· per jugar
· a tennis

M. Antonia:
· per jugar
· amb els
· coiscins

Javier:
· per pujar
· a ses esca-
· les.
· per anar
· d'una banda
· a s'altra

Cristina:
· per jugar
· a futbol
· per fer
· carreres

Juanita:
· per fer
· petjades a
· terra

Toni:
· per posar-se
· ses sabates
· per anar d'excursió

Pau:
· per caminar
· per nedar
· per descansar-
· los

L'Ajuntament de Marratxí

aprofita

el 100
de Pòrtula

per desitjar
un bon any
a tothom

GABINET PSICOPEDAGOGIC I SOCIAL: AREA EDUCATIVO-ESCOLAR I ASSISTENCIAL.

Breu resum de la memòria del curs escolar 1989/1990

El gabinet psicopedagògic i social, a més del Pla de Treball desenvolupat en el curs 1989/1990 (Agost 89 a Juliol del 90) que s'exposa a l'article del Departament de Serveis Socials de l'Ajuntament de Marratxí, ha intervingut en dos grans camps d'actuació comunitària com són:

A) AREA EDUCATIVO-ESCOLAR.

Atenció a les escoles i escoletes del terme municipal, centrar-se en:

- 1) L'ajuda al creixement personal dels alumnes i a la seva orientació educativa.
- 2) Treball de col.laboració amb els mestres. Assessorament en la programació i planificació escolar, així com en l'organització d'activitats escolars i extraescolars.
- 3) Assessorament als pares dels alumnes en l'educació i creixement personal i familiar dels seus fills.
- 4) Promoció de la participació dels pares a les escoles (cursets, conferències, xerrades, etc.).

En aquesta àrea i en la totalitat dels camps abans esmentats, s'ha duit a terme un suport psicopedagògic a un total de 315 alumnes, que es poden desglossar de la següent manera:

GRUPS DE TIPOLOGIA INTERVENCIO	COSTA I LLOBERA	BLANQUERA SANTA TERESA	LA SALLE	LICEU	PRE-ES REVDDES AGUSTIN.	GUARDE. PLA TE.	PRE-ESC PLA TE.	
RECOLZAMENT PER PROBLEMES PSICOPEDAGOGICS	17	39	4	2	1	4	2	1
ORIENTACIO ESCOLAR PRO-FESSIONAL	26	51						
PREVENCIO, DETECTACIO, REVISIONS PROGRAMACIONS	106	62						
TOTAL	149	152	4	2	1	4	2	1

Les tipologies de les problemàtiques més rellevants que han necessitat el suport psicopedagògic detectades o demandades d'atenció, al llarg del curs escolar 1989/90, es reparteixen de la següent manera: el 30% són derivades del desenvolupament del llenguatge (endarreriment en la parla, disfèmia (tartamudesa), dislèxia, deficiències en la parla i en la lecto-escritura, etc.), el 35% derivades de problemes comportamentals (agressivitat, males relacions grupals,

etc.), el tant per cent restant es reparteix en disfuncions en l'aprenentatge dels coneixements bàsics, mals hàbits d'estudis, endarreriments escolars, faltes escolars (no volen anar a l'escola per sistema i acompanyats de crisis, angoixes, etc.), anorèxia nerviosa, tics, absentisme escolar, etc.

També en aquesta àrea cal recalcar el programa de Salut escolar, duit a terme durant aquest curs, i que es divideix amb els subprogrames següents:

1) Programa "Dents netes", l'objectiu del qual no ha estat altre que la prevenció de les càries i una bona educació de la higiene bucal, i el d'"Alimentació i Nutrició", en col.laboració amb el Serveid d'Educació Sanitària a les Escoles del Consell Insular de Mallorca. Han pres part al mateix un total de 299 nins.

2) Al mateix temps s'ha realitzat el programa "Exàmens en Salut", els objectius primordials han estat A) Fer una avaluació de l'estat de salut dels escolars en las etapes més importants d'escolarització i B) Despertar i fomentar entre els nins el seu interès cap a la salut individual i col.lectiva. Aquest programa s'ha duit a terme en col.laboració amb la cooperativa mèdica "L'HORABAIXA". Han duit a terme aquest programa un total de 203 nins.

B) AREA ASSISTENCIAL.

Atenció primària oberta a tota la població de Marratxí per ajudar a superar els conflictes que puguin sorgir a l'àmbit psicopedagògic i educatiu. Els casos s'han tractat a les consultes mantingudes els dimarts i dijous a les dependències municipals del Pont d'Inca (Tenència de batlia) i Sa Cabaneta (Ajuntament). S'han registrat 84 casos, 47 pertanyen a la zona del Pont d'Inca i el Pla de Na Tesa i 37 a la zona de Sa Cabaneta, Pòrtol, Es Figueral.

Les tipologies més rellevants (per quantitat) detectades, tractades o derivades a altres centres o especialistes han estat:

- Endarreriment o disfunció en el desenvolupament del llenguatge (Tartamudesa, retard en la parla, mal aprenentatge del llenguatge parlat, etc.).
- enuresi nocturna
- Depressió
- Retard en la maduració.
- Problemes comportamentals, etc.

Per a més informació i atenció

PSICOLEG MUNICIPAL
GABINET
PSICOPEDAGOGIC
I SOCIAL
DE L'AJUNTAMENT DE MARRATXI
TELS 602023 O 602200.

GABRIEL ROTGER.

S.I.A.C.

**BEN A PROP DE TOTS
PER FACILITAR INFORMACIÓ I
DESSITJAR BONES FESTES**

SERVEI GRATUIT

900-321 321

MENORCA 354444

EIVISSA 307019

FORMENTERA 322034

**ELS TELÈFONS AMB RESPOSTES
PERQUE VOLEM FER BONA FEINA
L'INFORMEM SOBRE L'ADMINISTRACIÓ**

INFORMACIÓ ADMINISTRATIVA:

- *Conselleries i organismes dependents del Govern.*
- *Parlament de les Illes Balears*
- *Consells Insulars*
- *Administració perifèrica de l'Estat*
- *Ajuntaments*
- *Ajudes*
- *Subvencions*
- *Tràmits administratius*

INFORMACIONS DIVERSES:

- *Universitat de les Illes Balears*
- *Creu Roja*
- *Hospitals i Ambulatoris*
- *Dades de Protecció Civil*

Servei d'Informació i Atenció al Ciutadà
GOVERN BALEAR
CONSELLERIA ADJUNTA A LA PRESIDÈNCIA

LA UNITAT DE TREBALL SOCIAL DE L'AJUNTAMENT DE MARRATXI

Des del mes d'Octubre de 1988, l'Ajuntament en col.laboració amb el C.I.M. té en marxa la unitat de treball social, que depèn de la regiduria de serveis socials i oci, actualment composta per un psicòleg, un assistent social, i dues treballadores familiars.

Per a l'any 90 es va realitzar un pla de treball, aprovat pel ple de l'Ajuntament, que incloïa diferents programes:

1.- Programa d'informació, orientació i assessorament a tota la població de Marratxí.

Mitjançant permanències, ubicades al Pont d'Inca (tenència d'alcaldia), Sa Cabaneta (casa de cultura) i Pòrtol (dispensari) s'han atès 86 demandes de la població general. La tipologia d'aquestes ha estat la següent:

- Servei d'ajuda a domicili.
- Informació i gestió de les ajudes que tenen altres institucions per a minusvàlues.
- Informació i gestió d'ajudes econòmiques per a la vellesa.
- Informació per la gestió de places escolars.
- Inclusió a les cartilles mèdico-farmacèutiques municipals.
- Informació de gestions per introduir-se al món laboral.
- Peticions de vivenda social
- Entrades a residències de 3a edat.
- Atenció a refugiats.
- Atenció a famílies amb problemàtiques d'infància i joventut.
- Altres...

Per atendre aquestes demandes s'ha establert relació amb diverses institucions o centres: Inerser, H. Psiquiàtric, C.A.I.B., C.I.M., Llars de tercera edat, CIDAS, INSALUD, INSS, Caritas, etc.

2.- Programa d'ajuda a domicili.

Amb aquest servei s'han atès 19 casos. La tipologia ha estat:

- Problemàtiques tercera edat.
- Minusvàlues.
- Famílies amb algun tipus de problemàtica social.

Cal dir que al principi sols hi havia una treballadora familiar i el mes d'Abril 90 es va contractar una segona treballadora familiar. Per aquest programa s'han realitzat convenis de col.laboració econòmica amb l'Inerser i el C.I.M.

3.- Projecte de prospecció de recursos del terme.

Aquest projecte ha servit per conèixer i contactar amb la majoria de recursos i entitats existents en el nostre municipi, a la vegada pretenia donar a conèixer els serveis socials municipals i detectar a través d'aquestes entitats, possibles problemàtiques existents.

4.- Promoció associacionisme dirigit a la tercera edat del Pont d'Inca.

Durant aquest període se va incentivar la creació de l'associació de la tercera edat del Pont d'Inca, mitjançant la informació i suport a la junta directiva d'aquesta associació.

5.- Projecte de prospecció de la situació de la infància-joventut.

Actualment es treballa en aquest projecte, amb l'objectiu de conèixer la situació social de la infància-joventut del nostre terme, i informar d'aquesta als responsables municipals, perquè es prenguin les mesures necessàries.

Si voleu més informació o necessiteu utilitzar el servei posau-vos en contacte amb l'Assistent Social de l'Ajuntament.

Maria Fernanda Aguiló
Assistent Social.

"la Caixa"

SUC. MARRATXI - 677

Av. Antoni Maura, 63 (Es Pont d'Inca)

Tel. (971) 60 09 36

L'amo en Rafel Pinso
En Bernat i en Joan Moló
Mestre Jaume Manyoles
Mestre Miquel Veiet i el seu fill Joan
Toni Neo
Tomeu Rabassó i el seu fill Mateu,
matadors de porcs, entre altres, del nostre poble.

DIA DE MATANCES

Vaig obrir els ulls deixondit per la remor de les passes de ma mare, i vaig veure la llum que des de baix es destil.lava per les retxilleres de la porta fins damunt la sala, on jo dormia. Era ben fosc encara, i més prest que els altres dies. Sason m'enduaia, però el cruixir de la llenya que començava a prendre foc a la foganya em feu pegar bot del llit com un llampet.

Tocaren a la porta:
-Ave Maria Puríssima. Bon dia.
-Bon dia que Déu mos do.

Em vaig vestir depressa: calçons de dauets amb peto, la camisa de llista, calcetins i les sabates de sola "d'alto".

-Què ja ha arribat?
-Sf. Es ell.

Davallant corrensos l'escala em vaig passar pel cap el jersei de llana amb trunyelles.

La cuina encara era gelada del fred de la nit.

-Un cafè?
-Venga.
-I tu, petit, un cafè amb llet? què no tens son tan dematf?

Damunt l'escalfapanxes hi havia un manat de ganivetes embolicades dins un drap blanc. El matador estava dret devora el foc. Amb panxa de pagès d'un temps, era un home alt, de mitja edat, cara rodona, amb una cella que li cobria els ulls de banda a banda de front. Duia camisola i calçons de vellut i es cobria el cap amb una boina negra. Mans dins butxaques, davall el braç estrenyia una senalleta vella color de palla que posà damunt la taula.

-Ben esmolades, d'ahir mateix- digué.

M'hi vaig atracar i vaig poder destriar dins la senalleta una ganiveta molt llarga amb tall per cada banda, altres de més curtes i amples i un parell de pedres tosques. El matador s'acostà al foc i passà les mans per damunt les flames.

-Fa un fred que pela.

Les tasses de cafè treien fumet. N'agafà una amb les dues mans i la dugué poc a poc a la boca. En pegà un glopet, curt, després un altre.

-Què va pesar?

L'horabaixa abans, tirat en terra, li fermaren les cames pels potons, encreuats, amb trevons, i el penjaren amb l'esquena per avall i la panxa per amunt a una romana subjectada a una escala de collir

Espai en col.laboració amb la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear i l'Associació de Premsa Forana de Mallorca per adhesió al Conveni de Normalització Lingüística 1990.

figures. L'animal grunyí i grunyí arveixinant el cap amb desesperació inútil, sense entendre res del que passava. Quan l'amollaren, es quedà dret, immòbil per un instant. Llavors pegà fua, tot dret cap a dins la soll.

-Denou arroves, casi vint.
-Hi ha un bon animal. Ens haurem d'aferrar fort.

Dimanava d'aquell home un aire de seguretat, decidit a fer la feina que havia de fer.

-Una copeta?

El matador i els altres homes es begueren el tassonet de conyac de barral d'un sol cop.

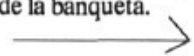
-Salut!
-Salut i força. Au, anem-hi!

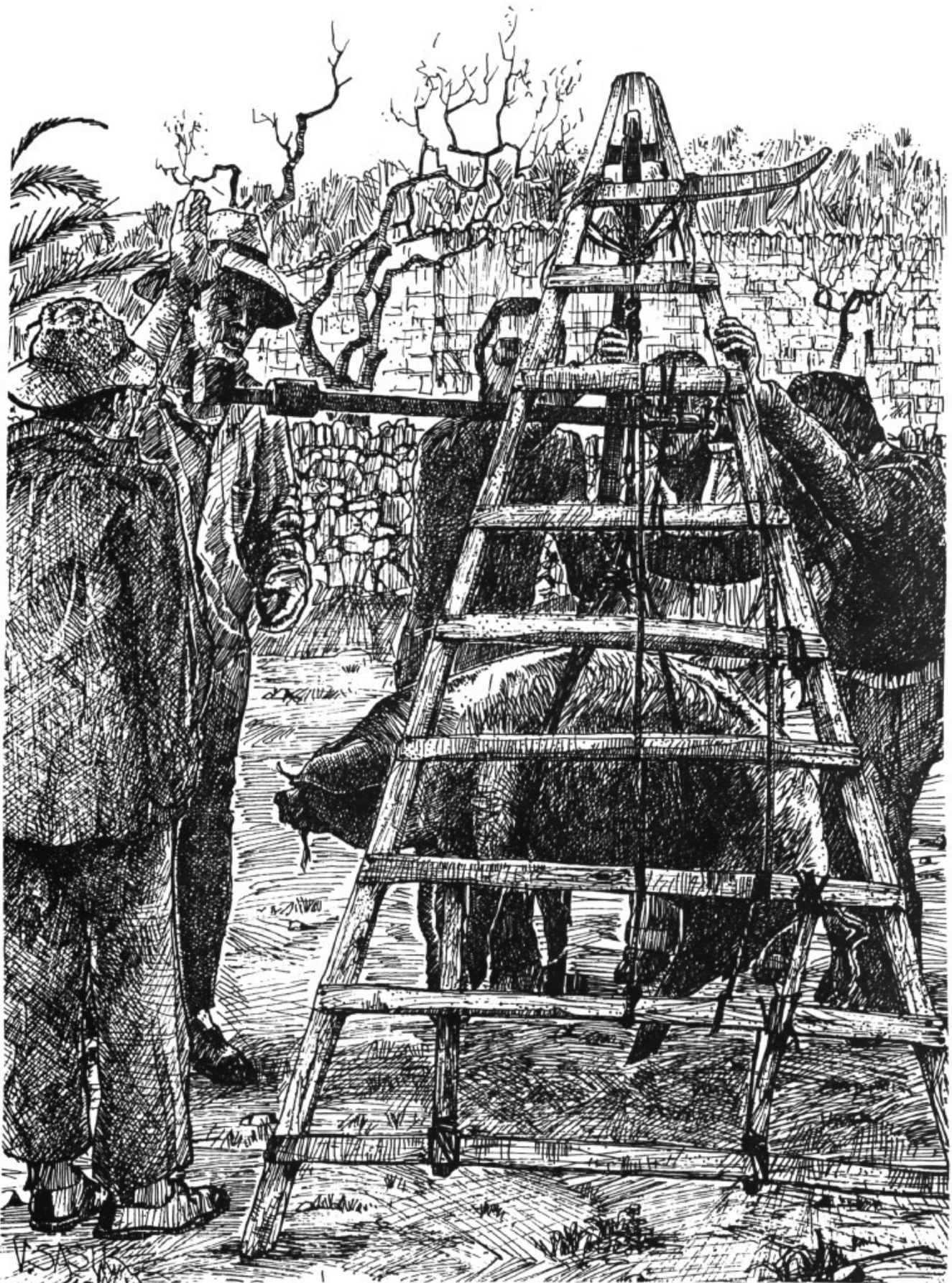
Defora reinava el silenci poderós de l'alba a punt de trencar la nit. Els estels il.luminaven una gelada blanca, mirall de plata de la lluna tremolosa. Els galls i les gallines encara dormien.

Utx, utx, utx, menut, menut... utx, utx... menut... Recelós, el porc tregué el morro atret per la veu familiar de ma mare... utx, menut, menut... i l'olor de les faves que feia sonar dins una senalla aconseguí que tregués el caparrot, decantant amb una revinglada la porta de la soll que li acabaven d'obrir. Tenia fam, després de tot un dia sense tastar res. El seu any d'existència l'havia passat grufant pel corral, dormint, menjant per a engreixar. Menjava de tot: faves, garroves... però li agradaven sobretot les ensegonades de farina d'ordi amb figures de moro, capolades amb la màquina de moldre.

Mort de gana, seguia les faves que ma mare feia sonar i adesiara deixava caure. Ma mare es feia enrera enllepolint l'animal nyuc nyuc, nyuc nyuc, menant-lo cap a la corralassa. Rera les faves, cap baix, cap baix, amb el cap negre dins les orelles negres, un dels homes li passà hàbilment un vencís amb un nus corredor doble pel potó de la cama esquerra de davant. Ma mare es retirà. El matador l'agafà per les orelles, i el porc tirà amb violència irracional de cap endavant, però les mans forçarrudes de l'home no amollaren i descobriren uns ullons petits, mig tancats per l'esforç terrible, que intuïen aquella mala hora. Es sentí perdut, i grunyí rabiosa impotència. El grunyir desesperat de l'animal s'escampà per tot el poble invadint les cases encara dormides i esqueixant el silenci de l'alba que començava a despuntar. Les gallines que dormien damunt els fullerots de moro es remogueren inquietes, i entre les branques de l'alzina que hi havia darrera ca nostra es sentí l'aldarull nerviós dels teuladers sobtadament desvetllats.

Amb una estirada seca del vencís, el porc, que no s'aturava de grunyir, caigué a terra amb les cames per amunt. Tres homes més l'abraonaren per les cames: un davant i els altres dos a darrera. Tot fou molt ràpid. L'alçaren en pes i el posaren damunt la banquetta que ma mare aguantava per a que no tombàs. L'animal esperonejava furiós defensant la vida debades, perquè els homes no amollaven i els potons llenegaven damunt la fusta llisa, d'ametller, de la banquetta.

- Força! Aguantau, que mos caurà!
- Alerta a les revinglades!
- Una mica més envant!
- No amolleu!

El matador abraonà el porc pel cap amb la mà esquerra atansant-lo de cap a ell i tancant-li el barram de baix. Amb la mà dreta agafà la ganiveta de matar, la de tall per cada banda. La rascà pel coll de l'animal per llevar-li la brutor i li marcà una creu, com si fos pa beneït. Ara, amb la boca tancada, el grunyir de l'animal era un gemec ofegat. La ganiveta pressionà damunt la pell, que es tensà poc a poc fins que la punta es clavà, i trenta cms d'acer penetraren dins l'entranya de l'animal esqueixant-li els pulmons i el cor. Un bram de sang brollà de la gorja de l'animal tenyint de vermell les mans de ma mare que dins d'un ribell amb brec l'emparava i remenava per a que no es solidificàs. El porc gemegà fins que no li quedà un alè. Poc a poc acabà d'esperonejar i es quedà immòbil amb el cap penjant de la banqueta. Pel tall del coll, de només dos cms d'ample, s'escaparen els darrers brúfols de vida i uns regalims sanguinosos que ja no impulsava el cor que havia deixat de bategar.

-Ja podeu amollar. No se n'anirà molt enfora.

Ma mare decantà el ribell i marcà piadosament la sang amb una creu.

El dia començava a clarejar i les gallines ja bellugaven per dins el

corral de fullerots de moro. Damunt l'alzina els teuladers saludaven el nou dia amb xiuladissa cridanera, indiferents al drama que just s'havia consumat. Drets els homes, braços caiguts, amb fred a les mans, romangueren quietos un instant guardant un respectuós silenci devora el porc, mort.

De novembre fins que acabava l'hivern l'espectacle del sacrifici del porc marcava de bon dematí el principi d'un dia de festa i bulla per la pagesia de Mallorca. Els nins ens aixecàvem més prest i n'hi havia que no anaven a escola. Els grans, ajudats d'amics, familiars i veïnats, passaven tot lo dia enfeïnats en les tasques d'enllestir el porc, fràgil protagonista d'aquesta història i d'extraordinària importància en l'alimentació i supervivència dels mallorquins per molts d'anys. Una bona perxa de sobrassades, botifarrons i llonganisses assegurava el berenar, els ossos salats feien un bon bullit, el saïm, la carn magra, el fetge i el llom deliciós, camaiots i varia negra... No es tudava res. Fins i tot la pixa del porc servia per untar els guarniments de les bèsties i els balons de couro per jugar a futbol.

Ma mare, amb el cànjom esquitat de sang, comparegué amb el barralet de conyac i els tessonets dins una palanganeta de vidre.

-Beveu! I tu, amolla-li, que ja és ben mort, homo!- I és que jo encara li aguantava la coa.

PERE JOAN AMENGUAL I BESTARD

AGRICULTURA BIOLÓGICA

Obra d'art, obra d'amor

Era una obra d'art sense preu. Havien passat molts d'anys abans que la seva complexitat la fes inapreciable. La seva composició era delicada, una finíssima relació de forces en equilibri, suficient en si mateixa i alhora receptiva a qualsevol intervenció externa. Al primer cop d'ull no pareixia que pogués haver-hi tant en ella. Més aviat semblava una massa inert, una ombra tan quotidiana, tan sabuda que un no parava compte en ella. Però al mirar-la amb detall es descobria la seva riquesa, la vida es transformava i s'establia una relació amorosa i enriquidora que engrandia els horitzons.

L'home no va mirar bé, anava depressa, se la va trobar al mig del camí, sense pensar-ho dues vegades, va aixecar la mà i la va destrossar. En un instant. L'obra de segles. La terra. La seva composició havia estat delicada, una finíssima relació de forces en subtil equilibri ja desaparegut.

TRENCAPINYONS

UN POC DE TOT

Per CORREU ens assabenten que:

En el cicle AVENTURES DE LA SOCIETAT es faran les següents conferències durant el mes de gener: dia 17, "Etnobotànica a la Xina" per Carles Amengual; dia 24, "Un tall de l'Himalaya" per Bernadí Gelabert; dia 31, "Cercant aigua al desert" per Alfred Barón. Totes a les 7 del vespre a l'Estudi General Lul·lià.

El BATLE DE MARRATXI ens desitja bones festes.

Entre les obres d'emergència aprovades pel Consell de Govern de la CAIB amb motiu de les pluges torrencials del mes d'octubre s'hi compten els murs de contenció del Torrent Gros al seu pas per Marratxí, amb un pressupost de 30 milions.

El 19 i 20 d'abril de 1991 a Lleida tindrà lloc el Ier CONGRES DE CENTRES D'ESTUDIS DE PARLA CATALANA convocat, entre altres entitats, per l'Institut d'Estudis Balearics. Més informació a la Redacció.

La FUNDACIO PUBLICA DE LES BALEARS PER A LA MUSICA ens desitja un Felç any Mozart.

La FUNDACIO TEATRE LLIURE, teatre públic de Barcelona presenta l'avanç de la programació de la temporada 90/91, dividida en obres de teatre i concerts.

El Cap del GABINET DE MITJANS DE COMUNICACIO SOCIAL de la CAIB ens desitja que passem unes bones festes i un felç any nou.

GRAIG, un nin de set anys que pateix un tumor cerebral i li queda poca vida té la il·lusió d'entrar en el "Guinness Book of Records" com la persona que ha rebut un major nombre de postals d'arreu del món. Si voleu contribuir perquè es faci possible el seu desig envia una tarja postal a:

GRAIG SHERGOLG
36, Shelby Road
Carshalton, Surrey NB8
ENGLAND

El GRUP INDEPENDENTS DE MARRATXI ens desitja un bon Nadal i un venturós any 1991.

L'INSTITUT D'ESTUDIS BALEARICS ens desitja molts d'anys.

MAREMUSICA presenta els següents concerts dins el gener: dia 15, Isaac Stern i Robert McDonald; dia 24, Deutschland-Sovietische Philharmonic Orchestra i M. Rostropovix.

Del 4 al 12 de gener, a l'Auditori, Iguana Teatre presentarà l'obra de Dostoyevski NITS BLANQUES.

L'OFICINA D'AJUT A LES VICTIMES DEL DELIT, des dels seus inicis a finals de l'any 89, ha atès un total de 1.137 casos. Segons el Gabinet de Premsa de la CAIB les seccions amb major nombre d'actuacions són: problemàtica jurídic-assistencial (200), robatoris (180), problemàtica assistencial (148) i informació i tràmits de jutjats (125).

Propers concerts de l'ORQUESTRA SIMFONICA DE BALEARS "Ciutat de Palma": Sempre a l'Auditori, sempre a les 20'30. Mes de gener, dia 17, obres de Haydn, Schumann i Txaikovski; dia 25, obres de Guridi, Turina i Falla.

El President del PARLAMENT DE LES ILLES BALEARS ens desitja bones festes de Nadal i any nou.

EL PARTIT SOCIALISTA DE MALLORCA celebra el seu 10è Congrés i ens convida a la cloenda de dia 2 de desembre.

Pel PROJECTE HOME "La drogadicció pot ésser només un episodi en la història d'una persona. També vivim Nadal quan ho feim possible".

El PSIB-PSOE ens convida a un dinar de Nadal dia 27 de desembre.

La Fundació Pública de les Balears per a la Música i la Fundació Musical Area Creació Acústica convoquen el PREMI INTERNACIONAL DE COMPOSICIO per estimular i difondre la producció d'obres simfòniques contemporànies. Termini de presentació: 31 de maig de 1991.

Els SOLISTES de l'OSB tenen diverses actuacions al Centre de Cultura de Sa Nostra. Dia 24 de gener, el Quintet de Metalls, interpreta obres de Lutoslavski, Arnold i Ewald; dia 31 de gener, concert de violí i piano amb obres de Brahms, Bach i Beethoven.

La Redacció de VEU DE SOLLER ens desitja unes bones festes de Nadal i un venturós any 1991.

DISCOGRAFIA REBUDA:

COMPOSITORS DE L'ILLA DE MALLORCA, 1. Unió de Músics, 1990. CD en el qual Josep Sbert interpreta obres per a guitarra de Bartomeu Calatayud, Baltasar Samper, Joan Ma Thomàs, Antoni Matheu, Xavier Carbonell, Bartomeu Artigues, Sydney d'Agvílo i Joan Coll.

ENCONTRE DE COMPOSITORS V. Illa de Mallorca, 1984. Unió de Músics, 1990. CD amb obres de Ramon Barce, Javier Madruelo i Andrés Lewin-Richter.

PUBLICACIONS REBUDES:

BUTLLETI D'ESTADISTICA BALEAR. Govern Balear. Funció pública. Institut Balear d'Estadística. 1990, segon trimestre, Núm 10. Inclou informació estadística sobre: població i renda, producció, demanda i activitat, mercat de treball, preus i salaris, indicadors monetaris i financers.

EL COS ELECTORAL DE FELANITX AL SEGLE XIX (1837-1899), de Francesc Sàez Isern. Col·lecció "Coses Nostres", 32. Ca's Concos d'es Cavaller, 1990.

Al llarg de les 54 planes del volumet, l'autor, a través dels censos per a eleccions generals a corts, analitza l'evolució del cos electoral felanitxer -els anomenats ciutadans de primera-, la seva situació socio-professional i la seva participació electoral, o sigui el seu comportament polític.

GOIGS A SANTA CATALINA TOMAS que li canten a la

parròquia de Ca's Concos d'es Cavaller, amb lletra de Pere Joan Llabrés i Música d'Andreu Bennassar. Col·lecció "Coses Nostres", 31. Ca's Concos d'Es Cavaller, 1990.

El full inclou el text, amb il·lustracions de Joan Maimó, la partitura i unes notes històriques de Mn. Miquel Lladó i Ayarte sobre santa Caterina Thomàs.

GUIA DE L'ADMINISTRACIO DE JUSTICIA. Govern Balear, Conselleria Adjunta a la Presidència. 1990. Inclou adreces i telèfons dels jutjats de pau, dels jutjats de primera instància, penals, socials i d'instrucció, de l'audiència provincial i del tribunal superior de justícia de Balears. Així mateix dóna referència de les competències jurisdiccionals dels diferents tipus de jutjats i tribunals.

PERE LLORENÇ BOCCO I LA VIDA QUOTIDIANA A FERRERIES (1838), de Miquel Angel Casanovas Camps i Miquel Angel Mir Allès. Monografies ferrerienques, 5. Ferreries, 1990.

Intent d'aproximació a la vida quotidiana de Ferreries durant el segle passat a través dels documents del procés judicial seguit contra Pere Llorenç Bocco, secretari de l'ajuntament constitucional i cirurgia.

PLAGUETES DE GLOSES d'En Pere Gil. Fascicle Núm 1, Tardor 1990.

Entremig d'un bon esplet de gloses de molt diferent temàtica ens n'ofereix una esmentant el fet que a la Fira del Fang de l'any 1988 va deixar de comparèixer el ceramista Benet Mas:

"In memoriam

S'argila volta pes torn
mentre ses mans, amoroses,
en fan formes agradoses
abans d'entrar dins es forn.

Enguany, a ca "Ses germanes"
hi havia un lloc buit...
En Benet Mas nos és fuit
mai no farà més fornades.

Ja ho diu s'escolà de sant Marçal:
"Amb ses seves ocarines
farà música celestial".

PUBLICACIONS PERIODIQUES:

D'entre les revistes associades a **PREMSA FORANA DE MALLORCA** rebudes destacam:

CA'N PICAFORT, 100 (XI 90)
Enhorabona!

COANEGRA, 78 (XII 90). Informa d'una trobada de xeremiers celebrada a Santa Maria del Camf el 18 de novembre en la qual, entre d'altres, hi participà la colla de Pòrtol. També segueix informant de les novetats de l'autopista amb el següent article: "El pont del Camf del Jardí d'en Ferrer. La construcció del pont número dos sobre l'autopista, o pont del camf del jardí d'en Ferrer -que està dins el terme municipal de Marratxí- encara no s'ha decidit el seu traçat exacte. Malgrat alguns diaris de Palma informassin que la Direcció d'Obres de l'Autopista s'havia pronunciat per la primera possibilitat i que l'enginyer en cap ens hagués manifestat al número d'Octubre de Coanegra que es faria un traçat nou, la situació actual és diferent. Segons ens ha manifestat telefònicament el Sr. Torres, Enginyer-Director de les Obres, no és veritat el que han informat als diaris i que

la decisió des de la Conselleria ha variat cap a sol·licitar a l'Ajuntament de Marratxí que decideixi el traçat. Aquesta decisió sembla que ve motivada -segons el Sr. Torres- pel fet que el camf és de competència municipal, per la qual cosa es considera més oportú que l'Ajuntament de Marratxí es pronuncii per la solució millor del traçat del pont. Doncs la Direcció d'Obres està pendent de la decisió que adopti l'Ajuntament de Marratxí."

ES MOLI NOU, de Vilafranca, 50 (XI 90). Dóna notícia d'un llibre -Del vent i del paper- de glosats d'autors d'aquell poble preparat per Antònia M. Andreu i pel nostre col·laborador Colau Dols. L'amic Gabriel Janer Manila en farà la presentació el primer de desembre.

Encara que no ho celebren especialment, aprofitam per donar als realitzadors d'aquesta revista l'enhorabona pel cinquanta.

ES SAIG, d'Algaida, 119 (XI 90)

La secció de l'amic Delfi Mulet "El racó de la Música" inclou fragments de la presentació del llibre "Repertori i construcció dels instruments de la colla de xeremiers catalans a Mallorca", dels també amics Antoni Artigues i Joan Morey, feta pel primer, el qual, al final, fa referència "(...) als escrits de l'erudit i sant varó, monjo de Montserrat, Josep Massot i Muntaner, nét de Josep Massot i Planes, que fa fer un dels reculls més bons de tonades, xeremiades i cançons que hi ha."

Amb el nombre 120 (XII 90) celebren el desè aniversari de la publicació. Enhorabona i per molts més!

FENT CARRERANY, 53 (XII 90). La revista de Maria de la Salut fa un comentari sobre l'Assemblea general ordinària de l'Associació de la Premsa Forana. Fent referència a l'apartat de precís i preguntes destaca la de Pòrtula demanant per què es feien les reunions de la Junta Directiva a porta tancada.

GALATZO, 50 (XI 90)

Enhorabona!

LLUCMAJOR DE PINTE EN AMPLE, 107 (XI 90). Inclou una entrevista a Josep Massot i Muntaner realitzada per Coloma Julià amb motiu d'una conferència que realitzà el primer sobre "Maria Antònia Salvà i el monestir de Montserrat".

MONTAURA, 12 (Tardor 1990)

Ens alegrem de tornar veure aquesta revista de Mancor de la Vall que no havíem rebut des del seu Núm. 9 (Hivern 89/90).

PERLAS Y CUEVAS, 766, 767 (X 90). Aquest quinzenal de Manacor en el No 766 inclou la notícia de la conferència de Josep Massot i Muntaner ha de donar al Centre Social. També inclou, a la secció "Iberotel", una entrevista al musicòleg Dionisio Preciado, el qual anava acompanyat del nostre col·laborador Joan Parets i estava propiciada pel Centre de Recerca i Documentació Històrico-Musical de Mallorca.

En el No 767 fa referència a la tasca desenvolupada per Biel Massot i Muntaner al Servei d'Acció Cultural de l'Ajuntament de Llucmajor i fa la ressenya de la conferència del seu germà Josep, esmentada abans, que tractà sobre el monestir de Montserrat i la seva relació amb els mallorquins.

RESSO, de Campos, 24 (XI 90)

Inclou articles de temàtica musical de Pere Estelrich i de Biel Massot.

S'ARENAL DE MALLORCA, 204 (1 X).

A la primera part de l'article de Jaume Sastre "Mallorca és a punt de fer el bateig?" fa referència a Josep Massot i Muntaner emprant cites d'una obra seva. Més envant donen notícia de l'actuació a s'Arenal de la Coral Sant Gaietà, co-dirigida per Joan Mas i Biel Massot.

En el 210 (1-I-91) celebren els 10 anys d'existència. Per molts més.

AL POBLE, 15 a 17 (X, XI, XII 90)

ALIMARA, 21 (IX-X 90)

Entre altres coses informa que el Consell Insular de Mallorca ha atorgat 1.218.650 ptes a l'Ajuntament de Marratxí en concepte de Servei d'ajuda a domicili i consolidació de la unitat de treball social.

També hi podem trobar el nomenament de Nanda Aguiló, assistent social de l'Ajuntament de Marratxí, com a vocal del Col·legi de diplomats en treball social i assistents socials.

ARRAN, 42 (XI-XII 90)

BRULL, 10 (XI-XII 90)

Revista de la Direcció Gral de Joventut de la Conselleria Adjunta a la Presidència del Govern Balear.

BUTLLETI OFICIAL DEL PARLAMENT DE LES ILLES BALEARS, 101 a 104 (X, XI 90)

El 102 (24 X) està íntegrament dedicat al Projecte de llei de pressuposts generals de la CAIB per a l'any 1991.

El 103 (29 X) publica el text aprovat de la Llei de Patrimoni de la CAIB.

En el 104 podem llegir la pregunta feta pel diputat del PSOE Llorenç Rus, que diu "Quines noves mesures pensa prendre la Conselleria de Sanitat i Seguretat Social, atesos els greus fets succeïts per l'increment de les irregularitats i deficiències detectades a la indústria CARMA, SA, de Marratxí?".

EL MARTINET, 37 (X 90)

FULL DOMINICAL, 44 a 52 (XI, XII 90)

El 44 (4 XI) inclou un article de l'amic Miquel Mulet, que fou rector d'Es Pont d'Inca i actualment treballa a Lima. Diu així: "¿No haurà arribat el moment de dir ben fort que avui Mallorca necessita del Perú i del Burundi? En primer lloc, els capellans. Les monges de ben prop; que la humitat mediterrània no basta per reblanir els reguixos de convivència que la humitat del Pacífic ho aconseguiria. Pentura també seglars al qual un servei al Tercer Món els alliberaria del paparró que fa estona els molesta i no els deixa caminar falaguers pel camí de la vida.

Deixant que aquí aquesta ajuda mallorquina continua essent tan necessària com mai, o més que mai. Es així.

Però aquest DOMUND 1990, tal volta hauria d'accentuar que Mallorca, els capellans i les monges de Mallorca, en bona part, necessiten amb urgència respirar l'aire peruà i del Burundi.

¿Comprometre's per cinc anys? Si és massa, tenint en compte que es tracta més bé d'un servei a Mallorca que no al revés, podria ésser per un termini més curt: entre un i dos anys. Sempre amb la possibilitat d'acursar i de perllongar. Clar que aquesta és una opinió molt personal, molt meua. I que "doctors té la Santa Mare Església" per oferir i programar el que convengui. Però opinió en tenim tots.

Opinió que avui, una setmana abans del DOMUND, pos per

escrit. Des de la vivència d'una realitat fabulosa i entusiasmadora. ¿Qui s'anima?

Lima, Octubre del 1990

Miquel Mulet Coll"

El 46 (18 XI) dona la següent notícia: "Nova capella del Figueral. El mes de maig de 1981, i després de molts d'esforços de la parròquia de Sant Marçal i de qui era llavors el seu rector, s'obria al culte la nova capella d'Es Figueral. De l'any 81 fins ara, ha estat un llarg camí per recórrer, en el qual no han minvat els esforços fins a aconseguir un digne lloc de culte.

El creixement de la comunitat viva, tant en nombre com en intensitat mantenien el coratge i les ganes que el lloc quedàs com ha quedat; per això el passat diumenge 4 de novembre, el Senyor Bisbe la beneficà solemnement, amb la presència del Vicari Episcopal de la zona, Mn. Miquel Gual i l'eficient mestre de cerimònies Mn. Josep Sacanell, els rectors passat i actual de la parròquia, el rector i franciscans menors de Petra acompanyats d'una bona representació del poble, presidida pel seu batle; i la nombrosa feligresia de Sant Marçal.

El nou edifici, que harmonitza l'estil mallorquí, la senzillesa i la sobrietat, es converteix en un bon lloc d'acolliment i un bon lloc de pregària presidit per la Mare de Jesús en l'advocació del Sagrat Cor i el beat mallorquí el Pare Serra, nous titulars del temple."

El 47 (25 XI) ens informa que Mn. Baltasar Morey, assessor diocesà i ex-rector d'Es Pla de na Tesa, presidí les celebracions d'unes reunions de Maries dels Sagraris. També que aquella setmana quedà clausurat el Curset Pre-matrimonial de l'arxiprestat, celebrat en Es Pont d'Inca.

INFORMATIU PIMEM, 57 (XI 90)

Nous comerços marratxiners adscrits a la federació Pimem: Perfumeria Catalina Crespí, del C/ Major 136 de Pòrtol; Bar la Papereria, de l'Avda Licorers del Polígon de Marratxí; Cafeteria Géminis, de l'Avda Antoni Maura d'Es Pont d'Inca; Restaurant Es Recó de Cas Sastre, del camí de Son Seguí de Pòrtol.

MALLORCA SOCIALISTA, 65 (Tardor 90)

Panorama MUSICAL, 1-2 (Tardor 90)

Aquest informatiu/divulgatiu del Fet Musical a les Balears presenta una sèrie d'articles sobre diversos aspectes del món musical illenc.

REVISTA DE FERRERIES, 192, 193, 195 a 197 (X, XI, XII 90).

El No 192 parla de la possibilitat de constituir una Associació de Premsa Local de Menorca.

En el No 193, a la secció Biblioteca "Revista de Ferreries", que inclou les darreres publicacions rebudes, hi consta Pòrtula.

RUBRICATA, Setmanari de Rubí, 1875 a 1884 (XI, XII 90; I 91). El 1882 (21 XII) inclou la separata "L'actualitat d'un any a l'abast", repàs de les principals notícies de 1990.

El 1883 (28 XII) inclou un calendari de sobretaula del 1991.

SA FOGANYA, de Porreres, 5-6 (X 90)

B.-

PRECISAMENT AQUEST MES...

(NOVEMBRE)

Fa 150 anys (novembre, 1840)

En la contribució del subsidi comercial i industrial correspon pagar a Marratxí 23 lliures i 8 sous. Es nomenen perits per a la intervenció els honors Josep Serra i Gabriel Nadal.

En fa 125 (novembre, 1865)

L'Ajuntament té reunió amb la Junta de sanitat i beneficència, amb assistència de certs contribuents majors, sota la presidència del batle Bernat Nadal. Parlen que el cementeri és massa petit i demanen parer per construir-ne un de nou en el punt anomenat "sa creu grossa" de Son Cós, propietat del marquès de Bellpuig, o d'engrandir l'actual. Acorden aquesta darrera solució, costejada amb prestacions personals. Han de demanar autorització al governador i el seu permís per a que vengui l'arquitecte provincial per fer el plànol i el pressupost del cost.

En fa 75 (novembre, 1915)

L'arbitri pel bestiar de llana i cabrum serà de 9 cèntims per Kg, a pès viu, enlloc d'una peseta 75 cèntims per cap que es pagava fins ara.

En fa 50 (novembre, 1940)

Bartomeu Moll Bestard presenta la dimissió com a jutge que ha de fixar la sanció corresponent a l'ex-recaptador de l'Ajuntament Bartomeu Carrió Ramis. Nomenen Llorenç Mateu Frau per al mateix afer. Un cop tramitat l'expedient corresponent contra l'ex-recaptador acorden la seva separació del servei de l'Ajuntament de Marratxí, sense prohibició de sol·licitar col·locació a altres.

Han posat una vitrina a Son Nebot per fixar-hi els bans i edictes de l'alcaldia.

Nomenen Francesc Juan de Sentmenat com a misser consultor de l'Ajuntament per serveis d'assessorament i defensa judicial i extra-judicial de la corporació, amb remuneració anual de 250 ptes.

En fa 25 (novembre, 1965)

Degut a la manca de vigilància, especialment del segon districte -només hi ha un policia-, s'aprova la creació d'una nova plaça.

Informen favorablement el projecte d'urbanització d'Es Figueral, presentat per Ma Fernanda Cotoner i de Verf.

Donen llicència municipal a Bartomeu Romaguera Prats per urbanitzar parcialment Ca l'amo en Biel, de Pòrtol.

Autoritzen Robert Mercadal i Emili Fontrodona per obrir un carrer a la urbanització Son Verf, amb entrada pel camí de ca'n Fernando.

Es suprimeixen les places d'apoderats de l'Ajuntament a Palma i a Madrid que ocupaven Francesc Xavier Sans Rosselló i Luis Felipe Martínez-Gil López respectivament, per haver canviat totalment les circumstàncies que motivaren llurs nomenaments.

S'aprova l'adquisició d'un terreny per ampliar el cementeri municipal.

S'aprova la implantació del servei de recollida de fems a domicili, amb caràcter definitiu i obligatori, en Es Pont d'Inca.

Permisos concedits: a Hildegard Thümuler per poder vendre aigua del pou de Ca's Capità; a Antoni Calafat Barceló per traspassar la seva merceria del C/ Weyler al C/ Gral. Mola; a Jaume Ribas Tugores per a un comerç de venda de materials de construcció en el C/ Gral Mola; a Josep Giménez Vidal per a un taller de reparació de bicicletes en el C/ Weyler; a Bartomeu Sastre Rigo per a una ferreria en el C/ E de Son Verf.

(DESEMBRE)

Fa 150 anys (desembre, 1840)

Es fa el repartiment de la talla municipal d'enguany amb 3 sous i 4 doblers per cada 100 lliures de capital de bens líquids en cadastre.

En fa 100 (desembre, 1890)

Bernat Nadal Planas, regidor, reclama la quantitat de 1464 ptes pagades a la tresoreria d'hisenda l'any pel primer trimestre de consums de l'exercici 1875-76. No li poden tornar perquè no consta enlloc que així ho fes i, en tot cas, hauria de presentar la documentació adient.

Arriba una ordre del governador suspenent els càrrecs de tots els regidors i del batle, en virtut de l'expedient d'inspecció instruït pel secretari del govern provincial en visita a les dependències de l'Ajuntament de Marratxí, en el qual informa que s'han comès greus faltes i abusos en la gestió administrativa i econòmica, cosa que denota gran abandonament, negligència i immoralitat en tots els serveis.

Trien com a nou batle Vicenç Jaume Matas. Com a primer tinent de batle, Antoni Crespí Sans; segon tinent de batle, Miquel Cañellas Santandreu; síndic, Felip Crespí Creus. Demés regidors: Bernat Nadal Planas, Marçal Bestard Serra, Joan Jaume Corró, Vicenç Matas Cañellas, Pere Josep Juan Mas, Joan Cañellas Bibiloni i Ramon Salom Comas.

El secretari, Joan Jaume Ferrer, dimiteix del càrrec, pel qual és nomenat interinament Martí Rubí Amengual.

El nou consistori declara cessant el dipositari i recaptador d'imposts, Bartomeu Llabrés Mateu i nomenen com a interf pel càrrec Miquel Cañellas Pocoví. També declaren cessants els batles de barri: Sebastià Bibiloni Cañellas, des Pla de na Tesa; Bartomeu Mulet Ferrà, de Son Nebot; Joan Socias Cañellas des Pou des Coll i Marratxí; Martí Barrera Serra, de Pòrtol, i Miquel Rosselló Quintana, de Sa Cabaneta. En lloc seu nomenen: Ramon Crespí Cañellas, a Sa Cabaneta; Miquel Capellà Rubí, a Pòrtol; Baltasar Amengual Amengual, al Pou des Coll i Marratxí; Antoni Frau Carrió, a Son Nebot, i Jaume Pocoví Perelló, al Pla de na Tesa.

DONEM LES GRACIES A FORD (II)

Aquest mes, la nostra revista està de festa. Es el número cent. Per això, aquest número requeria alguna cosa especial, i no hi ha res més especial que Sean ALOYSIUS O'FEARNA, conegut per tots nosaltres coma a John Ford.

John ford va néixer a Irlanda, a Cape ELIZABETH, (MAINE) l'any 1895.

Es va iniciar en el cinema de la mà del seu germà i va realitzar nombroses pel·lícules mudes, com ara "El caballo de hierro", l'any 1924.

Se'm fa difícil destacar films del mestre que era Ford, perquè tots ells tenen una qualitat indiscutible, però he escollit una sèrie de títols, que personalment consider els més grans.

El 1935, Ford signarà "The informer" (El delator) amb una interpretació meravellosa de Victor Maglagen, un dels fixos en la filmografia del director.

"Stagecoach" (La diligència) és una de les seves pel·lícules més conegudes. Filmada per Ford el 1939.

La seguirà "Las uvas de la ira"(1940) per la qual fou premiat amb un Oscar, així com també per "How green was my valley" (Que verda era la meva vall) (1941).

Després vingueren "Fort Apache" (1948), "When Willie comes narding home" (1951) i "The quiet man" (1952). Aquesta darrera una meravella entre les meravelles "Fordianes".

I el 1956... "The searchers", per a mi la millor pel·lícula de Ford,

clàssic indiscutible dins la història del cinema.

El 1960 "Sergeant Rutledge", el 1961 "The man who shot Livery Wallace", i el 1963 "Donovan's Rees"

John Ford va morir a Califòrnia l'any 1973.

John Ford era i és el millor. Així el qualificaren directors com Bergman, Wells, o el mateix Frank Capra, que qualque cosa sabien del tema.

Narrador impecable, els seus personatges estan elaborats minuciosament, representatius i molts cops simbòlics són l'exemple a seguir.

Darrera la càmera era el millor; cada pla té el seu perquè i cada seqüència es una delícia.

Lligat a Ford, el millor pistoler, el millor genet, el més dur, John Wayne, irlandès com ell, i amic personal.

Ford sempre es rodejava d'irlandesos per les seves pel·lícules. Mauren O'Hara, Victor Mcglagen, John Wayne i moltes van carregades d'un fort sentiment nacionalista.

A la seva esquena més de cent pel·lícules, pocs poden dir haver fet més pel cinema.

Per tot això i molt més, donem gràcies a Ford.

TONI RUBI I GOMEZ

Demanen al governador que les llistes d'empadronament des Pont d'Inca es facin a part de les de Son Nebot i des Pla de na Tesa.

En fa 75 (desembre, 1915)

El batle, Rafel Jaume Julià, demana pròrroga de la seva llicència fins a final d'any. Li concedeixen.

Adjudiquen la subhasta de l'arbitri de la matança a Pere Bestard Capó (Sa Cabaneta, Pòrtol, Pou des Coll i Marratx) i a Jaume Bestard Salom (Son Nebot, Es Pont d'Inca i Es Pla de na Tesa).

Han nomenat batle de barri de Pòrtol a Joan Cañellas Capó, en substitució de Jaume Cañellas Cañellas.

En fa 50 (desembre, 1940)

Autoritzen Antoni Juan i Cañellas per construir una casa en el c/ de la Trinitat.

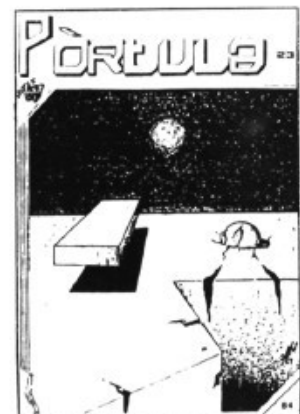
En fa 25 (desembre, 1940)

S'han de redactar els plans generals i parcials de Pòrtol, Sa Cabaneta, Es Pont d'Inca i Es Pla de na Tesa.

Donen llicència municipal per a la urbanització de Ca'n Farineta.

Donen permís a Miquel Verdera Salom per instal·lar uns rètols lluminosos de la marca "Elbe" a diversos carrers del terme.

Biel

S'OLLER ORELLUT, SA LITRONA I ES COMENTARIS QUE HA ESCOLTAT

Sempre havia pensat que sa cervesa posava panxa, però, pel que he vist, també posa orelles..., i peludes.

Ara que, ben mirat, crec que no ha estat un efecte secundari de sa cervesa es que ha provocat es sorgiment d'aquests dos òrgans auditius a s'oller de sa Plaça de l'Església, ni tar sols un ànim de diversió o reivindicació de ningú.

Pens, simplement que aquest obscur i gèlid tros de ferro comença a prendre consciència que no l'han posat damunt una trona en es centre mateix d'es poble per agafar gelades en s'hivern i baters de sol en s'estiu.

Sa tasca que té encomanada es més feixuga del que ell i tots crèiem, i si no, pensem en sa quantitat de succeïts que ha pogut escoltar i esser testimoni en es poc temps que fa que l'encamellaren damunt sa pica.

Comptem:

A sa seva esquerra hi ha hagut un canvi de govern a sa rectoria. A sa dreta li han obert una sucursal bancària. Es canvi de govern també ha arribat a Ca's Tord i a sa papereria. A

s'enfront, es Forn de l'Església que es calà foc.

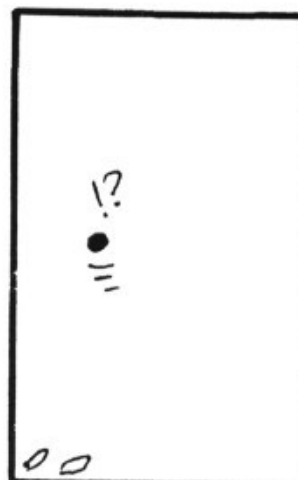
Es a dir, en poc més d'un any l'han empés de per tots es costats, manco per darrera, encara que es referit de ses cases de Ca Na Pinsa li haguí fet pessigolles.

Tot això em permet arribar a dues conclusions:

Primera, que la saviesa de la mare naturalesa ha fet possible que, abans de que l'hi comparesquin ets ulls per així poder complir sa seva funció testimonial amb dues eines prospectives més, ja té un suport on aguantar-s'hi ses ulleres, si les ha de fer servir.

Segona, ja que una cer-veseta fresca en s'estiu es un regal del cel, jo beuré cervesa quan en tenguí set, encara que posi panxa.

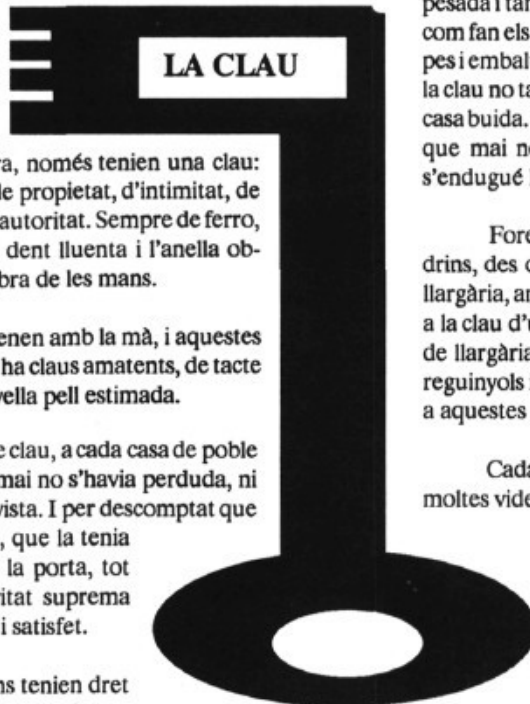
JAUME

990

Pels 100 números de Pòrtula

Les cases, temps enrera, només tenien una clau: "sa clau". Tenia rosa, a més de propietat, d'intimitat, de possible aïllament. Fins i tot d'autoritat. Sempre de ferro, pesava com el seny i tenia la dent lluenta i l'anella obscura, com si encadenés l'ombra de les mans.

Hi ha claus que no s'avenen amb la mà, i aquestes un les tornaria de cop, però hi ha claus amatents, de tacte suau, com si tenguessin una vella pell estimada.

Només n'hi havia una, de clau, a cada casa de poble o de possessió, una clau que mai no s'havia perduda, ni trencada, ni quasi deixada de vista. I per descomptat que era patrimoni del cap de casa, que la tenia penjada a la part de dins de la porta, tot refermant el principi d'autoritat suprema quan no el fal.lisme domèstic i satisfet.

També els fills més grans tenien dret a la clau, però no els de menor edat, els que encara no havien fet el servici, que si un vespre demanaven per sortir una estona mai no s'enduïen la clau, sinó que qualcú els esperava despert fins que tornaven. Quan un jove havia servit el rei, si s'enduïa la clau els vespres que sortia, que eren els de festejar, els d'anar a la barberia o a qualche festa de poble, i un cop de tornada, si no hi havia germanes fadrines, la deixava damunt el bufet i, si n'hi havia, l'entrava a la cambra dels pares i la posava damunt el canterano, sense encendre el llum: la mare ja cuidava d'agafar-la.

Si a la casa hi havia al.lotes joves, sobretot si festejaven o ja eren festejadores, la mare, que era la darrera en anar-se'n al llit, tancava la porta del carrer i s'enduïa la clau al dormitori, posant-la davall el coixí. Madona hi havia que tant s'enduïa la clau per les filles casadores com per l'home, tan ben casat des d'anys enrera.

A dins les cases tampoc n'hi havia massa, d'altres claus, potser perquè no hi hagués massa coses que guardar: la del dormitori dels pares, i si d'aquest la porta no tancava, o no hi havia porta, sempre tenien un canterano amb un calaix tancat, on es guardava l'escriptura de notari, els papers de "sa retorial", i la cartilla de soldat. El rebost també en tenia, de clau, però ningú se l'enduïa a no ser el que moria si era aquest l'únic que duïa el pa a la casa.

I la clau de la portassa, quan la casa en tenia? No hi havia pany a les portasses, perquè el seu no era un portal per sortir-ne les persones, sinó els animals, i quan l'amo havia tret el carro i la bístia, tornava entrar i de la part de dedins embarrava les portes amb la barra travessera i sortia pel portal de la casa com surt un rei amb dignitat.

- "Ja te deixen sa clau?" demanaven els jovenells als que volien fer-los passar per infants, i "s'ha tancat amb pany i clau" deien dels que no volien entrar en raó. Els enamorats i els usurers parlaven de "sa clau d'or que tot ho obri", però "els deixà sa clau en es pany" hom dubta hagi estat vertader costum qualche vegada.

La clau de les cases de senyors era reblida, gruixada, fins i tot mala de manejar. Mai no la volien de canonet, perquè feia mosso, i

sempre he pensat que més que com a símbol d'estament, era tan pesada i tan grossa perquè ningú no sentís la temptació de dur-la-se'n, com fan els hotels d'ara que als clavinengos de les habitacions els posen pes i embalum. Fins i tot d'algunes cases senyorívoles deia el poble que la clau no tancava més que des de l'interior, perquè mai no deixaven la casa buida. Jo encara he conegut una persona -molt estimada, per cert- que mai no consentí trobar tancades les portes de ca seva, i mai s'enduigué la clau.

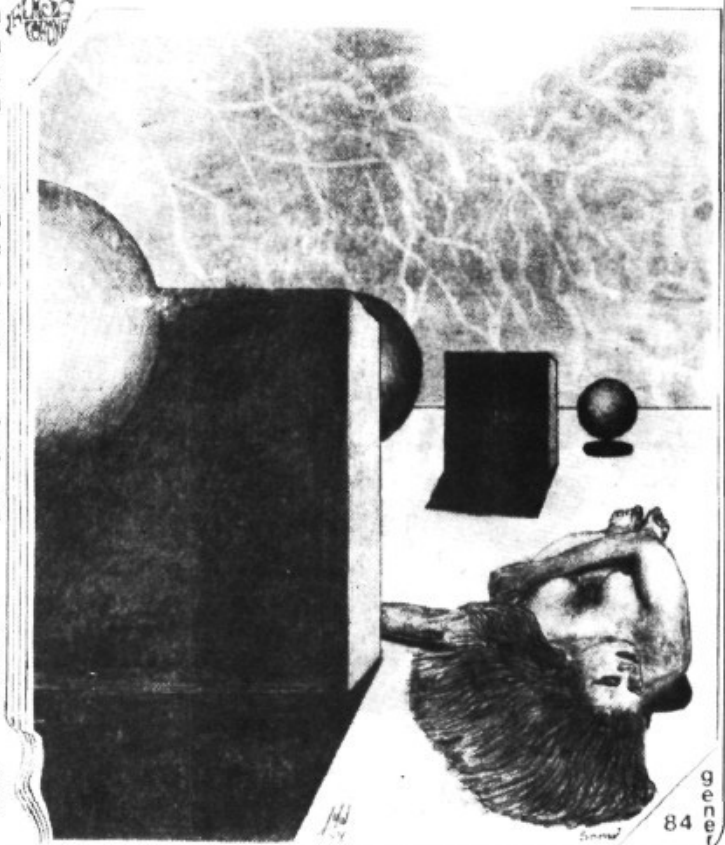
Foren signe d'estament les claus de les cases dels nostres padrins, des de la clau prima de no més de vuit o nou centímetres de llargària, amb una única dent plena i plana i d'anells sense brodat, fins a la clau d'un centímetre de diàmetre, o encara més, i desset o devuit de llargària, les dents onades i amb ganxo, i l'anella amb tres o més reguinyols i capitells de cinc tires. No és extrany que els que les duïen, a aquestes claus de casa bona, haguessen d'anar a cavall.

Cada persona és un món i cada clau una història, potser la de moltes vides, o sia la de molts de mons. Però el prestigi familiar de la clau s'ha esvalt, no sols per la invasió de clavins impersonals i assèptics, sinó per la llibertat que l'ha feta multiplicar en deu minuts. També la professió de lladre l'ha convertida en una eina gairebé inútil, i la vella, totèmica, estimada clau de ferrer, de forja, ha acabat als mostradors dels antiquaris després de passar per la vergonya, fa vint anys només, d'omplir una butxaca dels picadors turfstics que ballaven d'aferrat amb les angleses i a punt de què els canviàs de braç se deien a si mateixos:

- "Aquí te quiero ver, rossita"

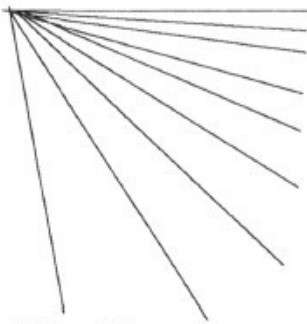
PÒRTULA 22

RAFEL FERRER MASSANET

WAR (Guerra)

“Guerra
Per què es bona
Absolutament per res
Digau-ho un altre cop
Guerra
Per què es bona
Absolutament per res”

La guerra no serveix per res, però hi ha dirigents que encara no ho han entès, els dirigents mundials haurien de llegir, o escoltar qualque vegada la paraula dels joves i dels seus pobles en general perquè a quasi tot el món ells són els qui els han triat.

“Guerra és una cosa que jo desprecio
Perquè significa destrucció de vides innocents
Guerra significa llàgrimes per a milers de mares
Quan els seus fills van a lluitar a donar les seves vides”

La guerra és la pitjor cosa que l'home hagi pogut fer i ho podem dir ara que hi ha l'amenaça d'una guerra de característiques devastadores per l'economia i l'energia mundial. Els soldats van a lluitar a una guerra que els és totalment aliena, van a morir a un lloc que és a l'altre banda del món, i que els separa indefinidament o per sempre de les seves famílies. Significa l'angoixa i el plor de moltes mares pensant en els seus fills, perquè ells són els qui van a donar la seva vida i no els seus dirigents que els han enviat a un lloc a lluitar només per quedar bé amb un país "amic".

“Guerra
No es res més que un destructor de cors
Guerra
Amic només de l'amo de la funerària
Guerra és l'enemic de tot gènere humà
El pensament de guerra colpeja la meua ment
Passada de generació en generació
Inducció destrucció
Qui vol morir!?!?”

Els joves i ningú vol la guerra, el pensament de guerra ens colpeja el cervell i només de pensar en la guerra ens assustam tots, la guerra ha existit sempre, i qualsevol excusa és bona per anar a la guerra, la guerra ha passat de mà en mà, de generació en generació i encara el més segur és que segueixi. Al llarg de tota la història l'home ha anat a la guerra, però sempre el poble, els governants han quedat a fer la guerra des del seu despatx, o des del seu palau, les guerres s'han desencadenat per qualsevol motiu, guerra santa, ens amenaça ara, malgrat sigui per altres motius aquest potser el dispositiu per dur un poble contra els seus enemics espirituals i religiosos, guerres pel poder, guerres d'independència, guerres civils, que són les més cruels i més sanguinàries de totes ja que lluiten germans contra germans.

Qui vol morir? ningú i ningú vol anar a la guerra llevat dels quatre fanàtics de sempre; però, per què la gent va a la guerra?, és que la gent disfruta veient morir els seu proïsme?

Són preguntes de difícil resposta, el poble generalment no vol la guerra però per què hi van?, aquesta resposta l'hem de cercar al més profund i fosc de la ment humana, molts van a la guerra obligats a fer-ho per diversos motius, d'altres voluntaris, què cerca aquesta gent que hi va voluntària? no són ells com una mena d'assassins, que tenen en la

guerra l'excusa per poder matar?. Aquesta gent jo la desprecio, a l'igual que qualsevol que atempti contra una vida humana sia pel motiu que sia, molts diuen que van a la guerra per defensar els seus ideals, però aquesta gent no pensa que els més bells ideals de la terra es defensen pacíficament i sense cap tir ni un. No és millor resoldre les coses mitjançant el diàleg?. Això molts governants, militars i més gent s'ho hauria de ficar al cap.

“La guerra ha destrossat molts de somnis de gent jove
Et fa incapaç, t'amarga, i t'abateix
La vida és massa preciosa per estar fent guerres cada dia
La guerra no et pot donar la vida només la se'n pot dur”

La guerra és destrucció i res més, la guerra acaba amb tots els somnis de futur dels combatents, a una guerra no hi ha vencedor perquè tots dos bàndols són vençuts, el teòric vencedor acaba la guerra amb pèrdues materials i humanes, pèrdues econòmiques i pèrdues de tot tipus i el teòric vençut és el que també acaba amb les pèrdues humanes, materials, econòmiques, i molts cops territorials, culturals i històriques, tots dos acaben igual el que passa és que el vençut en te un parell més de pèrdues.

Després de la guerra és com si no hi hagués un futur, el temps que ve després de la guerra és un temps fosc i que necessita molts anys per a que es vegi la llum, han passat prop de cinquanta anys per a que s'unissin les dues alemanyes i per a que els blocs mundials esborrin les seves diferències. El "perdedor" és el que llavors paga les pèrdues i el plats romputs del "guanyador". I ara fins i tot l'aleshores "vençut", és el que ha de treure les castanyes del foc al "vencedor" (Alemanya està enviant ajut economic a l'URSS).

“Pau, amor i comprensió
Hi ha d'haver un lloc per aquestes coses avui
Els diuen que hem de lluitar per mantenir la nostra llibertat
Però senyor hi ha d'haver un millor camí
Ha de esser millor que
La GUERRA”

Pau, amor i comprensió això és el que volem els joves per al dema, però els qui ara governau el món i els qui ara sou els qui heu de dur les regnes del món ho estau posant molt difícil, serà molt difícil canviar el que ara esteu fent, però nosaltres esperam qwe vosaltres ens pogueu ajudar començant a aplanar el camí i pensau que la guerra no duu enlloc i que un parell de fites d'aquest segle s'han fet sense cap tret ni un, llegiu unificació alemanya i atracament entre USA i URSS.

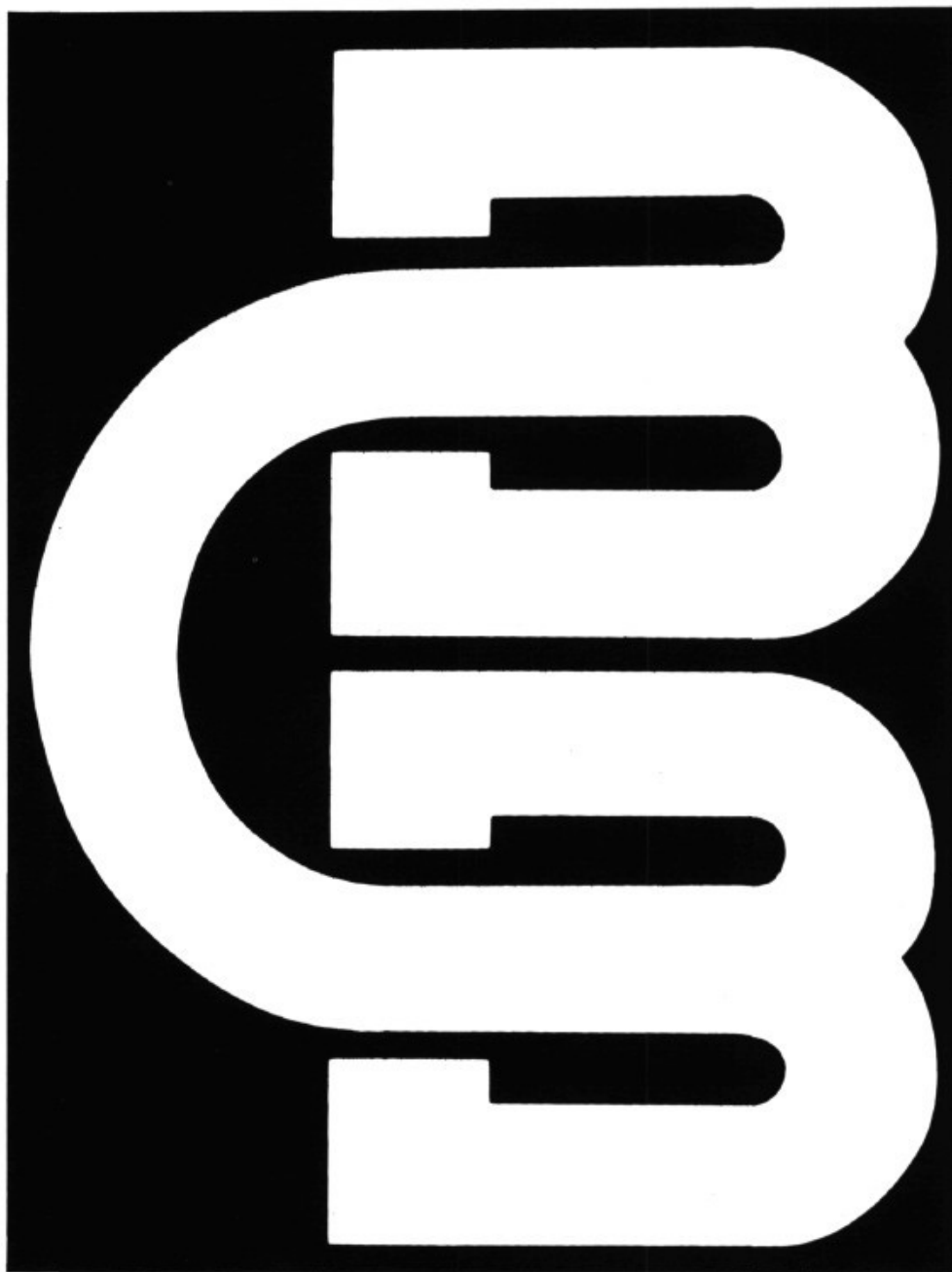
La llàstima és que per molt que el poble cridi, protesti o faci renou, els governants no els escolten, i que per aquesta raó, els governants seguiran declarant guerres, perquè són ells els qui les fan i no el poble.

G.M.B.R

NOTA: Els paràgrafs entre cometes són les estrofes d'una cançó escrita per Barrett Strong i interpretada per Bruce Springsteen (LIVE 1975-1985). Hem de pensar que la cançó està escrita als anys seixanta, anys en què els totpoderosos E.U.A estaven a la guerra del Vietnam, però que encara és aplicable avui en dia.

I després de tot això, de parlar d'un tema no massa adequat per aquesta fita tan important no em resta més que dir-vos una cosa:

MOLTS D'ANYS I... CAP AL 200!!!

**LA SUCURSAL DES
CREDIT A PORTOL
S'UNEIX A AQUEST
100**

C/ Major 73 Tel. 79 71 26

FORA VILA

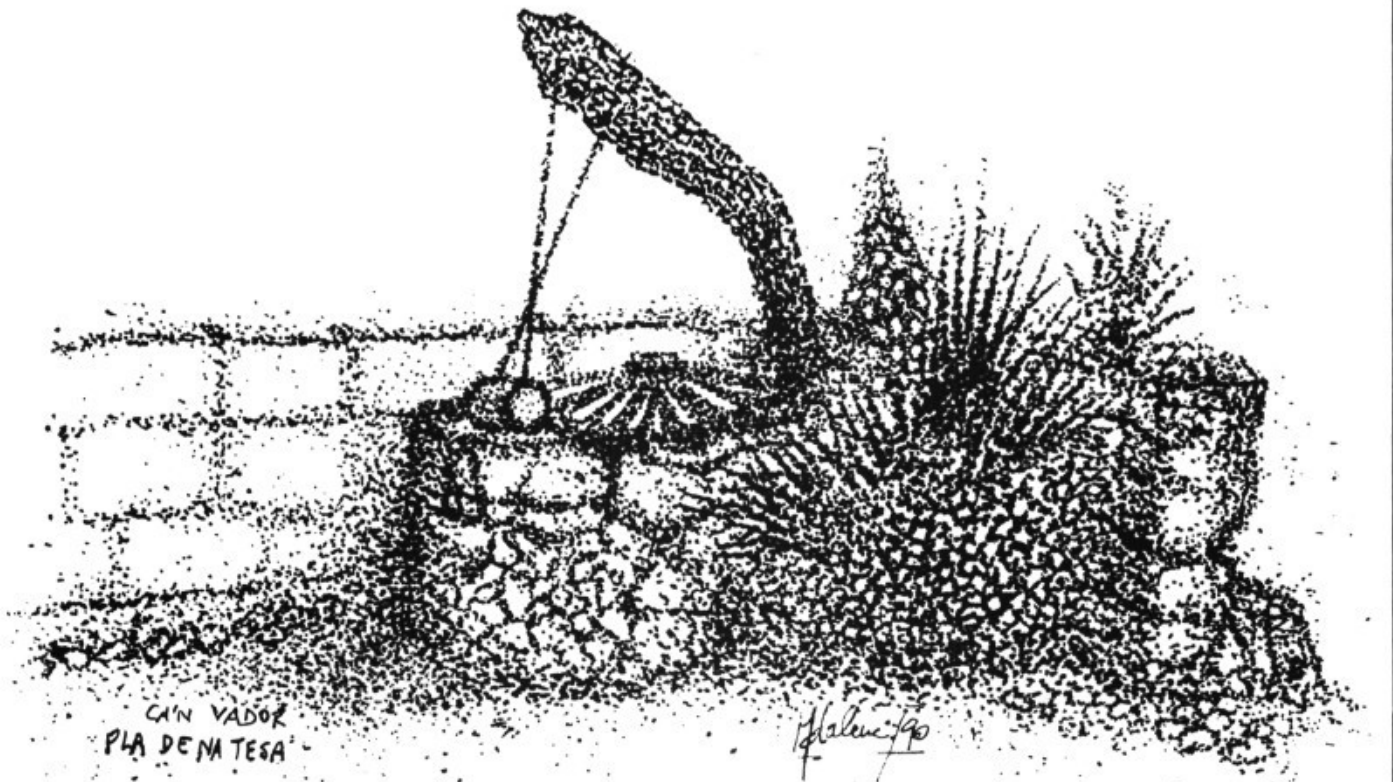
La meua contribució a aquest número cent, no la puc imaginar fora d'aquest títol, amb què sortí a Pòrtula fins el Núm. 54 i no per recordança, sinó més aviat tot lo contrari, EL FUTUR DEL'AGRICULTURA A MARRATXI.

Que no fa falta ser molt espavilat per imaginar totalment negre.

Talment com passà a la resta de la Comunitat Balear, més greu al nostre terme, per la proximitat de Ciutat i les circumstàncies que imposa especialment convertir-se en una població dormitori, urbanitzacions a tot arreu, residències "primaries, secundaries, "de aperos" ji,ji,ji... polsgons industrials, autopistes, pals d'electricitat i així. Tot això ho afegim a l'èxode de la gent del camp cap a treballs de serveis, industrials o de comerç, i tenim un resultat ben evident de què a un termini curt-mitjà, quan les persones d'entre 50-60 anys dedicades a l'agricultura a Marratxí avui dia, se jubilin, no en quedarà cap que realment visqui del camp. Que n'hi hagi 7-8 comptades amb els dits de la mà, podria esser molt optimista.

I tot això, què vol dir? doncs que quedaran quatre finques, duites més o menys amb "feina de cap de setmana o horabaixes" perquè els seus propietaris no vulguin veure abandonada la seva terra, altres mig duites, per la por a la vergonya del que diran els veïnats i les que quedin, terra per vendre, per fer casetes, cementeris o el que faci falta i mentrestant, la brossa s'apoderarà d'elles i fins i tot, mirau per on, neixeran noves garrigues o "zones verdes" com es diuen avui. Els ametlers no produiran ni es recolliran els seus fruits, però quedaran molt guapos, dins el jardí, quan floresquin. Trist final, per tot una època que coincideix, mirau, amb aquest CENTENARI de PORTULA. Un record amb simpatia, a totes aquelles persones que pageses o no, els agradi el camp nostre, tal com ha estat fins fa poc. Marratxí hi guanya o hi perd.... què trobau?

FRANCESC LLINAS.

UN MON FASCINANT

Si, per un moment, t'atures a pensar la quantitat d'objectes que, al llarg del dia, condemnes irremissiblement a la paperera o al poal del fems, supòs que comprendràs perfectament que aquest, el problema de l'acumulació dels residus domèstics i industrials, i la seva possible recuperació a través del reciclatge, és un dels més greus amb els que s'enfronta la societat actual.

En els darrers anys, hi ha quatre temes dels que segur ja n'estàs cansat de sentir parlar als mitjans de comunicació: l'"efecte hivernacle" i la destrucció de la capa d'ozon; l'eliminació massiva d'ecosistemes naturals; el creixement demogràfic, amb les seves implicacions en relació a la producció i ús dels recursos; i l'expansió i l'aprofitament d'allò que Peter T. White anomenà "el món fascinant de les deixalles".

Un món fascinant? Fixa't com, a poc a poc, ens hem envoltat d'envasos no-retornables (ah! ¿tu ets encara de l'època d'aquells repartidors que canviaven botelles buides per unes altres de plenes?), i de tota casta de productes no bio-degradables. La solució tradicional de tirar-los onsevulla (voreres dels camins, rius, mars...) comença a ser limitada per la contaminació que provoca: per això, necessiten tractaments cars i espais extensos, que dificulten la feina dels polítics que volen convèncer als veïnats dels abocadors controlats, per una raó òbvia: t'agradaria viure permanentment entre brutors domèstiques i industrials?. I, si no, que els ho demanin als habitants de d'alguns indrets de Catalunya, els quals, després de mesos de resistència cívica, han aconseguit - això pareix - que la Generalitat retiri els projecte d'abocadors controlats i en prepari un altre més respectuós amb l'entorn; a Mallorca el problema serà distint: no tenim tantes deixalles d'origen industrial però els fems que generen els centres turístics i urbans no poden continuar acarullant-se incontroladament; evidentment, les administracions públiques (Ajuntaments, Consell, Govern,...) s'hi han de posar ja, a fer feina.

Per als residus tòxics i radiactius sembla que els països rics han trobat ja la solució: davant tantes protestes pel vessament dels fems contaminants en ple oceà (davant les costes de Galícia, per ex.), resulta més pràctic i econòmic "exportar" aquestes deixalles a governs corruptes del Tercer Món (com és ara, Guinea Ecuatorial) que es comprometen a "guardar-les" (qui sap a quin magatzem) a canvi de dòlars i promeses d'ajuda al desenvolupament (?).

Però, ... vaja! No siguem del tot pessimistes: és reconfortant observar com, de forma conscient o inconscient, la majoria de nord-americans i europeus (que generem, com a mitjana, un kilo de fems diari per hom) vivim rodejats de material reciclat:

- Ja el 1971, l'investigador M. Spendlove va popularitzar el terme "mineral urbà": llaunes, coladors, xapes de botella, olles, despertadors, obridors,...: en resum, tot quant una família pot tirar al fems és ric

en alumini, coure, zinc, plom, estany.... que poden ser reutilitzats. Es calcula que als EEUU un de cada dos pots de cervesa o de refresc està fet amb llauna reciclada; quan succeirà això aquí?.

- Els països desenvolupats ja compten amb la tecnologia necessària per tal de separar el material lleuger (paper, plàstic, pedaços...) per a ser convertit en RDF ("refuse-derived fuel"), energia que pot ser utilitzada en centrals elèctriques convencionals. També es pot produir gas metà a les plantes d'abocament a partir de la descomposició de matèria orgànica humida, realitzada per bacteries, en absència d'aire; després del seu tractament, aquest gas pot ser conduït a la xarxa comercial i emprat a les cuines, calefaccions,... A més a més, la tècnica del llacunatge permet la depuració de les aigües residuals, i la seva reutilització, com demostren les investigacions que per exemple E.M.A.Y.A. ha duit a terme a Palma.

- És possible que el paper sobre el que imprimeixen "PORTULA"

provengui del reciclatge del paper ja usat, així com el replè de guix de les parets, o el paper enquitranat aïllant del sostre de ca teva. Això també passa amb el vidre: a les grans ciutats ja són populars aquest contenidors de color verd on hem de depositar els envasos de vidre, que, triturats i fusos de bell nou, es podran fer servir una altra vegada.

- Una altra casta de residus: Les piles, aquests petits artilugis que tots utilitzam en tants i tants d'aparells domèstics. Tant les tradicionals, les de la ràdio, com aquelles més menudes que duen els rellotges contenen alguns components perjudicials que aconsellen la seva separació de la resta de deixalles; per això, a alguns estancs trobaràs un lloc on depositar-les, i diuen que ben prest s'encarregaran també d'això les oficines de Correus... Ja és ben hora que els organismes públics ens donin una mà per a la nostra supervivència... Mentrestant, ja ho saps: COL.LABORA. La Humanitat t'ho agrairà (ei! que és de verest!).

BARTOMEU ORELL i VILLALONGA.

LES PLANTES DE JARDI A LES ESCOLES DE MARRATXI.

Va dedicat a la classe de quart d' "Es Liceu", que ja m'esperava amb el treball enllestit.

No hi ha dubte que la millor manera d'iniciar-se en el coneixement de les plantes, és que ens les mostrin. Som-hi doncs, tot seguit, segons l'ordre que es proposi, s'aniran esmentant les espècies que hi ha plantades a les escoles de Costa i Llobera, Blanquerna i Liceu Balear.

Atès al nombre d'espècies, pràcticament sols tendrem espai disponible per a enumerar-les, aleshores cal seguir les següents passes: 1er.) reconeixement de l'espècie pel nom popular, mitjançant "l'ordre d'aparició" que exposarem tot seguit; 2on) en tenir el nom popular, el cercarem per ordre alfabètic a la llista que donarem a continuació, on trobarem el nom científic amb una fitxa telegràfica, que amb moltíssima sort ens ratificarà o desmentirà la identificació; i 3er) amb el nom científic caldrà cercar a l'índex d'algun llibre seriós i allà trobarem el que voldríem haver trobat tot d'una: informació ampla sobre l'espècie en qüestió. A la fi de l'article tornarem amb això dels llibres. Ara convé anar al gra, abans que deixeu aquest article per insuportable.

COSTA I LLOBERA

Començarem doncs per Costa i Llobera. Parau atenció, que si no, vos perdreu: som a la paret de Mestral i enumeram les pasteres arran de la paret de l'escola "sensu stricto", una darrera l'altra, continuant l'enumeració, maldament canviem de paret (i què voleu que vos digui? no se m'ha acudit res més senzill). Ulls espolsats!

Pastera n.1: tuia, baladre. (Caseta eines). n.2, baladre, parra verge, euònimus. (Giram paret). n.3, baladre, euònimus. n.4, ficus, prunera roja. n.5, baladre, euònimus, romaní, baladre. n.6, euònimus, lantana, hibiscus, ficus. (Entrada). n.7, tuia, euònimus, ficus. n.8, baladre, rapa, euònimus. n.9, euònimus, drago, buguenvfl.lea. (Giram paret). n.10, buguenvfl.lea, baladre, mata, parra verge, rapa.

Tanca grossa. Fent córrer una línia paral.lela a la bardissa de Mestral, ens trobarem amb les següents espècies: miopòrum, pi, poncírus, mata, lledoner, baladre, xiprer, pebreboner, càrritx, eucaliptus, cabellera... i d'ara envant no repetirm espècies dins la mateixa pastera.

Tanca magnòlia: magnòlia, lliri d'aigua, falguera nefrolepis, pitospòrum.

BLANQUERNA

"Balma" de ponent: Ficus cyathistipula, hibiscus, filodendron.

"Balma" de llevant: gerani, hibiscus, plataner, paraigüets.

"Tanca principal": fent córrer una línia imaginària paral.lela a la bardissa de vora l'entrada, ens trobam amb les següents espècies: pitosporum, cabellera, camamilla, fasser de canàries, prunera, tamarell, altea, roser, Agave salmiana, pinya groga, pi, fasser de dàtils, seneci, cabellera, olivera, Aloe delaeti. (Les repetides només es mencionen el primer pic).

Pati posterior (començam vora el transformador), poll maligne, om, plàtan i desmai.

LICEU BALEAR.

Si entràvem pel carrer de sa Cabana trobaríem tot d'una a la dreta la pastera "sector circular", a l'esquerra la "grossa" i davant (obliqua esquerra) la "tercera" i la "quarta". Dels altres patis, i dels arbres d'aquest, en parlaran a la pròxima els llobatons de quart, que n'han fet un treball excel.lent, amb plànol i tot.

L'ordre d'"aparició" de les espècies serà fent córrer una línia imaginària de mestral a xaloc. Cal tenir present que les plantes creixen, es retallen, i poden desaparèixer o se'n poden posar de noves. En els dos primers casos l'ordre s'altera, i en els dos darrers s'espanya. Aleshores, l'ordre que donam és per orientar, però és perillós identificar només amb aquest detall.

"Sector circular": cabellera, miopòrum, heura, tuia, xiprer esbrancat, seneci.

"Grossa": robínia, seneci, tuia, iuca, margalidera petita, plomes de foc, cràssula, fasser de canàries, doblerer, lliris d'aigua, ficus, sisal, seneci, caputxina, pinya groga, hibiscus, roser, lliri blau, boques, gerani, estranys, gerani de flor de pensament, poll blanc gavatz, bambú, heura. No s'han mencionat les repetides, i la robínia s'exten per tot perquè fillola d'arrel.

"Tercera": tuia, xiprer (cau), heura, grama, fasser d canàries, roser, negundo.

"Quarta": heura, tuia, gespa, portulacaria, roser, desmai, ficus paraigüets, negundo, lantana, tuia.

Llista d'espècies esmentades.

Agave salmiana var. ferox. Agràvacies. Mèxic. Crassa d'hàbit singular.

Aloe x delaeti. Liliàcies. Híbrid. Crassa d'hàbit singular.

ALTEA (Hibiscus syriacus). Malvàcies. Asia menor. Arbust caduc.

BALADRE (Nerium oleander). Apocinàcies, Autòctona a Eivissa. Arbust perenne. Metzinós.

BAMBU (Phyllostachys cf. viridiglauescens) Gramínies. Xina. Hàbit singular.

BOQUES (Antirrhinum majus). Escrofulariàcies. Subspontània. Perenne.

BUGUENVIL.LEA. (Bougainvillea spectabilis). Nictaginàcies. Brasil. Liana sarmentosa perenne.

CABELLERA DE LA REINA (fulla en forma de cor: Aptenia cordifolia). Aizoàcies. Sudàfrica. Crassa reptant.

CABELLERA DE LA REINA (fulla subcilíndrica d'uns 3 cm: Disphyma crassifolium) Aizoàcies. Sudàfrica. Crassa reptant.

CABELLERA DE LA REINA (també bàlsam: fulla d'uns 12 cm.: Carpobrotus acinaciformis). Aizoàcies. Sudàfrica. Crassa reptant.

CAMAMILLA (Santolina chamaecyparissus) Compostes, Autòctona. Mateta.

Crassula argentea. Crassulàcies. Sudàfrica. Crassa arbustiva.

DESMAI (Salix babylonica). Salicàcies. Xina. Arbret caduc.

DRAGO (Dracaena draco). Agavàcies. Canàries. Crassa arbòria.

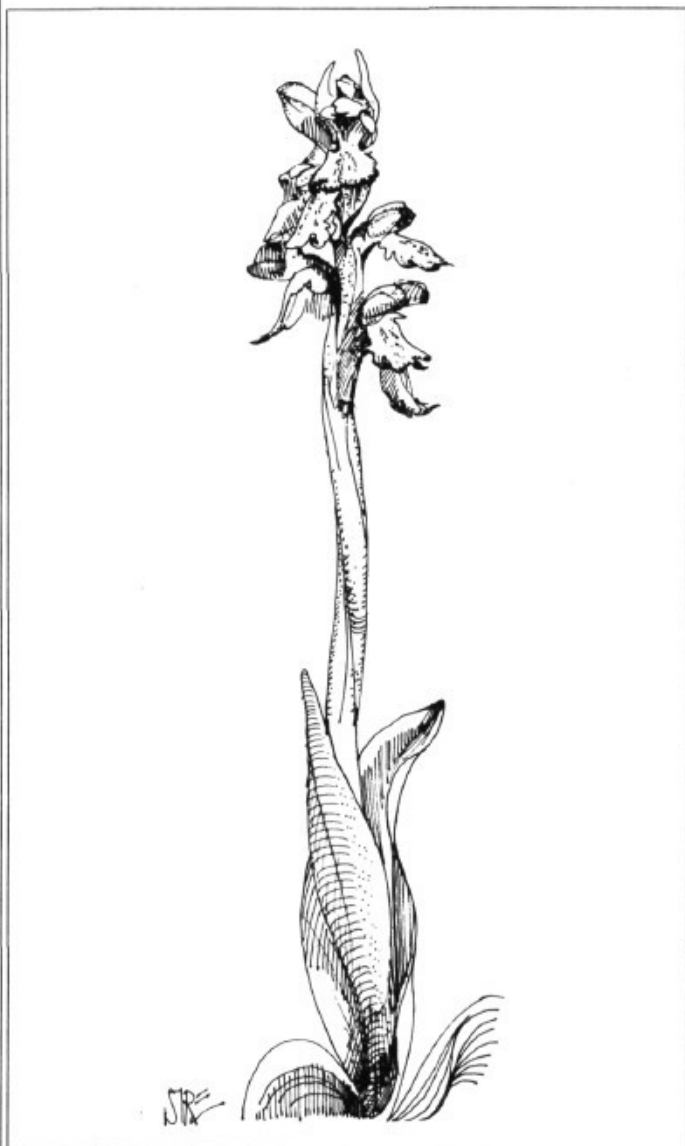
DOBLERER (Plectranthus sp.) Labiades. Crassa reptant.

ESTRANY (Dendranthema x morifolium). Compostes. Híbrid.

EUCALIPTUS (Eucaliptus camaldulensis) Mirtàcies. Austràlia. Arbret perenne.

EUONIMUS (Euonimus japonicus) Celastràcies. Japó. Arbust perenne.

FALGUERA (*Nephrolepis exaltata*) Cosmopolita tropical.
 FASSER DE CANARIES (*Phoenix canariensis*). Palmeres. Canàries.
 FASSER DE DATILS (*Phoenix dactylifera*). Palmeres. D'origen incert, conrada als oasis des de temps immemorials.
 FICUS (*Ficus elastica*). Moràcies. Indoxina. Arbre perenne.
Ficus cyathistipula. Moràcies. Africa tropical. Arbret perenne.
 FILODENDRON (*Monstera deliciosa*). Aràcies. Amèrica Central. Liana perenne.
 GERANI (*Pelargonium x hortorum*). Geraniàcies. Híbrid. Mata herbàcia.
 GERANI DE FLOR DE PENSAMENT (*Pelargonium x domesticum*). Híbrid. Mata herbàcia.

GESPA. Són diverses espècies de gramínies.
 GRAMA (*Stenotaphrum americanum*) Gramínies. Amèrica tropical. Gespa.
 HEURA (*Hedera helix*). Araliàcies. Autòctona. Liana perenne.
 HIBISCUS (*Hibiscus rosa-sinensis*). Malvàcies. Xina. Arbust perenne.
 IUCA (*Yucca gloriosa*). Agavàcies. Florida. Hàbit singular.
 LANTANA (*Lantana camara*). Verbenàcies. Texas. Mata perenne.

LLEDONER (*Celtis australis*). Ulmàcies. Mediterràia. Arbre caduc.
 LLIRI BLAU (*Iris germanica*). Iridàcies. Mediterràia. Perenne rizomatosa.
 LLIRI D'AIGUA (*Zantedeschia aethiopia*). Aràcies. Sudàfrica.
 MAGNOLIA (*Magnolia grandiflora*). Magnoliàcies. Texas. Arbre perenne.
 MARGALIDERA PETITA (*Leucanthemum sp.*) Compostes. Mediterràia. Mata.
 MIOPORUM (*Mioporum tenuifolium*). Mioporàcies. Austràlia. Arbust perenne.
 MATA (*pistacia lentiscus*). Anacardiàcies. Autòctona. Arbust.
 NEGUNDO (*Acer negundo*). Aceràcies. Nordamèrica. Arbre caduc.
 OLIVERA (*Olea europaea*). Oleàcies. Mediterràia. Arbre perenne.
 OM DE CARRER (*Ulmus pumila*). Ulmàcies. Turquestà. Arbre caduc.
 PARAIGÜETS (*Cyperus sp.*) Ciperàcies. "Mata-de-jonc".
 PARRA VERGE (*parthenocissus quinquefolia*). Vitàcies. Liana caduca.
 PEBREBONER (*Schinus molle*). Anacardiàcies. Arbre perenne.
 PI (*pinus halepensis*). Pinàcies. Autòcton. Arbre perenne.
 PINYA GROGA (*Aeonium arboreum*) Crassulàcies. Marroc. Crassa arbustiva.
 PITOSPORUM (*Pitosporum tobira*). Pitosporàcies. Japó. Arbust perenne.
 PLATAN (*Platanus orientalis*). Platanàcies. Grècia. Arbre caduc.
 PLATANER (*Musa acuminata*). Musàcies. Indoxina. Palmeroide herbàcia.
 PLOMES DE FOC (*Chasmanthe sp.*) Iridàcies. Gedfit.
 PONCIRUS (*Poncirus trifoliata*). Rutàcies. Japó. Arbust caduc.
 POLL BLANC GAVATX (*Populus alba cu. pyramidalis*) Salicàcies cultivar de conreu. L'espècie és naturalitzada. Arbre caduc.
 POLL MALIGNA (*Populus x canadensis*). Salicàcies. Híbrid. Arbre caduc.
 PORTULACARIA (*Portulacaria afra*). Portulacàcies. Sudàfrica. Crassa arbustiva.
 PRUNERA ROJA (*Prunus ceracifera*). Rosàcies. Arbret caduc.
 RAPA (*Arum italicum*). Aràcies. Autòctona. Gedfit.
 ROBINIA (*Robinia pseudoacacia*). Lleguminoses. Amèrica del Nord. Arbre caduc.
 ROMANI (*Rosmarinus officinalis*). Labiades. Autòcton. Mata.
 ROSER (*Rosa cv.*) Rosàcies. Híbrid. Arbust.
 SENECI (*Senecio sp.*) Compostes. Sudàfrica. Liana perenne.
 SISAL (*Agave sisalana*). Agavàcies. Mèxic. Hàbit singular.
 TAMARELL (*Tamarix sp.*). Tamaricàcies. Arbust caduc.
 TUIA (*Thuja orientalis*). Cupressàcies. Xina. Arbre perenne. (però quasi sempre s'usa per a bardisses lletges).
 XIPRER (*Cupressus sempervirens*) Cupressàcies. Grècia. Arbre perenne.
 XIPRER ESBRANCAT (*Cupressus of. macrocarpa*). Califòrnia. Arbre perenne.

PERE LLOFRIU.

Bibliografia.

Liberty Hyde Bailey Hortorium: "Hortus Third". New York 1976.

Aquest llibrot només és digerible pels professors ben reciclats, "i encara". L'obra de divulgació completa i escaient, serà la que apareixerà de l'autor quan a l'editorial Moll es posin a fer feina, mentrestant, haureu de "basquejar" amb autors com aquest: López, Werthwein, Bianchini, Masclans, Chanes, Clarasó, Hay.

ECOLEGS I ECOLOGISTES.

L'Ecologia s'ha fet sinònim d'amor a la Natura, de prudència i sensatesa, d'equilibri i saludable precaució. Per a moltes persones, referir-se a la Ecologia és, fins i tot, signe de modernitat, senyal de joventut d'esperit (quina bojeria) i, fins i tot des de un punt de vista socio-polític, símbol de progressisme. Tot això, en un principi està molt bé. Encara que, poden fer-se certes consideracions sobre aspectes que solen passar desapercebuts.

En primer lloc, podríem dir que molts dels conceptes que avui en dia manegen els joves ecòlegs no són del nostre temps, sinó del temps dels nostres repadrins, inclòs el mot ecologia, que fou proposat per primera vegada pel biòleg (entre altres coses...) Ernst Haeckel (1869).

En segon lloc, no hi seria de més cridar l'atenció sobre un detall semàntic i no menys curiós que, pot ser, de tan usat, pot passar desapercebut. Ens referim a l'ús incorrecte que dels vocables "ecòleg" i "ecologista" en fan especialment els mitjans de comunicació. Actualment s'empren amb la pretensió de fer-nos creure que es tracta de dos sinònims, quant en realitat llur significació és o pot ésser diferent. Ens explicarem: els ecòlegs són homes versats en la disciplina de l'Ecologia, i els ecologistes són "una altra cosa"... Els ecologistes constitueixen la massa del que podríem qualificar com a "fans" de l'Ecologia, encara que no tenen, generalment i com a bons "admirers", les idees clares sobre l'assumpte malgrat que, a vegades, es fan notar molt.

Per altra part, basta mirar la TV o fullejar els diaris per advertir que l'Ecologia s'ha convertit en una espècie d'excusa per les activitats dels anomenats "moviments ecologistes", dels quals el seus vertaders fins, tenen en moltes ocasions, poc a veure amb els biòtops i les biocenosis dels ecòlegs. Qui més qui manco, ha sentit parlar de les campanyes de defensa de la Natura, lloable curiós sense cap dubte, en les quals els ecologistes es llancen, amb entusiasma ignorància, a la defensa de les balenes, foques, o aus migratòries, al mateix temps que ataquen amb furor la construcció de centrals nuclears o de pantans, per citar alguns exemples clàssics i actuals; i ho fan sense més coneixement que el del teorema de Pitàgores en el més optimista dels casos. Els ecologistes són elements molt actius a l'hora de manifestar-se en olor de multitud amb les seves pancartes i els seus "slogans" prenent que tot el món els escolti, però sense respectar, atendre ni escoltar les opinions dels experts, dels ecòlegs.

En un altre ordre de coses, l'ecologista sap, en certa manera, allò que "s'ha de fer". Com a paradigma serveixi el fet que, fa la impressió, que estan bastant alleccionats per les "profecies" de Malthus (una "monja de la caritat" al costat d'Isaïes, per sort!) segons les quals el planeta hauria d'estar ja colapsat, superpoblat, i per tant en situació de catàstrofe inevitable per carència de recursos. En el fons del seu ésser, l'ecologista és un pessimista i egoïsta que ve a predicar que ja falta poc per a que l'home esgoti les reserves naturals i artificials que li permeten sobreviure, quan en realitat el rigorós i honrat ecòleg, sap que el problema no és d'excés de població sinó d'una inadequada explotació i distribució de mitjans i de béns. L'ecòleg aporta solucions per paliar o solventar la situació, essent optimista en les seves valoracions, sempre i quan es donin les premisses de col·laboració i suport per part dels governants (que no es donen... al menys suficientment) i de respecte per part dels ciutadans (que deixam molt que desitjar...). Encara que, l'ecologista tracta de resoldre les dificultats, que evidentment n'hi ha, apressant i usant procediments que degraden la més elemental dignitat de la persona humana. Parlant clar, el problema es

resol salvant balenes i matant els nins o evitant que aquests arribin a viure (campanyes antinatalistes i avortives, d'esterilització, etc.), quan sense cap dubte el més ric, valuós i inestimable que pot existir damunt la terra és una vida humana. El més trist i paradoxal del cas és que d'això en pots sentir parlar a un amic ecologista mentres prenem una canya acompanyada d'una "tapa" de cuixes de guàtlera. I el més graciós del cas és que, a més, hem de pagar-li l'aperitiu. Per consolar-nos i disculpar-lo, pensam que aquesta manera d'enraonar (?) és explicable si sabem que des del seu punt de vista, l'home, al cap i a la fi, no és més que un animal més, encara que això sí, bastant evolucionat...

També es patent que a la nostra societat s'està produint d'una manera accelerada una nova "sensibilitat ambientalista" que podríem afirmar que és directament proporcional a la difusió generalitzada del benestar i del consumisme. I això, bàsicament, per dos motius: un, perquè l'elevat nivell de vida fa possible la preocupació per l'entorn ambiental com un element més de la qualitat de vida; i dos, perquè la mentalitat consumista ha afavorit un tipus de desenvolupament industrial i tecnològic que explota, i al mateix temps fa mal al màxim, els recursos naturals. Així doncs, mostrem una actitud ecològica intel·ligent sense deixar-nos arrastrar un pic més per aquestes sensibilitats, o millor seria dir "sensibleries naturalistes", darrera les quals només existeix l'interès de determinats grups de poder per fomentar la despesa per la despesa i el consum pel consum. Basta pegar una ullada als contenidors de fems a la porta del darrera dels restaurants, per exemple, per entendre allò que volem dir.

En resum, la gran majoria dels moviments ecologistes es rebel·len, certament, contra les manifestacions i conseqüències més pròximes del deteriorament ambiental, però no es pronuncien sobre les seves causes profundes ni protesten o es rebel·len contra elles. I això és així, en gran mesura, i encara que a primera vista no sembli tenir relació amb el tema, pel predomini d'una mentalitat epicúria on prima el plaer davant l'esforç, i per la influència d'una visió racionalista i materialista de la vida i del que és l'Home, el seu origen, i la seva fi. Ja fa anys que Jean Dorst -autor de "Antes que la Naturaleza muera"- apuntava el fet que "l'atmosfera física i moral dels moderns habitants és tan insana, tan transfigurada, que està en flagrant contradicció amb les exigències materials i espirituals de la nostra espècie". Hi ha una profunda manca d'harmonia entre l'home i el seu medi.

I no hi és de més afegir, perquè no és menys cert, que la desaparició de Déu a l'horitzó de la cultura personal i social (ecològica) origina immediatament la pèrdua de la identitat de la persona humana. Per sort és un alleujament saber que Déu absol sempre, encara que els homes només ho facem de tant en tant, i el pitjor del cas és que la Natura no perdona mai. I aquesta, en el fons, és la veritat de la qüestió, al marge i malgrat del que deia Schweitzer "El destí de tota veritat és ésser ridiculitzada abans d'ésser reconeguda".

JAVIER DEL VALLE

Gloses

Vull saludar es redactors
de sa revista "Pòrtula"
tambe la vull felicitar
es número centenar
per entretenir es lectors
i els altres col.laboradors
més petits que algun n'hi ha
també vull mencionar
un poc per animar-los
uns d'ells són els glosadors
ajudants i assessors
i es públic i seguidors
de ningú em vull oblidar
és un aconteixement
que no se podrà oblidar
que sa revista "Pòrtula"
editi es número cent
jo sempre ho tendré present
sempre que hi pugui pensar
perquè hem de considerar
que partir i arribar
no se fa en un sol moment
tenen permanentement
cent mesos que treballar
cercant d'aquí i d'allà
notícies per publicar
per tenir es públic content
vull dedicar un moment
a lo que acab de pensar
que m'ho ha fet recordar
supòs es número cent
no és que me mogui s'intent
de ningú mai molestar
jo et dic sense mal pensar
és una idea que tenc
de no deixar res pendent
per celebrar es centenar
i qui ho vegi així ho comprendrà
que no li cerc un mal fi
només vull deixar anotat aquí
lo millor que succef
a damunt sa "Pòrtula"
lo que se conta i no conta
de uns quants anys de cap aquí
lo primer que vos puc dir
i ho dic amb precaució
que se lloga un glosador
per poder omplir un racó
de sa revista mensual
i tot va anar així com cal
fins que es desbaratà
que fos qui fos se va oblidar
de cumplir amb aquest aval
i es glosador és natural
fer feina sense es jornal
lògicament no quadrà
i per això se va 'turar
d'enviar material

fins que hi trobaren es mal
que tot se tornà arreglar
i per aquí ja se fundà
aquella comissió
i glosant varen fer furor
tot es temps que bé va anar
però tan fort varen arruixar
i molts de pics sense mirar
si agraviaven o no
i molt prest sense opositor
totsols se varen quedar
i d'altre remei les quedà
que inventar un glosador
i això les sortí redó
molt bé ho varen encertar
perquè va sortir per glosar
de Mallorca lo millor
i ells per anomenar-lo
li deien "Foravilà"
però ningú mai s'enterà
es jove d'on procedia
no sabien si venia
de sa muntanya o des pla
emperò va demostrar
que en ses coses de glosar
que gens de por a ningú tenia
emperò va arribar es dia
que fos per motiu que sia
d'ell més no se'n va parlar
sa comissió patí
una gran pèrdua d'escates
i s'esquinçaren ses sabates
correguent per aclarir
sobre un que de nin bullí
un moix viu i ells varen dir
això ho hem de posar aquí
o t'esclatam o t'esclates
eres ses seves bravates
per poder-se divertir
però quan això les ensurtí
que s'interessat punyí
varen arribar a tenir
més por en es moix que a ses rates
.....

Ara es capítol final
i jo li vull fer menció
sa pròpia comissió
va dar símptomes de mal
i varen prendre cada qual
per on les paresqué millor
i pareix que amb s'intenció
d'anar a estopejar en Marçal
.....

Quan se va organitzar
aquella comissió
en Marçal era un senyor

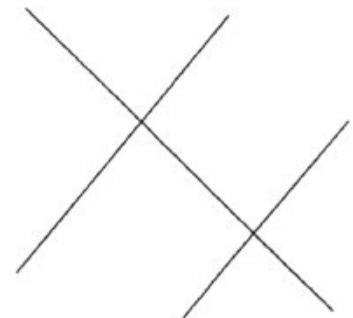
per ells digne d'alabar
i dos o tres anys va durar
aquesta devoció
pero per qualque raó
tots d'ell se varen cansar
i pes seu cap les va passar
d'escriure i publicar
gloses per criticar-lo
.....

Jo estic segur que en Marçal
en sos amics confiava
i per res del món se pensava
que li volguessin fer mal
i l'homo com és natural
es secrets les confiava
i el pobre no sospitava
que tot lo que els hi contava
servís per fer-li es dogal
.....

Veig que teniu es cervell
una mica colapsat
en en Marçal l'heu tractat
poc manco que de porcell
i si no voleu res més d'ell
li deis això s'ha acabat
i no hi ha cap necessitat
de moure tant d'espordell
.....

Hi ha molt més per contar
de lo que aquí s'ha contat
però no em vull fer pesat
i trob que ho he de deixar anar
que per seguir sempre hi haurà
qualque altra oportunitat
i si me trobava trempat
ho farem continuar
i ara per acabar
perdó vos vull demanar
si qualcú s'ha agraviat

MIQUEL MUT AMENGUAL

Ai 100 de Pòrtula

Amb molt d'orgull i honor
i no és que vulgui ser optimista
perquè no hi ha per ser-ho
vull felicitar sa redacció
que compon aquesta revista.

Començaré pes primer
si vos pareix que és lo millor
es qui va ser es fundador
i actua de director,
Biel Massot i Muntaner.

Llavones ja seguiré
i faré córrer ses veus,
si voltros vos és igual.
Felicet en Pere Amengual,
Miquel Bosch i Rafel Creus.

No vull saludar qualsevol
ni tampoc vull fer bravates
vull felicitar na Joana Maria Mates
i també en Bernat Palou.

No voldria ser pessimista
ni tampoc ofendre-vos
també felicet es col.laboradors
que col.laboren en aquesta revista.

A tots vos vull felicitar
perquè trob que ha de ser així
donau ses notícies de tot Marratxí
i de per tot allà on n'hi ha.

Ja no hi ha notficia millor
que sa que surt a sa Pòrtula
vengui d'allà on vengui es vent
només vos deig que com heu fet sortir sa revista cent
pogheu fer sortir sa revista un milió.

T.

Sa glosa

BON NADAL
I FELIC ANY NOU

*Com que us tenc a la memori',
amb mots de suaus murmuris
us envii els meus auguris
amb glosa gratulatori':*

*Pau, salut i benaurança
amb molta de sort feliç
i que aquest món, patalis,
recobri prest la templança.*

*De ma modesta collita
usen compartesc un brot
del meu cor que, sense grop,
us desitja llarga vida.*

*Ben de cor,
amb una abraçada de'n*

Fere-Gil

desembre 1990

Estimada Pòrtula:

Aquest 100
tan fester
no és 100
solament.
Es un 100
de lo fet
tot content;
del que fer,
revalent
100 x 100
d'ascendents
i cent més
fins 200.
Pel miler,
just 900,
venturers.
-Temps al temps-

Jo celebr
el present;
els propers,
un sender.
Anem fent
que n'haurem
uns quants més
l'any que ve.

Bona gent,
que aquest 100
sia rent:
fruits i béns!

VICENÇ SASTRE
"100"

DECIMES
DESBARATADES
DEN SALVADOR "TUNLÓ"

Quan jo era no molt gran
vaig recórrer la Turquia
i me vaig topar un dia
amb ses noces des Sultan
i vaig veure que allà fan
unes noces acabades
es dematí arengades
i peix salat per dinar
i es vespre per sopar
figues de moro torrades.

Un toro quic-quiriquí
se va alçar pescador
i pescava a un caló
a su ran de Montuñri.
Monges resant un saltiri
li feren una visita
sa multa no fou petita
que li feren posar
perquè ell tirava a la mar
cartutxos de dinamita.

XIM D'AIXA

Hybris

Deu anys ja que no prenia per aquest camí
tan inhòspit i salvatge que ningú transita,
deu anys!, i amb tot sembla que m'acompanyàs,
mirant-me, això sí, amb certa estranyesa,
aquell que essent jo aquí va estar un dia
cercant la solitud que l'amor demana,
no fa menys -ho asseguro- de deu anys,
poc abans que caigués aquesta desolació:
"Per què?" plana en el món l'obstinada inquietud.

... Enrera deixa un jove ametler
que havent arrelat dintre del marge
cresqué orgullós decantant les pedres,
la soca era xapada, tocat pel llamp.

EN RUMPELSTILZCHEN

PORTULA 100: CENTENARIAMENT ABSOLUTA

El número cent de cada dia que passa en aquesta societat moderna rep una major càrrega simbòlica de la perfecció. El cent és el màxim que es pot tenir de quasi bé tot. Avui en dia tot es calcula en base al cent, i com més s'hi acostava un més perfecte, més bo, millor. S'estudien també els cent primers dies d'un govern, els cent primers dies de vida d'un nin... I si el cent en qüestió el convertim en anys tenim un segle.

A l'escola a tots ens han ensenyat primer a comptar, i després els números fins al 10. Després han vingut als que van fins al vint, trenta i quaranta. La perfecció es trobava quan arribàvem al cent. El fet de saber comptar fins a cent era pràcticament sinònim segur que sabem comptar fins a qualsevol xifra, i el fet de saber escriure els números fins a cent implicava la capacitat del nin en qüestió en saber escriure en xifres pràcticament qualsevol quantitat. Però així i tot era la més dura tasca que se'ns podia posar en els primers anys escolars. "Escriure de l'1 al 100" era l'ordre fatídica de la professora per mantenir-mos entretinguts una llarga, llarga, llarga estona. Amb més freqüència de la deguda, el fet d'escriure els cent primers números era emprat com un càstig, un dels més forts que ens podien posar. Més encara que el fet d'escriure, curiositat, també cent vegades, alguna frase magistral forastera com "no hablaré nunca más en clase" o alguna cosa semblant. La raó és molt senzilla; nosaltres ja estavem acostumats a aquates tipus de càstigs, i teniem una senzilla forma de fer-los més lleugers. Tot consistia en escriure la frase maleïda en una sola línia, i anar-la repetint exactament igual una davall l'altra. Quan ja anàvem per devers la que feia quinze, la mà ja ho feia pràcticament tota sola pel que la nostra ment estava ja en condicions de seguir la xerrada o l'aventura al punt on l'havíem deixat. En canvi, als primers cursos, el càstig dels números era més dur ja que aquests canvien: cada número és diferent, i també ho es cada desena. Aquesta aparent dificultat se solventa amb el transcórrer del curs i dels anys ja que arribà un moment que aquell càstig era el més lleuger que se'ns podia posar i no impedia en cap mesura seguir amb la tertúlia... el que més d'una vegada suposà afegir un zero a la xifra màgica i convertir el càstig en escriure fins a 1000.

Grans festes solen fer quan algun dels nostres padrins arriba als cent anys. Per desgràcia meva no he tingut mai l'oportunitat de conèixer una persona centenària. Quan s'arriben a xifres tan altes d'edat, la salut juga una mala passada a la primera oportunitat que té. El tractar amb una persona de més de cent anys, si encara té el cap clar ha d'esser tot un gust. Tals persones són un perfecte sinònim de la saviesa que donen els anys. No diuen que el dimoni sap més per vell que per dimoni? És típic de la majoria de les cultures el gran respecte a la gent gran, així com a les coses antigues, i més si sobrepassen els cent anys de vida. Qui no s'admira quan qualque vegada veu circulant pels carrers d'un poble o ciutat, un cotxe del segle passat o de principis de segle, tot net i lluent?

Ara com ara em vénen al cap dues celebracions de centenaris: una, la de la coca-cola succeïda l'any 1986; l'altra molt més recent, ja que va esser el passat més d'octubre quan se celebrà el que hauria estat el centenari del naixement d'un dels majors genis de l'humor: Grouxo Marx. Ell era el cap de tots els germans i el millor de tot és que sempre podem gaudir de les seves pel·lícules, encara que per a mi, el seu millor acudit no està a cap pel·lícula. Qui no recorda aquell bocf que parlant amb una dona li diu...

-Vol casar-se amb mi? El seu marit li deixà molts de doblers?

Contesti la segona pregunta!!!

-Em va deixar toooota la seva fortuna. -respon ella-
-No veu que estic intentant dir-li que l'estimo?

O aquell altre al principi de "Una nit a Casablanca" en què el seu germà xerrador que fa de taxista de camells està a una estació en busca de clients i cridant...

-Algú per a l'hotel Casablanca??!! Algú per a l'hotel Casablanca??!! -I arriba Grouxo i diu...

-Jo, jo vaig a l'hotel Casablanca!

-A vostè no li vull dur

-Per què?-demana Grouxo-

-Perquè a vostè no el deixaran entrar.

-I a vostè el deixen entrar?-demana Grouxo-

-Es clar que sí. -respon l'altre-

-Doncs a partir d'ara no el deixaran entrar, soc el nou gerent de l'hotel.

-Eh! Esperis un moment. L'hi portaré.

Es dirigeixen cap al camell a la sortida de l'estació, el qual està ajagut a terra rumiant...

-Miri quina preciositat- diu el germà assenyalant tot orgullós el seu camell-

-La seva esposa?-pregunta Grouxo-

-No! És el meu taxi.

-Doncs es gastarà un dineral en xiclets! -diu en Grouxo fixant-se en el rumiar de l'animal...

Com deia més amunt, el seu millor acudit, per a mi, no està a cap pel·lícula. En el fons m'agrada molt aquella gent que guarda el millor de si mateixa per al final. Perquè el millor acudit està a la seva tomba... i no és broma. Es tracta del seu epitafi. Sense cap dubte, el millor epitafi del món. Quan es tracta d'epitafis sempre se solen cercar frases rimbombants, estranyes, que tracten de resumir la vida del mort. No hi ha dubte que la millor manera de reflectir la vida de Grouxo Marx era posar-hi un acudit. Però, Quin?. Estava clar que havia d'esser el millor, el més genial. En Grouxo el mantingué callat tota la seva vida, per posar-lo a la seva tomba. La genialitat en qüestió és una mostra de l'extremada educació de la que sempre feia gala en Grouxo, i que fins i tot després de mort no ha volgut abandonar: la frase la podríem traduir com una cosa semblant a... "Perdoni que no m'aixequi".

La nostra revista arriba al número cent. No cal dir que el canvi experimentat des de l'1 ha estat inimaginable, increïble, i sobre tot extraordinàriament positiu. Número rera número ens hem anat superant, fent-la una mica millor. Primer era a màquina, després amb ordinador, i ara fins i tot té una impressora làsser. Només fa falta un fax i una connexió via mòdem... Però tot arribarà. Pòrtula comença a gaudir de la saviesa de la vellura, de la tranquil·litat de l'experiència, de la il·lusió dels col·laboradors, de l'interès dels lectors, de la responsabilitat d'haver d'informar de les coses de cada dia a tot un municipi... Pòrtula és el reflex viu de que la fe i les ganes poden fer possibles mes rera mes el somni de posar al carrer un nou número, unes planes de lletres escrites, que componen paraules i frases, i que en conjunt són el petit miracle de la comunicació.

Fa temps, amb motiu del número 50 vaig dir que tan sols era el

mig camí del cent, i sense donar-me'n compte ja l'hem fet. Ara em cal dir que el cent és tan sols el mig camí del dos-cents. Perquè hem de mirar sempre cap el futur. Aleshores, si res no canvia, serà ja l'any 1999, la vorera del mil.leni per a molta de gent. Perquè, encara que per a mi la dècada dels noranta ha començat enguany, el nou mil.leni per a mi, començarà el 2001... el per què ja els vos contaré un altre dia.

Molts d'anys Pòrtula!
Molts d'anys Col.laboradors!
Molts d'anys Lectors!
Molts d'anys Grouxo!
Molts d'anys Coca-Cola!

GABRIEL ANGEL VICH I MARTORELL.

SOBRE UNA CORAL...

Me va fer molta il.lusió rebre la vostra convidada per participar en aquest extraordinari de la revista cultural de MARRATXI, encara que estic lluny d'aquestes terres (això sí en terres Catalanes), intentaré fer una mica de crònica del meu estimat poble: ES PONT D'INCA.

L'última vegada que vaig estar per aquí vaig saber que la Parròquia del poble havia format una Coral Infantil; la direcció de la mateixa és a càrrec de na MAGDALENA RIGOSBERT de Campos. Aquesta al.lota es trasllada un pic per setmana al Pont d'Inca, per fer cantar durant una bona estona a tots els nins que en tenguin ganes.

Na Magdalena va cursar els estudis de Piano al conservatori de Palma, va realitzar els estudis de Pedagogia Musical a Madrid i de Tècnica Vocal a Girona, és professora de Música del col.légi "FRAI JOAN BALLESTER" de Campos des de l'any 1979, promotora del Club Parroquial d'Esplai i de l'emissora local Ràdio CALL VERMELL de Campos, on dirigeix els programes de taules rodones, entrevistes i programes infantils.

També porta la direcció de la Coral "SANT JULIA" i de la Coral Infantil al mateix poble.

Crec que tenim una bona professional i l'hem d'aprofitar.

Des d'aquí vull fer una crida a tots els nins que tenguin ganes de cantar i de passar-ho be.

Per informació vos podeu dirigir a la Parròquia d'es Pont d'Inca.

Vull aprofitar aquestes ratlles per FELICITAR tots els qui fan possible la redacció d'aquesta revista, ja que gràcies a l'esforç d'uns quants podem disfrutar-la molts.

MOLTS D'ANYS I ENDAVANT CAP A LA Núm. 200!!!!

MARITA LLADO.

PORTULA

La premsa té molts de caires i objectius però n'hi ha dos que destaquen per damunt dels altres: informació i crítica. Com diria en Lou Grant, de la sèrie televisiva, la informació ha de ser objectiva, verídica, constatada, real, perquè si no és així es perd la confiança del lector i la publicació degenera en un tebeo, amb tots els respectes que mereixen, per altra banda, aquests tipus de revistes. La part més difícil és la crítica i com més petit és el lloc on es publica pitjor, principalment la que fa referència a la política. I és perquè els polítics de poble no solen desdejunar d'un granot, com els de l'alta política, sinó d'uns bons cantons de pa amb sobrassada. Això fa que siguin més susceptibles. Els polítics de les altures generalment reben les crítiques com si vessin ploure. Però uns i altres oblidem sovint que la premsa ha de criticar els qui comanden i no a l'oposició que en tot cas serà criticada si consegueix desbancar el partit governant la qual cosa no suposa que la premsa es giri la camisa sinó que seguirà criticant als qui duen els manegots. Per aquestes raons podem dir que un poble sense premsa, coixeja. No és el cas de Pòrtol, que gràcies a un grup de brusquers que durant vuit anys han sacrificat moltes hores del seu lleure, pot celebrar la sortida del número cent de la revista PORTULA. En aquets món on

avui en dia (quasi) tot es valora segons els resultats econòmics, hem arribat al punt que poques són les persones capaces d'apreciar la labor, individual o conjunta, dels capdavanters d'activitats que conren sense fins lucratiu, com és per exemple editar la revista portolana. Estau tots d'enhorabona: tant es que la feis com els que la llegiu.

PERE-GIL

Enhorabona als redactors de PÒRTULA i molts d'anys per tots.

PORTULA 100: LA ANORMALITAT D'UNA ANOMALIA.

La veritat, no ho acab d'entendre.

Que quan una persona ultrapassa la fita dels cent anys, encara em passa pel cap quelí facin un poc de festa, una mica de coca i quatre pastissos, si més no per l'extravagància de l'esdeveniment. Ara bé, perquè una revista faci el número CENT tanta saragata, em sembla que se'n fa un gra massa.

Hauria d'esser ben normal que cada poble de Mallorca, cada tres o quatre anys se celebràs un centenari de la publicació, i fins i tot, aquí sí que justificaria l'altar fumat i missa de tres, algun mil·lenari. Si fos així seria senyal de moltes coses i algunes ben de ben profitoses pels nostre devenir nacional:

Seria senyal que la gent llegeix en català, és a dir que la llengua es troba normalitzada i seguint Costa i Llobera "Poble que sa llengua recobra es recobra a si mateix".

Seria senyal que cada número no seria el fruit desinteressat i altruista d'algun eixelebrat i dos o tres acòlits, cosa que significaria no només que la llengua està normalitzada sinó que és una llengua útil i necessària i que a més a més genera beneficis: A) beneficis econòmics - com més números es fan més es guanya. B) Beneficis ideològics i polítics, cal vendre molt la revista, perquè cal informar/orientar els lectors segons un punt de vista determinat, cal defensar a través de la revista no utopies quimèriques sinó coses de dubtosa moralitat com la defensa d'un camp de golf o la conveniència d'una nova urbanització. (Un país de projectes immaculats sempre serà un projecte de país, mai una realitat).

Seria senyal que la revista esdevendria en una òptima tribuna per adquirir popularitat, la gent es pegaria tocs pel cap per publicar-hi, per tant no caldria pidolar articles... I la gent quan anàs a Ca'n Crosta no diria en to diglòssic "es! i ja ha tornat a sortir sa Pòrtula" sinó que l'esperarien i es desesperarien amb la mateixa ràbia com si allò que els faltàs fos el Tele-programa, l'Hola o els Diez Minutos... I encalçarien en Massot, i li enviarien anònims o potser li farien proposicions deshonestes perquè sortís aviat o perquè els tragués al proper número. Potser a algú, l'extremauciarien amb la síndrome d'abstinència perquè la revista ha sortit tard i magre. No com ara que es miren en Biel amb una carona de compassió per dedicar tantes hores a tan flemàtica quimera.....

Seria senyal que serfem més cultes i com diu Espriu " més desvetllats i feliços"...

Però tot això ho he hagut de dir amb un "seria" condicional, hipotètic. M'hauria agradat poder-ho dir en present, en el present de les realitats tangibles, de les coses de cada dia, talment com dic "em dutx, surt de casa, treball" però no ha estat possible, hauria estat simplement una bella mentida... Per això amb tota la meva impotència i prepotència m'he d'afegir a la fausta commemoració del PORTULA 100 i he de dur un ciri a Sant Marçal, a la Mare de Deu del Carme i a Santa Rita, si cal, perquè pugui veure el número 200 i perquè el púgüi veure amb uns ullons més optimistes que no el veig ara.

Salut.

RAFEL CRESPI

Desembre - 81

Nº ZERO

I QUE SIGUI PER MOLTS ANYS!

En la mida en que la meua modesta opinió vos sigui útil, vull aprofitar l'esdeveniment del vostre número 100, per donar-vos les gràcies, i a la vegada, en nom meu i de la institució que represent, l'enhonorabona pel camí, i bòn camí!, que heu recorregut.

No és fàcil, durant tants d'anys, fer perviure un projecte cultural i social com el vostre. Heu estat segurament, el protagonista principal de la més variada difusió cultural del nostre municipi, de la nostra història, de la nostra llengua, de la normalització, de la informació local a qualsevol nivell, etc, i això, repetesc, no és fàcil.

I què vos queda recórrer fins al 200?. Un altre bon tros, que segurament serà per ventura més fàcil. Però no vos faceu il·lusions, haureu de seguir aplegant esforços, tocant portes tancades, i fent malabarismes, per a seguir amb el vostre objectiu.

Jo estic segur que ho aconsegiu, perquè teniu qualche cosa molt important i necessària: IL·LUSIO, i això, amics meus, és el vostre millor patrimoni.

Després d'aquest llarg període (més de vuit anys), qui encara tengui dubtes de la vostra realitat, és que no hi veu dos pams enfora. Per això, heu de seguir endavant, millorant i arrelant a tots els racons del Terme.

I si teniu qualche moment de debilitat, que posi en perill allò que tant estimau, pensau en aquest No 100, i que ha valgut la pena, i per això no podeu tornar enrera.

Enhonorabona a tots... i que sigui per molts d'anys!!

ANTONI MONTILLA

BUTLLETÍ INTERN del GRUP

ENVANT SES ATXES!

No puc deixar passar aquesta ocasió tan important per la revista "PORTULA", sense correspondre a la invitació del seu Consell de Redacció. Cent números i nou anys ben complits de tasca informativa, mereixen molt més que la meua senzilla aportació que, per altra banda, no passarà més enllà de la formulació d'un sentiment d'admiració i d'un desig fervent de continuïtat.

A part d'una sincera amistat amb alguns portolans i la coneixença en diferit de les vostres coses a través de la revista, per desgràcia, no coneix amb prou profunditat la vostra contrada com per a brindar-vos uns paràgrafs que us puguin resultar interessants. I ho lamento de debò, perquè estic ben convençut que per estimar una cosa només cal conèixer-la en veritat.

Ara bé, aquest missatge mensual que ens arriba gravat a les planes de "PORTULA" és una prova clara i llampant de la vitalitat del vostre poble, és el testimoni d'una comunitat que no es conforma acatant mansueta i resignada el que li depara el "destí", sinó que altrament l'increpa i el posa a mercè de l'acció purificadora de l'opinió, el debat i la crítica. Motius que justifiquen de sobra l'admiració que he esmentat abans i que ara, en motiu d'aquesta xifra secular, vos vull fer palesa a tots els qui treballau a la revista, a la qual desig de tot cor molts anys de perseverança, fidel als principis que l'han inspirada fins ara.

Envant ses atxes!

TOMEU POU

Setmanari
"FELANITX"

PER AL 100 DE PÒRTULA

Avui ha arribat a casa una carta de convit. Pòrtula celebra el seu número cent i els amics -diu la carta- no hi podem restar al marge. Per als amics no serà gens difícil. Les amigues -permeteu la queixa pública- ja ho tenim un poc més complicat: horari laboral, horari maternal, horari domèstic, horari conjugal... (Perdonau-me, segurament estic encara sota els efectes benèfic-festius produïts pel darrer llibre de Carmen Rigalt).

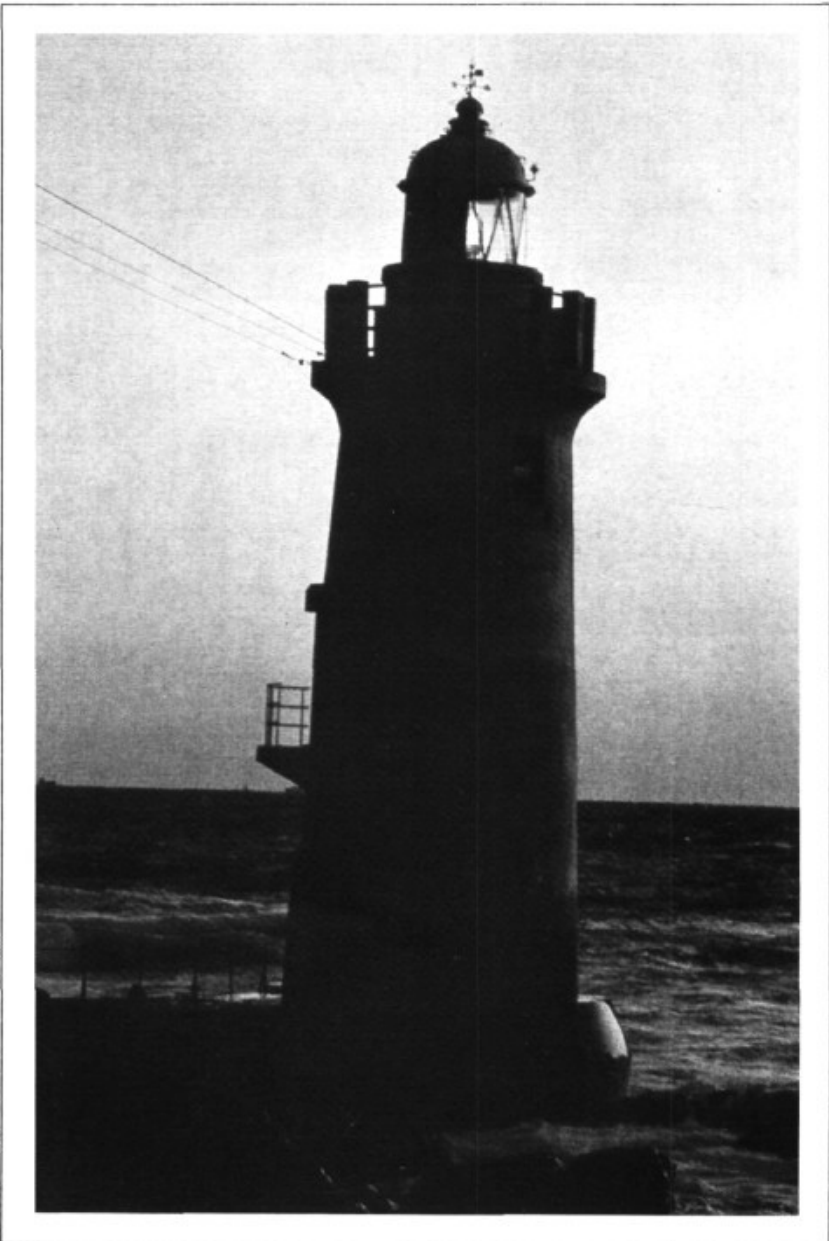
I estava aquí asseguda, dient-me que no podia decebre qui m'havia convidat, intentant de trobar dins el meu cap, ple de petits electrodomèstics, de factures, de deures de les meves filles, de muntanyes de roba i de l'etern interrogant de cada dia: què faré demà per dinar? intentant, deia, de trobar un tema senzill, poc pretencios i ràpid d'escriure, que em permetés d'anar a dormir amb la consciència descarregada de foscors.

Però tots els temes que apareixen en la pantalla màgica del meu exhaurit capet, entre mistols, centelles, brauns minipfimer i congelats findus "light", requerien el summe esforç d'aixecar-me, consultar llibres, ressenyar cites i d'altres vanitats semblants.

I una, a aquestes hores, ja no està per vanitats intel·lectuals (ni intel·lectuals ni de cap tipus). Jo el que vull realment és un llit còmode i planxar-hi la meua orella, cansada d'escoltar amb quotidianà fàstic les mateixes banalitats.

I mira per on, quan ja havia decidit de fer-vos la traducció d'alguns relats curts del meu compatriota Castelao, tan poc conegut fora del meu país, heus ací que ja he escrit quasi un fooli. Fins i tot crec que a doble espai me'n pot sortir més d'un. Mira, em recorda allò de "Un soneto me manda hacer Violante", que, sorpresivament, deixa el lector a les portes de saber qui diantres era la tal Violante. Aquí no cal que compteu catorze. Ja està fet i punt. Us promet, però, que el número 101 de Pòrtula, si així ho voleu, us donarà a conèixer el gran autor galleg. Molts anys!

ANGELS ESTEVEZ.

PORTULA: UN COMPROMIS IRRENUNCIABLE

El número cent de Pòrtula. Per celebrar aquest especial esdeveniment fa devers dos mesos que em vaig proposar d'escriure alguna cosa i fer una mica de balanç des del meu punt de vista. Però la intenció era una i els fets eren altres: em posava davant del paper i res no sorgia que em satisfés mínimament, res a l'alçada del 100. Avui, però, he decidit que sereu els lectors de Pòrtula qui jutjareu allò que en surti al final. Com de fet ho feis amb tota la feina que suposa una Pòrtula acabada. Vosaltres la jutjau després que uns l'escrivim, d'altres la componen, fan les fotografies, algú la pica a l'ordinador, s'ha de dur a imprimir, etc. Tot això quant a l'aspecte tècnic; si ens posam a analitzar-la pel seu contingut, veurem que és la història mateixa qui la fa: els esdeveniments diaris, grans i petits, els sucesos, les notícies, les opinions, les nafres i els ensurts d'un poble, d'una societat... Tot això és Pòrtula; tot això afegint-hi el que no tenim temps de posar-hi, el que no hi cap, el que no publicam per por de les conseqüències i un llarg etcètera.

I tot això repetit durant cent mesos, cent consells de redacció (o més), cent elaboracions i cent lectures de Pòrtula. No hi ha dubte que la diferència entre la primera revista i aquesta és abismal. Però, més poc o més molt, hi podem trobar totes aquestes coses que deia. I sobretot hi trobareu la il·lusió, més efusiva o més calmada, d'un grup de persones que, per damunt tot, no vol trencar el seu compromís amb tota la gent que hi confia, que espera la revista amb una certa fruïció ben justificable. Mai no hem faltat a la cita, més tard o més d'hora s'ha fet realitat. Perquè Pòrtula ja és una realitat tan indispensable pels qui la feim com voldríem que ho fos pels qui la llegeixen. Que hi ha hagut etrebancs, que hem defallit algun moment, que potser us hem decebut en algun aspecte, que no hem fruitat tant com ens pensàvem... tot això i més és veritat. Però el conjunt no podem negar que no sigui ben lloable.

Quan vàrem repassar les 100 pòrtules per escollir-ne els articles més destacables, poguérem constatar que ara, com fa cent mesos enrera, Marratxí no ha canviat gaire. Aquest és un municipi problemàtic per naturalesa amb una gran incapacitat de millorar en molts aspectes. Des dels inicis de Pòrtula es reclamava que es restablissin els noms dels carrers, que hi havia monuments arqueològics a protegir, que la normalització lingüística està arraconada al calaix de baix, que tot és un xum-xum urbanístic, que hi ha pudors que fa molt de temps que fan oi... Quantes coses més us hauríem de recordar per fer-vos entendre que a Marratxí el més normal és que tot sigui un desgavell? I Pòrtula ja ho deia fa 10 anys. I si al n. 101 ho torna repetir, no seria gens estrany.

I què ha aconseguit Pòrtula arribant al 100? Viure i fer viure. Repartir notícies que ens toquen de prop i que tal vegada no observaríem si no ho veiéssim en lletra impresa; també ha formulat preguntes en l'aire, desitjos, preocupacions. Si ha aconseguit únicament que la gent llegís un pic cada mes quatre mots en català, no ha estat debades.

I nosaltres, què hem obtingut de Pòrtula? Per la meua part, puc resumir la meua experiència com a molt positiva: Pòrtula m'ha possibilitat, en primer lloc, establir una amistat amb una gent que, d'altra manera, no hagués tengut l'oportunitat de conèixer. I dit sigui de passada, a Marratxí és molt difícil que gent de diferents indrets del municipi es posin en contacte per treballar en nom i per a Marratxí. Jo tenc la idea, no sé si equivocada o no, que els únics dos fets que tenen el poder de fer sentir a algú marratxiner són les festes de Sant Marçal i la revista Pòrtula. Són les úniques coses que donen cohesió a aquesta abstracció jurídic-administrativa... -no us sonen, aquestes campanes?-. I ben mirat, ni són exclusives dels marratxiners, ni tots els marratxiners les coneixen. Sobretot, tenint en compte que Pòrtula té 200 subscriptors escassos, que Marratxí té 10.000 habitants, i que molts de subscriptors no són de Marratxí, quants de marratxiners coneixen Pòrtula?... Però m'he desviada de la meua intenció. Parlava de la meua relació amb la revista: he trobat amistat, un motiu de "marratxinisme" i també una responsabilitat, aquest compromís de què parlava. (Això de "el nostre compromís" també em sona molt). Confés que a vegades he sentit una gran satisfacció d'haver pogut contribuir a denunciar un problema, de donar a conèixer algú o alguna cosa, d'expressar les meves idees sobre un tema. No sé res de periodisme, però comprenc que fer periodisme és molt difícil. El més difícil, però, és escriure alguna cosa de forma innòcua, un text insípid sense deixar entreveure el nostre criteri. Jo pensava que així havien de ser els textos periodístics, però ara pens que no, que és impossible escriure res totalment objectiu, despersonalitzat. I en això consisteix molta part d'aquest compromís: en prendre partit conservant la coherència i no caure en contradiccions. I pens que el lector també vol que l'autor deixi veure la seva teoria i així poder-la contrastar amb la seva. Pòrtula, a més de tot això, m'ha permès de comunicar-me amb el lector, un ser que no conec però que respect i li agraeix que recolleixi el fruit del meu esforç, que no és més que l'intent de fer de la paraula un instrument per entendre i mostrar el món. Bé, en definitiva, Pòrtula també m'ha deixat jugar a ser un poc escriptora. I els somnis i les ambicions, en principi, no són condemnables.

JOANA MARIA MATAS

AVE, PORTULUS!

Des de la plana del migjorn de terres primes i eixutes, la dels ametlers de blanca florida, daurades messes, verds pinars i blavoses riberes, la noble terra que un jorn del 1349 va veure córrer la sang reial de Jaume III, darrer rei de la nissaga mallorquina, la que donà aixopluc a Ramon Llull, fill major de la nostra raça, pairalia de Miquel Thomàs de Taixequet, canonista a Trento, del P. Jeroni Boscana, franciscà company de Juníper Serra en l'evangelització de Califòrnia, de la gesta popular contra la infeudació del rei Alfons V d'Aragó i en defensa de les nostres franquícies i llibertats l'any 1438, de Maria Antònia Salvà poetessa de Mallorca, cantaire dels nostres paisatges i costums, l'antiga vila llucmajorera, assegurada sobre un turó escampat sota el capçal del puig de Randa i assolellada per les quatre façanes totes de cara al migdia, i jo com a bon fill d'aquest paratge, te saludam, Portulus.

L'ocasió és escaient, puix que el fet de comptar amb una revista que ha arribat al número 100 és digne de celebrar. Així ho va fer el nostre poble amb la seva, LLUCMAJOR DE PINTE EN AMPLE, que també assolí aquest número fa poc temps.

Sempre he estat un entusiasta de les revistes de la Premsa Forana puix que amb la seva informació localista aflora una varietat de temes, històrics, folklòrics, costumistes, literaris i també anecdòtics que segurament no haurien estat estudiats, ni tan sols coneguts, sense aquest mitjà que és la revista. D'aquesta manera, fins i tot vénen a enriquir la investigació científica sobre tots aquells temes i deixen constància escrita de fets que, amb el temps, arribaran a constituir una valuosa font històrica.

Tota la vida he sentit curiositat per Pòrtol. De molt nin, i abans de conèixer altres topònims mallorquins, el nom de Pòrtol ja m'era conegut. El sentia anomenar a ca meva en parlar de comprar el pebre bord per a les matances, o en haver de comprar gerres, olles, greixoneres o ribells als ollers de Pòrtol, que tenien l'estesa tots els dies de mercat al Lloc Sagrat devora l'església i la rectoria.

Però a la mainada el nom de Pòrtol ens sonava més pel fet que el dia 2 d'agost se celebrava la fira dels Angels en honor de la Mare de Déu i era costum que els ollers de Pòrtol tal diada portassin tota la vaixela tradicional mallorquina en miniatura i que les àvies les comprassin a les nétes per fer joguines.

Però als nins el que ens tenia bojos eren els siurells, aquestes figures d'aspecte rústic i primitiu de vius colors que els artesans de Pòrtol han perpetuat fins als nostres dies. El seu origen es perd dins la foscor de la història; els qui els crearen foren els primers pobladors de Mallorca, que els fenicis anomenaven habitants de Clumba, però després vengueren els grecs, romans, bizantins, moros i catalans i el siurell roman sempre igual com l'imaginaren els seus creadors. El seu siulet és molt simple i noble com les mans que el crearen. El Foment de Turisme de Mallorca l'ha escollit com a símbol d'amistat per a tots els qui visiten l'Illa i la premsa l'ha preferit amb el nom de "Siurell d'argent" per atorgar-lo com a guardó.

Es la nostra exímia poetessa Maria Antònia Salvà que ens descriu l'entranyable quadre popular d'aquella fira en la seva poesia La Fira dels Angels:

"Blancs siurells, que en rompre el dia
n'ha tombat tota una allau
de la ignota gerreria,

amb pintures fantasia
d'almangra, de verd i blau.

Allà la dama estufada,
i el cavall amb tant de briu,
i el bou de testa embanyada
que al flanc porta la ditada
d'una artista primitiu.

Espargits abans d'una hora
tots aixecaran la veu
més d'aprop o més d'enfora,
mainada que riu o plora
els emporta arreu arreu".

Encara guard un bell record de la primera vegada, quan era nin, que vaig anar a Pòrtol amb motiu de la compra del pebre bord per a les matances, costum que a ca meva encara perdura. Les façanes cobertes pels enfilalls de pebres vermells semblaven la púrpura d'uns festius domassos que engalanaven els murs de vells palaus per a alguna solemnitat mítica. La fantasia em duia a pensar en l'encantament d'una fada amiga que volgués embellir el poble per fer més feliços els seus habitants.

La realitat del que era Pòrtol, la vaig descobrir quan ja era jovenet. Els al.lots teníem el costum sempre que podíem, d'anar a l'estació a veure passar el tren. Jo em fixava que totes les locomotores

SA CABANETA, T'ENYOR

Els tres anys que vaig viure a Sa Cabaneta no han estat fàcils d'oblidar. La primera casa d'una parella que s'estima i la sort de trobar un poble obert i hospitalari han fet que més d'un pic pensem en les passejades arreu de tot el poble o les petites excursions per la vall que hi havia just davant ca nostra, arribant al safreig de Son Verí on na Pota, la nostra estimada cusseta, prenia un bany.

Na Maria de Ca n'Arnau, única en l'art de despatxar i atendre els clients. Es saborosos i senzills plats del "menú" que feia na Bàrbara d'es Cafè Nou i les bones pomes que guardava l'amo Antoni veient na Pota que dinava devora noltros amb les baves que li queien.

El primer any es Cafè Nou organitzà un Campionat de truc, record que en Toni Reta i jo quedàrem classificats en segon lloc, era una prova evident de lo fort que espitjàvem. La prova de maduresa la donàrem el segon any amb Manolo Pericàs quan vàrem quedar guanyadors del II Campionat de Truc cafè Nou de Sa Cabaneta.

Les relacions personals i els amics que férem del grup de teatre Mitjorn: Titas, Paco, Marçal, Roca, sa Vedette, Toni, Mateu, etc. Enyor també els preparatius i muntatges de la festa de carnaval amb aquest grup baix la supervisió d'Antoni Montilla.

La Corresponsalia de s'Ultima Hora la record amb molt d'afecte, perquè encara que es fessin pocs actes culturals, i els plens municipals fossin: "Los ya famosos sosos y aburridos plenos", hi havia moltes coses que sortien del poble per contar: Denunciàrem l'abús i el descontrol de les urbanitzacions pirates, criticàrem positivament tot tipus de festes, dos naixements importants se produiren: el de la biblioteca municipal i el naixement de la Revista Pòrtula, creada pel grup d'esplai Focs i Olles; record i guard amb afecte aquell numero zero.

Però lo que més m'agradà d'aquesta època foren els col·legues de Ràdio Popular, en Miquel Bosch, i també els soparillos anuals amb les autoritats i d'altres corresponsals al que no faltava mai en Xisquet del Balears.

Tenc molts més records agradables de llocs i persones que han fet que la nostra estança amb vltros fos molt bona. Però el que més record de tot és el naixement del nostre fill Xim en el número 98 del carrer Oleza. Per això i per moltes coses més t'enyor, sa Cabaneta t'enyor.

XISCO BUSQUETS

portaven al costat, amb grosses lletres daurades, el nom d'un poble de Mallorca. després d'haver-me fixat en moltes m'estranyà no haver vist el nom de Pòrtol.

Un dia, comentant el fet amb un grup d'al.lots a l'escola, el mestre, que ho sentí, vengué i ens suggerí que ens fixàssim si cap portava el nom de Marratxí. A la primera ocasió una grossa locomotora, amb lletres lluentes, portava aquets nom. Després vengueren les explicacions: Sa Cabaneta, Pòrtol, Pont d'Inca, Pla de na Tesa... Marratxí...

Em plau recordar també que en la cerimònia en què es posà la primera pedra de la vostra església l'any 1875 i quan es va beneir l'any 1878, en cada ocasió, actuà de celebrant el canonge Sr. Magí Vidal per

PER AL 100 NUMEROS DE PÒRTULA

Fa més o manco uns cinc anys el qui subscriu, amb la seva família, vàrem venir a viure a sa Cabaneta per raons de treball. Crec que pot esser un bon moment per donar la meua impressió d'aquest quinquenni viscut amb vosaltres.

El primer moment de por que tot esser humà té davant lo desconegut, poc a poc se'm va anar disipant amb la llum de la confiança a mesura que les portes se'm varen obrir, essent acollit, crec que de manera favorable per la gent, que amb les finestres de pinte en ample me varen oxigenar l'esperit amb un aire innovador i una nova manera d'entendre la vida. El sossec i la tranquil.litat d'una bona passejada i a sobre disfrutar d'una bona converas; el trobar sempre la ma d'un veïnat que t'ajuda si tens qualche problema o te conta els seus, és una petita mostra de petites coses però a la vegada importants que per am i han estat una lliçó d'humanitat que fa que m'hi trobi tan bé entre vosaltres, cosa que des d'aquí vos vull agrair públicament.

Però crec que faltaria a la veritat i a l'objectivitat si no exposàs algunes deficiències que he pogut trobar.

Greus problemes d'infraestructura; com la manca de clavegueram i deficiències en el subministrament de l'aigua i continus talls de llum quan hi ha una petita tronada i alguns carrers sense asfaltar; pocs mitjans de comunicació amb les altres localitats i caos circulatori a la via principal i falta de senyals per evitar accidents als carrers del centre del poble, són una mala mostra.

Igualment crec que hi ha una poca atenció als grups culturals i esportius que existeixen al poble i que haurien d'esser potenciats i estimulats per continuar les seves tasques; poques instal.lacions esportives i locals de reunions per als col·lectius; així com problemes urbanístics amb una sèrie de xalets adosats al centre del poble que desvirtuen el seu context general.

Som conscient de la dificultat per resoldre alguns d'aquests problemes seriosos però crec que amb l'empenta de tots nosaltres podrem millorar el nostre entorn.

No vul acabar aquest escrit sense felicitar la revista "Portula" pel seu centenari; admirable la tasca del seu equip directiu que ens fa creure que certes utopies són, avui en dia, encara possibles.

XAVIER FORTUNY

delegació del bisbe Sr. Mateu Jaume, ambdós llucmajorers.

Amics de Pòrtula; agraint-vos la vostra amable convidada a col.laborar en el número 100 i després d'haver exposat aquestes impressions personals meves, permeteu-me donar-vos la més cordial i sincera enhorabona per l'esdeveniment i també encoratjar-vos a no defallir per continuar la vostra benemèrita tasca de millorar de cada dia més la vostra revista i complir el deure d'informar el vostre poble.

Enhorabona i endavant!

MATEU MONSERRAT I PASTOR

PER AL 100 DE PORTULA

"Y Dios creó el cielo y la tierra..." diuen que en set dies i se pot llegir què va fer cada dia. No diu enloc quan va fer la música o el renou.- Diu també que hi va haver una rebel·lió d'àngels bons i dolents. Els dolents capitanejats per Llocifer (i mil noms més) i els bons classificats com un exèrcit: Àngels, arcàngels, xerafins, querubins... Coronells, comandants, capitans, tinents...

I els àngels bons varen anar a la Sala de Concerts, al Palau de la Música, a l'Auditori... I els àngels dolents varen anar de bars, cafès, discoteques, carrers, places...

Si Déu no va classificar, diferenciar, jutjar la frontera entre la música i el renou. Qui ho pot fer?, el "libre albedrio"? Lo que sol esser propi de gent culta va a Bach, de sa gent (llàstima) inculta es punk-heavy-hard-i-altres-herbes i enmig en Lluís Cobos. Dins lo meravellósament ampla que és la música, podríem deixar la folklòrica, la popular, jazz, soul... mil estils. Lo que passa és que avui me volia referir a l'anticultura del renou, meïam si m'explic.

El dematí me desperta cada dia una porta metàl·lica que quan puja, surt el cotxe, baixa... fa la simfonia "La Quincalla" per galvanitzat i orquestra. Quan he tornat aferrar una mica es so, sona una "Sonata de Ca i Cussa" oferida pels seus amos que dormen més lluny del carrer del concert. Ja se sap que cans i cusses sempre van a lladrar a ca altri. Això és com casa d'estiu que per descansar t'hi posen un "Pub" a davant. S'enfilall de cotxes, motos i molt pitjor, motorinos amb "tubarro", fan sa "porfesó" més de nit que de dia.

A mitjan o acabada sa "porfesó" hi sol haver un "Concerto grosso" per fems i orquestra de diesel dirigida pel xòfer del cul del camió. I és que pas de la nit al dia!. Perquè a l'hora de l'esport nacional, - la migdiada - ve el camió de les cervesses, cauen bidons, gisquen carreteres, el motor fa un "solo" que se repeteix dia a dia... De tant en tant la bufada de l'aire comprimit marca una mica el "tempo". Avui en dia no te deixen fer esport. Me'n faig cent mil putes amb la migdiada i com que hi ha democràcia puc triar entre la terrassa del Bar a on se senten tres o quatre músiques mesclades o entrar dins el Bar (una mica més calorós, es vera) amb converses, música i tele. Mai he endevinat qui guanya dels tres i mai n'he pogut escoltar una de tota sola. Moltes matinades, cap allà les sis i mitja se sent una "Sinfonía concertante per montecarghi é Hormigonere" que és meravellosa. També sabem que aquests instruments animalencs només pasturen a s'estiu. Una de les coses que em veig incapaç d'entendre és que la gent pensi que un cotxe de qualitat tanca les portes sense renou, amb un cop massís, que no sentin es motor, que vagi com una seda... i tothom vulgui una merda de cotxe, perquè les portades són d'antologia i es "Broooooouuum" identifica es turbo. Vist això entenc els qui duen un "Walkman" perquè ben mirat son educadíssims; l'hi donen canya a ses orelles i respecten als altres. Automàticament pens que una solució seria posar el tub d'escapament del turbo i dels motorinos enxufats als casc del pilot amb un accessori pel copilot. Un endoll de renou per cada ocupant. No trobau que estaria bé?.

I tots contents! Lo que vull dir amb tot això és que amb la tècnica actual ningú se preocupa d'aplicar-la per llevar aquest caramull d'emprenyadures i que no s'emprenyin ara els fabricants d'àcid acetilsalicílic "Aspirina". Me'n vaig a comprar una capsa d'aspirines mentres la veïnada forastera crida, què crida!: Bramula.... "JOZEEEE!!!".

... I voltros me direu: Què pinta aquest escàndol a la revista PORTULA? ido bé, dient la veritat (pensau-ho un poc) si PORTULA du cent numeros fent escàndol, fent renou, movent trui, fent-se

escoltar. Per què no n'hi desitjam cent més que es el meu desig? Molts d'anys i enhorabona.

CENTENARI = Conjunt de cent; especialment centúria, sèrie de cent anys.

No es això. Són cent números, no cent anys. Meïam...

CENTENELLA = Eina consistent en una espècie d'escaire que té un braç movable, i que serveix als fusters, ferrers, etc. per a traçar angles de diferents obertures.

Tampoc és això. Es ver que és una eina i que té un braç (o més)... No és això.

CENTENA = Conjunt de cent unitats.- Bóta de cent cànters (a Gandesa).- Cadascun dels bocins de fils d'empalomar que els teixidors fermen al ram perquè no s'embulli.

Lo de cent unitats és vera, lo de la bóta... ara que de vegades els regidors - vull dir els teixidors - necessiten una mica de fil d'empalomar.

CENTENAR = Conjunt de cent unitats.- Companyia de cent ballesters fundada pel rei En Jaume I en la ciutat de València, que tenia per missió guardar la senyera reial quan sortia en ocasió de guerra.

També és cert. Pòrtula sempre ha guardat la senyera, sí senyor, tot en català.

CENT = Deu vegades deu.- (Hipèrbole): Gran nombre. "No solament tant, més cent vegades tant" Faules Isòp.

LOCUCIONS.

A) "Esser cent i la mare": Esser molts, haver-hi gran multitud (València).

B) "Fer-ne cent per un peçol": Fer moltes malifetes (Mallorca).

C) "De cent en quaranta": De quan en quan, alguna vegada, amb grans intermitències (Empordà, Barcelona, Vendrell).

D) "De cent a celis": De cent en quaranta (Olot).

REFRANYS.

- "Qui a un castiga, a cent avisa".

- "Cent en boca, i guarda la bossa". Recomana que tractin bé a la gent i la facin passar amb promeses, però sense donar-li gaire diners.

- "Cent anys fa que es mort lo mut, i es cul encara li put".

- "Cent anys digué Na Domenja: qui poc menja, molt temps menja".

- "Qui en fa cent i no en fa una, com si no en fera ninguna" Vol dir que la gent no agraeix tots els favors rebuts anteriorment, si una vegada els en neguen un.

CONCLUSIO: Si Pòrtula arriba al CENT és perquè se SENT.

GASPAR FUSTER VENY.

UN MARRATXINER DE CIUTAT

En ocasió d'aquest número cent de la revista *Pòrtula*, vull aprofitar per agrair a moltes persones la seva col.laboració per a que el qui signa es pogués integrar d'una manera total i absoluta dins la vida del poble, fins arribar a considerar-me un portolà més, malgrat haver nascut a Ciutat i més concretament als Hostalets.

Pot esser que l'origen del meu naixement també facilités la meua integració dins la comunitat, ja que la barriada dels Hostalets fa vint anys, era com un petit poble on tothom es coneixia i la vida era semblant a la d'un petit poble.

De qualsevol manera, fos pels meus orígens o per la benevolència de certes persones de Pòrtol, tot just recent casat i als pocs mesos de viure a Pòrtol vaig començar a considerar-me un portolà més.

La primera passa per a la meua integració m'ajudaren a donar-la en Tòfol "Riteta", en Joan Bestard, un ciutadà que també viu a Pòrtol i aleshores era president del C.D. Pòrtol, els quals em feren l'honor de nomenar-me secretari de l'equip de futbol de la vila, els jugadors del qual, molts de la vila, me varen rebre amb les mans obertes, cosa que és molt d'agrair per una persona que ve de fora vila i no coneix ningú.

Ja integrat quasi dins la vida de la vila, vaig continuar la meua vida i col.laborant en lo possible en la vida social del poble, principalment dins el futbol pràcticament fins fa pocs anys, quan una nova activitat me donà la possibilitat d'anar a conèixer la gent, ja no només de Pòrtol sinó dels altres indrets de Marratxí, i fou el meu nomenament de corresponsal d'alguns mitjans de comunicació de Ciutat, així com l'inici de la meua col.laboració en la revista *Pòrtula*, pràcticament des del primer número.

A partir d'aquí ja m'he considerat totalment integrat, he conegut problemes de la gent del Pla de Na Tesa, Pont d'Inca, Cas Capità, Sa Cabaneta, etc. així com també alegries, lo que m'ha fet sentir-me un marratxiner, i no només un portolà. He vist la destucció de paisatges dels nostre terme, ja irrecuperables que han fet com si em llevassin un tros de la meua vida, tal és l'estimació que he arribat a sentir per aquest poble que un dia fa prop de devuit anys m'obrí les seves portes. Veig com dia a dia continua la destrucció, urbanitzacions, cementiris privats, autopistes, que diuen que duren riquesa al poble, quan tots sabem que els únics que se fan rics són els promotors d'aquests desgavells urbanístics.

Molta gent, en llegir aquests ratlles, se'n riurà, altres se sentiran indiferents i alguns, molts pocs, agrairts, però qualque dia havia de dir lo que me sent, tant me fa lo que la gent pensi d'aquest escrit però pens que ho havia d'escriure i aquesta era l'ocasió. Perquè he arribat a estimar tant el nostre poble que quasi, perquè això és impossible, he oblidat el meu barri de Ciutat, els Hostalets, i em sembla que sempre de tota la vida he viscut a Pòrtol.

PORTULA, PER MOLT D'ANYS!

MIQUEL BOSCH i AUBA.

L'ESPAI, REALITAT I METAFORA

Es ben cert que tant el concepte d'espai com la paraula que empram per expressar-lo faciliten i quasi provoquen una riquíssima polisèmia. Des de la dimensió estrictament física (lloc on hi ha un objecte) fins a la temporal (espais de temps), passant per la psicològica (cada u crea un espai determinat al seu voltant amb la mirada i amb tot el llenguatge gestual), per la sociocultural (espais de treball o lúdics, espais de llibertat, espais de comunicació) fins arribar a la institucional (espais de vida privada o pública), ens porten a una vivència dels diferents espais on es mouen i a una reflexió sobre llurs característiques i exigències.

Així podem pensar que és necessari CONSERVAR uns espais determinats (i no sols els naturals; les formes de convivència tolerants i autènticament participatives en són un exemple); RETROBAR uns espais perduts (formes de comunicació i elements culturals, entre d'altres); CREAR espais nous davant necessitats o situacions noves (l'evolució o la ruptura amb esquemes superats ho exigeixen); COMPARTIR espais amb persones o grups (des de l'acceptació sincera de crítiques fins a les manifestacions més complexes del treball en equip); CONEIXER bé els espais (començant pel coneixement d'un mateix i del propi entorn fins arribar al coneixement dels altres i de llurs entorns); VALORAR els espais on ens movem o amb els que ens trobam (això suposa una definició a partir d'uns valors lliurement assumits), etc. etc.

Són moltes, d'altra banda, les expressions quotidianes que es deriven d'una referència a l'espai, en qualsevol de les dimensions esmentades, i que assoleixen molt diverses significacions:

On ens trobam? D'on venim? On anam? Som en bon camí? Ja arribam? No ens movem? Anam enrera? Feim poca via? Feim massa via? ¿Som a la dreta, a l'esquerra, al centre, a la perifèria, dedins, defora, davant, darrera, damunt, a baix, a prop, enfora (d'un o altre punt de referència)? Som fora de lloc? Estam descol.locats?

No tots els espais són iguals: hi ha espais millors i pitjors. Hi ha molta gent que no es troba bé allà on es troba i vol anar-se'n; n'hi ha que mai podran anar-se'n d'on son. Hi ha gent que es mou massa i n'hi ha que vol ocupar massa espais i millor si fos possible ocupar-los tots. Hi ha gent que sempre està damunt. També n'hi ha que no és allà on hauria d'esser i queden espais sense ocupar. Molta gent lluita per canviar aquesta complicada geometria i molta d'altra ja ha perdut els compassos (també és veritat que gent que té compassos no els fa servir com també ho és que hi ha molts de compassos guardats gelosament per aquells que no volen cap canvi).

Cada espai en conté molts d'espais dins ell. A vegades un no sap quin espai ocupa i a vegades ho sap massa.

JAUME OLIVER I JAUME

INTENT DE REFLEXIO

SOBRE LA PROBLEMÀTICA DEL TEATRE COSTUMISTA O POPULAR
QUE ES FA A MALLORCA SENSE DONAR CAP SOLUCIO.

"A la antiga Grècia i Roma els teatres pertanyien a l'Estat; al públic no li costava res l'entrada.

A Roma el que atreia a les grans masses de públic era el Circ.

En el Renaixement, varen ésser les Corts les que establiren els teatres. A França el rei Lluís XIV, l'any 1680, va crear el "Théâtre de la Comédie Française", que més tard es convertiria en un dels quatre teatres oficials de la República. Actualment, els teatres oficials francesos recorren el país donant representacions del seu repertori; i la funció que tenen encomanada és la de conrear l'idioma, mostrar la bellesa de la llengua i mantenir viva la tradició literària francesa".

(JOSEPH T. SHIPLEY, "Teatre de l'Estat i del Municipi": "Diccionario de la Literatura Mundial" Ed. Destino, Barcelona 1973, pàg. 517.).

Vull fer-me la idea i suposar que qualche responsable vertaderament competent i/o idoni, apte, capaç, hàbil, coneixedor, savi, destre, entès, preparat i entenent en matèria de teatre coneix aquest text d'encapçalament.

Jo sé bé que hi ha gent, del Teatre mallorquí, que n'és conscient de la problemàtica del teatre mateix.

TEATRE<---->LLENGUA<---->COSTUM<---->CULTURA POPULAR----> EXIT

INTERES POLITIC ¿----? INTERES PEDAGOGIC<-----> EXIT

ENSENYAMENT<---->ESCOLA<---->INTERES SOCIAL<-----> EXIT

(Aquest esquema no té per què haver-se d'interpretar de cap manera).

Evidentment no basta conèixer el problema i ésser conscient de les dificultats que hi ha. Té el Teatre mallorquí el públic i l'acceptació que es mereix?, Arriba realment a tots els indrets?, El coneix tothom qui vol? o només el qui pot?... Si no es fa alguna cosa més que ésser-ne conscient no crec jo que es pugui arribar massa lluny.

"Conrear l'idioma i mostrar la bellesa de la llengua amés de mantenir viva la tradició literària".

Una definició perfecte, exquisida, diria jo, del que és la tasca, la funció, el destí del Teatre.

Aquest estiu passat he tengut ocasió d'assitir a algunes representacions del "III Certamen de Teatre d'autors mallorquins per a aficionats" fet al poble de Consell i organitzat per l'Ajuntament i el Consell Insular de Mallorca. Crec que havien de pagar l'entrada. Un anava convidat. Molt bé!! Jo crec que pot ésser vàlid aquest exemple de Consell, com ho és el "Memorial Llorenç Moya" que organitza l'Ajuntament de Ciutat. Emperò... poca cosa més, molt poca cosa més, quasi bé res més.

Sempre que vaig a qualche esdeveniment d'aquest tipus veig les mateixes cares, la mateixa gent. Sempre els mateixos! Supòs que al futbol sempre són els mateixos, als concerts de música clàssica sempre són el mateixos, per ventura a qualsevol lloc que hi facin qualsevol cosa sepre hi ha els mateixos. Cares noves ben poques. Per cert, ara que no en parlam... bé, no vé del cas ara...

Una abraçada molt forta, sense ofegar, a tot el consell de redacció de la revista PORTULA i felicitar-lo pel número 100, que no és tothom que hi arriba. Anim i cap al 200 !!!!!

ANTONI CANYELLES i OLIVER

Carrer Major, 131

☎ 79 76 52

Per menjar un bon pa amb oli i altres coses...

LA MEVA RESPOSTA A UNA ALTRA VEU

“Mon cor estima un arbre més vell que l’olivera, més poderós que el roure, més verd que el taronger.

Conserva de ses fulles, l’eterna primavera...”; talment sembla la veu d’una torrentera o el profund tro d’una tempesta, com l’apocalíptica proclama dels antics profetes.

Va ser la bella tarda, ja al capvespre, i el colofó definitiu d’una diada dedicada als aliments de l’esperit. Hi hagué participació popular i variada, però fou principalment com un homenatge a la font femenina poètica. I que més?

“No guaita per ses fulles la flor enamorada;

no va la fontanella ses ombres a besar;

més Déu ungf d’aroma sa testa consagrada...”; feliçment la dimensió universal de la creació poètica de Mallorca es manté i troba el seu equilibri damunt d’un trípode tridimensional: l’element femení, l’element masculí i el seu diàleg d’amor.

Es per això que no pot faltar a la cita el príncep de la lírica poètica mallorquina i catalana, l’eunuc per a la carn i la sang, però genial pare creador des de l’esperit, l’únic i irreplicable poeta, nostre mossèn COSTA I LLOBERA, el pollencí més il·lustre i universal.

El recitador no només ha sabut recitar i commoure. Ha sabut també escollir: “Arbre sublim! Del geni n’és ell la viva imatge:

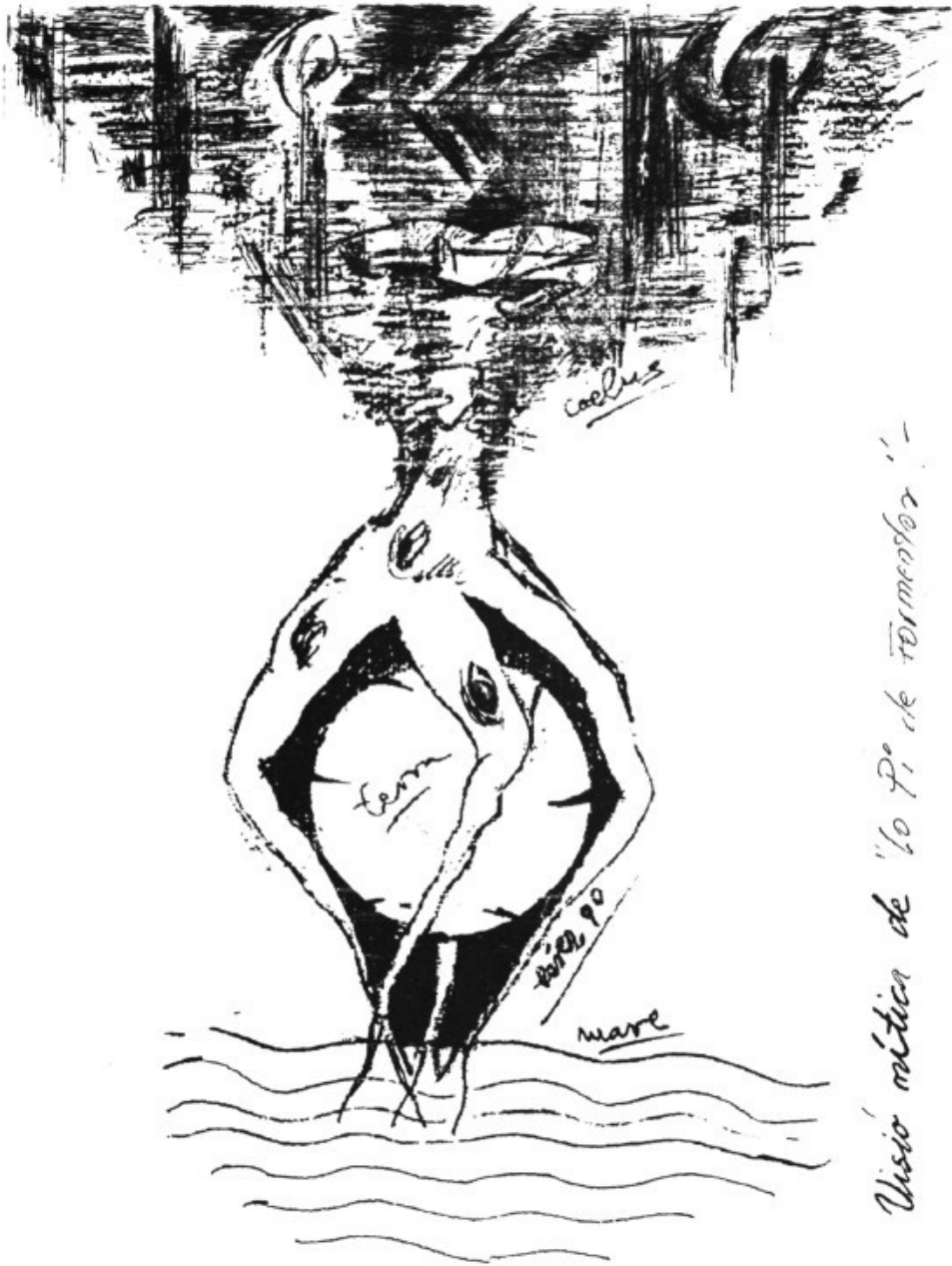
domina les muntanyes i aguaita l’infinit;

per ell la terra és dura, més besa son ramatge...”. Efectivament, ja van passant els mals temps per a la cultura illenca i balear, catalana i mediterrània... Ja hem après a no desesperar. La veu de tots els temps, des que s’escrigué EL PI DE FORMENTOR, ens està ensenyant a aguantar quan:

“Bramulen les ventades i sembla entre l’escuma que tombi el seu penyal”.

La veu ronca del recitador que l’actualitza, amb el seu esguard irat i rabià fa que ens reafirmem en l’apreciació instintiva. No hi ha perquè dormir. Tampoc perquè desesperar:

“Amunt, ànima forta! Traspassa la boirada i arrels dins l’altura com l’arbre dels penyals.

Veuràs caure a tes plantes la mar del món irada, i tes cançons tranquil·les aniran per la ventada com l’au dels temporals.”

Els meus ulls, el nostre esperit, estan tranquils. Una cultura que es fonamenti en aquestes veus mai no podrà morir. Gràcies, recitador, que em feres estimar més l’obra de Miquel Costa i Llobera, aquella tarda ja mítica del Diumenge de l’Angel de la Pasqua de 1990.

(Dibuix i comentari: ADOLFO DE VILLARROYA).

FAMÍLIA MAS DE SON GALCERAN

Per la bona memòria de la meua mare Joana Anna Mas Frau de Son Brondo.

La finca coneguda com a Son Galceran de Valldemossa, situada vora la carretera que de dita vila condueix a Deià, és una de les més agradables de la contrada. De davant les cases es domina un ample panorama amb la mar en extensa visió. Està prop de Miramar i per una banda té el corter enlairat on hi ha l'ermita, tan visitada pels que desitgen veure l'encant d'aquells indrets de la nostra terra.

Del nom d'aquesta finca diu el llibre "Llinatges Catalans", del senyor Moll, que era paraula de baptisme en temps passats, que és d'origen germànic i que procedeix de "Gauzham", que significa "Corb de Gaut". Gaut és el nom de la divinitat germànica. Per tant, podem estar segurs que la finca va pertànyer a un personatge de nom Galceran. Al segle passat, l'any 1875, l'adquirí L'Arxiduc Lluís Salvador, al senyor Perico Sampol, d'Alaró. El dit senyor, amb el que li donà el príncep, que ja tenia Miramar, pogué comprar l'Alcadena del terme alaroner.

La família Mas ja era arrendatària de Son Galceran a finals del segle XVIII. Eren naturals de Valldemossa, i probablement successors dels Mas de la Torre, antics personatges que posseïren extenses possessions no lluny de Son Galceran. El primer fou Miquel Mas, casat amb Joana Anna Mercant. Després, el seu fill Feliu Mas Mercant, que contragué núpcies amb Joana Anna Ferrà Salvà, els quals foren pares de tres fills: Miquel, Joan i Antoni Feliu, i de quatre filles: Joana Anna, Caterina, Margalida i Francesca. Nasqueren a Son Galceran, foren molt respectuosos amb els seus progenitors. El pare era home de bona autoritat i els inculcà parlar amb respecte i obrar amb seriositat. De les filles, Francesca es va casar amb un jove, de llinatge Calafat, de la possessió de Son Flor, vora Ciutat. Aquest matrimoni tingué descendència: Feliu, Joana Anna i Francesca, els quals donaren lloc a altres descendents. Anaren a viure a Valldemossa on posaren una botiga de comestibles, que més tard traslladaren al carrer Nou on prengué el nom de Can Flor i arribà a ésser la principal del poble.

Dels fills del matrimoni Mas-Ferrà, Miquel, Joan i Antoni Feliu, el més destacat fou Joan. Tots aprengueren a llegir i escriure anant cada dia ja des de ben joves a l'ermita. Aleshores era el superior l'ermità Bernat, natural de Santa Eugènia, home de molt de respecte, lletraferit, tenia fama de saber donar bons consells i bona direcció als qui el consultaven. era considerat un home de recte judici. Morí en olor de santedat.

En Joan, fill dels amos de Son Galceran, es féu molt amic de l'esmentat religiós, i quan ja fou jove de bon ésser, l'ermità Bernat li donà l'encàrrec d'ésser el guardià dels doblers de la comunitat. Els ermitans solament podien tenir a l'ermita la quantitat necessària per a les seves despeses. El que sobrava era custodiat a Son Galceran. Els religiosos sembraven blat i collien olives de les seves terres. Les tretes, si els sobrava, les confiaven a Joan, el qual també els duia els comptes. Es dóna la circumstància que quan tingué més de 30 anys, el seu pare li digué: "Joan, he arrendat un possessió per a tu. Falta que et casis i aniràs a treballar allà". Quedà molt sorprès, i demanà al pare: "Quina és tal possessió?" Li respongué: "Son Brondo". Joan quedà molt satisfet i començà a cercar l'al.lota que li convenia. De Valldemossa cap no li paregué bona per ésser madona de Son Brondo. Resolgué anar a la festa de Sant Marçal, de Marratxí, que tenia fama que hi acudien els amos de les possessions, del terme i de fora del terme, amb

les seves famílies. El 30 de juny, festa del Sant, hi va anar, muntat dalt un ase trotador, segons deien el millor de l'illa. Després d'oïda la missa, anà a besar els peus del Sant, demanat-li bon ull per triar la que li convenia per esposa. Anà seguidament a veure les corregudes on acudien els millors i més anomenats de Mallorca, una de les millors joies era guanyar el primer premi, el qui ho feia era el campió mallorquí d'aquell temps. Anant i venint, mirava les fadrines. A la fi en vegé una de bones formes i atractiva en el parlar. S'hi acostà i li demanà per acompanyar-la, ella obtingué permís dels seus pares i Joan va fer, amb modèstia, tot el que va saber. Quedaren que el diumenge vinent aniria a la possessió dels pares de Prudència Frau Munar, com es deia l'al.lota, que era Son Guillem, veïna de Son Nebot del terme marratxiner. Festejaren uns pocs mesos i a la fi concertaren el matrimoni. En Joan desitjava casar-se a l'ermita. Agradà als pares de la núvia, que coneixien el paratge. Tot satisfet, Joan pujà a l'ermita a demanar-ho. L'ermità Bernat le respongué: "L'amo en Joan, em posau en un compromís, perquè mai no s'ha fet cap casament a cap de les ermites mallorquines, però aniré a parlar amb el bisbe i veurem què em dirà". El prelat digué que no hi havia inconvenient, però per evitar comentaris que ell anomenaria el sacerdot, el qual triaria el temple o capella que volgués. El nuvi, d'acord amb el capellà designat, trià l'Ermita. Els familiars de Son Guillem amb la núvia anaren amb carretelles i carros a l'ermita de Valldemossa, on ja els esperaven el nuvi, els seus familiars i amics i el sacerdot, el qual celebrà la missa i donà la benedicció als nuvis. S'acabava de fer el primer matrimoni a l'ermita, era l'any 1869.

Se'n parlà llargament i poc temps després es féu una altra cerimònia matrimonial i se'n seguiren celebrant i l'ermita es féu més popular.

Actualment ja no se n'efectuen, per disposició dels mateixos ermitans.

Tots davallaren a Son Galceran i es féu un bon dinar. La novella parella quedà uns dies a Son Galceran, perquè en aquells dies no feien viatges de nuvis. Anaren a saludar l'ermità Bernat, i a visitar la parròquia valldemossina i la Cartoixa. Després es dirigiren a Son Brondo a començar els treballs d'ordenar i preparar tot quant és necessari per al maneig de la possessió que Joan i la seva esposa acabaven d'estrenar. El pare d'ell havia firmat arrendament per sis anys i tot va anar sense problemes greus. Tingueren un fill, Feliu, i dues filles, Joana Anna i Magdalena. En acabar els sis anys, firmaren per altres sis i a son termini altra vegada per igual temps. En total hi estaren devuit anys. El resultat no fou satisfactori perquè va coincidir amb temporades de sequera. El fill Feliu no es casà, i posà un negoci al Pont d'Inca de transport de viatgers i mercaderia entre el dit poble i la ciutat, que li anà bé. La filla Joana Anna es casà amb Pere Bestard Canyelles, comerciant de Santa Maria del Camf, i tingueren tres fills. El primer solament visqué 28 mesos. El segon i el tercer encara viuen i els seus noms són Andreu i Joan Bestard Mas. La segona filla, na Magdalena contragué núpcies amb Jaume Calafat i tingué un fill, Macià Calafat i Mas. Tots es casaren i tingueren descendència, però ja no portaren el llinatge Mas. Amb aquestes natalitats ha acabat el cognom dels Massos de Son Galceran.

ANDREU BESTARD MAS.

carne 90.

CAPELLANS NASCUTS A MARRATXI

Durant els estius de 1960, 1961 i 1962 juntament amb els amics: Joan Darder i Brotat, i Mateu Ramis Canyelles confeccionarem l'índex alfabètic, geogràfic i de matèries dels cent primers volums del Butlletí Oficial del Bisbat de Mallorca-Església de Mallorca, des d'ara BOBM.

Aquest treball fou premiat al certamen Científic i Literari del Seminari de Mallorca i presentat amb aquest títol: *Índice Alfabético, Geográfico y de Materias de los 100 primeros volúmenes (1861-1960) del Boletín oficial del Obispado de Mallorca*. Es una llàstima que s'hagin perdut l'índex geogràfic i el de matèries, solament queda l'alfabètic que es guarda manuscrit a l'Arxiu Diocesà de Mallorca.

Quan la revista PORTULA m'ha demanat una col·laboració amb motiu del nombre 100 he pensat que seria bo donar a conèixer les fitxes referides als capellans nats a Marratxí i que ja han mort i que surten al BOBM, durant aquests 100 anys.

BARRERA I JAUME, Rafel (Marratxí 1827-Ciutat de Mallorca 29.11.1906) Copiam del BOBM 46(1906) 223 i 224:"

"... y fué ordenado Presbítero en 1853. En el año 1860 prestó voluntarios y valiosos servicios a la Religión y a la Patria durante la guerra de Africa en el sitio y toma de Tetuán en donde fué acometido del cólera morbo. Asistió también a los atacados de tan terrible enfermedad cuando ésta invadió el año 1865 nuestra Isla. Con este motivo fué nombrado en 1866 Bibliotecario de la Episcopal. En diferentes peregrinaciones visitó los santos Lugares de Jerusalem. Publicó un devoto Mes de las ánimas que es popular en toda la Diócesis".

JAUME I JULIA, Bartomeu (Marratxí 14.3.1855-Ciutat de Mallorca 16.6.1963) Copiam del BOBM 103(1963)202:

"... Después de cursar los estudios de la carrera eclesiástica en el seminario diocesano fué ordenado Sacerdote a 22 de junio de 1913, pasando a regentar el cargo de Vicario Cooperador de la parroquia de Alaró y Rector del oratorio de Na.Sa. del Refugio en el castillo de dicha villa. En 1918 se trasladó a Lloret de Vista Alegre, siendo Vicario de dicha parroquia de Na.Sa. de Loreto, hasta diciembre del año siguiente 1919 cuando pasó a la Catedral como sacerdote adscrito ocupando el oficio de Sochantre sustituto. Más tarde después de brillante ejercicio de oposición, fue nombrado Beneficiado del Concordato en abril de 1928, cargo que ocupó hasta su muerte. También durante mucho tiempo fue Custos de san Pedro y san Bernardo."

MATAS I JAUME, Pere-Josep (Marratxí 14.3.1855-Ciutat de Mallorca 24.12.1934) Copiam BOBM 74(1934)547

"... Cursados los estudios eclesiásticos en este Seminario Conciliar de San Pedro, fué ordenado de presbítero el día 7 de junio de 1879. Adscrito toda su vida a la parroquia de Santa Eulalia, desempeñó en la

misma, entre otros, los cargos de colector de misas, de vicario supernumerario, de sochantre, bolsero y contador. Era actualmente el decano de aquella comunidad".

MATAS I MUNAR, Sebastià (Marratxí 29.6.1882 - 27.6.1936) Copiam del BOBM 76 (1936) 498:

"...Nació en san Lázaro. Después de los estudios eclesiásticos, recibió el Presbiterado, el 21 de Septiembre de 1907. Desempeñó los cargos de capellán de Banyalbufar (27 de Mayo 1908), de Coadjutor de Santa María (1 de mayo de 1909) y de ídem de la santísima Trinidad (1 de junio de 1913, hasta marzo de 1931). Fué además, Director de la Congregación mariana y Consiliario del sindicato Católico, en Santa María, y Confesor de Religiosas durante muchos años."

MOLL I PALOU, Bartomeu (Marratxí 25.12.1859-Porreres 6.11.1939) Copiam del BOBM 79(1939) 454:

"...Cursados los estudios eclesiásticos en el Seminario Conciliar de Palma fué ordenado de sacerdote en el año 1891 e ingresó en la Congregación del Oratorio de San Felipe Neri de Porreres el 30 de Diciembre de 1892".

NADAL I ARROM, Francesc (Marratxí 1862-Ciutat de Mallorca 21.11.1933) Copiam del BOBM 73(1933)483 i 484

"...fué ordenado de Presbítero en 1899. Desempeño los cargos de Coadjutor de Marratxí(1890) y de Vicario de Moscarí(1918); en 1921 dió 94 volúmenes a la Biblioteca del seminario, en su mayopr parte de Teología Moral, Dogmática y Derecho canónico, procedentes de la Biblioteca de su difunto tío el rdo D. Francisco Arrom, presbítero que fué por muchos años Superior y Profesor de este Seminario".

I fins aquí, això és tot per avui. MOLTS D'ANYS!!!

JOAN PARETS I SERRA, capellà.

UNA TERTULIA A CAN MACIÀ DE SON ROCA

Devers les dotze del migdia ens reunim a can Macià de Son Roca, un jove de 83 anys, nat a Puigpunyent i resident al Pla de Na Tesa des de l'any 1933, fadrí de vocació i treballant tota la vida al camp diu amb orgull que ha estat i és pagès. Ens acompanya en Rafel Munar de can Barbut, nebot seu, i el trobam acompanyat den Martí des Molf, de 92 anys, pastor d'ovelles tota la vida.

El motiu de la visita és concertar dia i hora per a una entrevista que versí sobre el poble d'Es Pla de Na Tesa i també de les seves vivències dins aquests cinquanta-set anys d'estança per aquí. Aprofitant l'hora que ens manca per anar a dinar, la cordialitat de la rebuda i el bon humor de tots, ja ens hem assegut, i a tots ens fa pla entrar amb olivetes...

Parlant del poble, com era i com és ara, en Macià ens recorda que quan ell va arribar només hi havia quatre carrers: el de Son Alegre, el camí de Muntanya, el de Son Llebre i el camí de Can Frontera; el demés eren passos de carro que es comunicaven entre aquestes vies principals i les cases i horts dels voltants.

La casa den Macià és molt agradable, no ha sofert transformacions, el model és el tradicional: dues plantes, una cuina amb foganya, una sala ampla. Les cambres a la planta superior. Parlant de la casa, parlem de les cases més antigues del poble. En Macià i en Martí recorden que les primeres cases foren Can Membre, que té més de 200 anys, construïda pel pare del padrí den Macià; Can Ribes, Can Bruno i Can Mateu Vador són les que recorden com les més velles del poble.

La nostra xerrada viatja cap a la consideració del poble com a camí, com a poble de pas; i aquí en Martí i en Macià ens comenten que el camí de Muntanya, l'actual carrer General Weyler, era utilitzat com

a pas per al ramat que procedia de Lluçmajor i era conduït al Teix. Aquest camí era propietat d'una senyora de la família Formiguera, a la qual, fins i tot, li era atribuïda la propietat de la Plaça de l'Església; tant és així que un any l'organització de les festes del poble demanà a la senyora permís per poder fer un ball d'aferrat, i ella contestà que la

plaça no era seva, i que no podia donar el permís, sinó agrair al rector el fet de poder-hi fer reposar el ramat. Però hi afegí que si fos seva per res del món deixaria ballar d'aferrat a la plaça de l'Església.

En Martí ens recorda que son Pare, en Joan des Molf fou el primer escolà de la parròquia, i que els rectors que li venien a la memòria, referint-se a aquell temps, eren "el pare Mel" i don Jeroni. Comenta també que la primera capella va ser la de la possessió de Son Alegre. En Macià comenta que l'actual església no ha sofert modificacions quant a estructura i que la plaça està molt més bé ara que abans. I amb una ampla rialla senyala que abans els homes s'asseien davant, als bancs propis de l'església i que les dones si volien seure havien de dur la seva cadireta: la cadireta d'anar a missa.

Entre bancs, cadiretes i escolanets ens apareix l'escola. En Macià recorda que la primera escola es situà a la casa de Can Ribes, després passà a prop de Ca la Forca (vora l'actual cafè de Can Balo), i després a les Cases Baixes, davant la cooperativa. En Martí recorda el seu mestre, que nomia Rafel. Un mestre que sabia ensenyar però que tenia poca paciència i més d'una vegada plovién closcades, però així i tot tothom se n'anava sabent un poc de lletra. Quan l'escola era a Can Ribes hi havia més de cent al.lots, ja que molts d'ells no eren del poble, venien de Bunyola, Can Blau... Per anar a escola es pagava, si es podia, un velló al mestre. Però la situació no era tan rica per poder anar-hi, així doncs els nins deixaven l'escola per anar a fer de llogadets. El pla d'estudis segons recorden estava constituït per quatre graus: preparatori, elemental, mitjà i superior; però la majoria d'ells ho deixaven a l'edat de dotze anys, al grau elemental.

Dels aspectes formatius passam als lúdics, al temps lliure, és quan recordam els cafès més antics del poble, que eren Can Membre, Can Cantó, Can Planisi, i Can Rubiol. Hi havia una banda de música dirigida per mestre Antoni Pastor que al saló de Can Cantó, situat davant l'actual supermercat, era on es ballava i assejava la música que després sonaria a la plaça on es ballaven boleros i ball de bot. Els balls d'aferrat es feien a la tanca de Ca na Bergues.

Demanam a en Macià si la font de la plaça s'emprava per abeurar el ramat, però ens contesta que aquella font, la seva aigua, era aprofitada pel veïns. En Rafel sobre el tema de l'aigua comenta que el torrent de Coanegra era el que abastia el poble, omplint, mitjançant síquies l'aljub de Son Alegre i després el poble, Es Pont d'Inca... Encar avui es poden veure aquestes síquies que el temps i el polígon industrial de Marratxí han inutilitzat, com el mateix torrent.

S'ha fet l'hora d'anar a dinar i abans de partir quedam d'acord amb en Macià per l'hora i dia de la propera entrevista; i aquest home amb el seu sentit de l'humor a cops savi i a cops irònic, sempre fruit de l'experiència, ens diu que ens esperarà a la cuina, vora la foganya per matar el fred i ens contarà fil per randa tot quant recordi. La seva porta i la porta del passat restaran sempre obertes.

Ens despedim d'aquesta bona gent, agraint especialment a en Martí el seu ajut, i comptam que un altre dia també ens contarà el seu univers de records.

**ANTONI PERE FONT i MUNAR
ISABEL MATAS i ALOMAR**

PORTOL FA SETANTA ANYS

Encara que la meua mare era filla de Pòrtol, on hi tenia una casa, en la qual hi vivia la meua padrina, es pot dir que fins que vaig tenir set o vuit anys, a penes no havia estat al poble.

Fou aleshores que començarem a venir-hi d'una manera regular casi tots els diumenges i festes durant el curs escolar. En aquell temps els col·legis tenien classe els dissabtes horabaixa, però jo estava dispensat d'anar-hi i prenem amb els meus pares el tres de les 14'30. A l'estació de Marratxí la diligència de mestre Xesc esperava els passatgers per dur-los a Sa Cabaneta i a Pòrtol.

Mestre Xesc-Francesc Notas- era natural de Galfàcia. De molt jove vengué a Mallorca i parlava el mallorquí tan bé com noltros. S'havia casat al poble i vivia al carrer de sa Bassa, a la casa on actualment viu na Francesca Mas "Xesca", neboda-néta seva. Era un home alt i prim, d'una seixantena d'anys. No sé des de quan tenia la diligència amb la qual anava dos pics cada dia a l'estació per dur els viatgers i recollir la correspondència. Per a que la gent del poble se'n temés que passava anava tocant a cada cantonada una corneta. Aquella diligència era de goma... o així ho semblava perquè era elàstica; no podeu fer-vos càrrec de la gentada que s'hi arribava a posar dedins. A l'arribar a sant Marçal tothom, manco qualque vell xaruc, davallava per pujar la costa a peu, puix no crec que l'animal -no sé si era cavall o mul- haguera pogut amb tant de pes. Mestre Xesc morí l'any vint-i-quatre i des de llavors començaren els serveis de l'autobús, conegut com "el camió" i per algú com "sa camiona". No record els primers propietaris, sols record que el cobrador era en Ramon Canyelles "de ses Joanetes", fill de mestre Francesc que va estar molt de temps a Son Collet.

Mestre Xesc

Per anar a Palma hi havia també un servei de diligència directa. L'amo era mestre Tomeu Santandreu, que vivia a la casa del carrer d'Albert Castell, coneguda actualment com d'Es Caülls, per haver estat a aquella possessió una filla de mestre Tomeu, la qual, a l'igual que la seva germana, eren anomenades "carrileres" degut a la tasca del seu pare. Mestre Tomeu era molt conversador, un dels seus acudits era dir que "anava a misseta", però amb aquesta expressió no es referia a anar a l'església, encara que per altra part ell com tota la gent portolana d'aquell temps era complidora dels deures cristians, sinó que volia dir que anava a fer una passada per la taverna per pegar un glop. Aquesta diligència posava a un dels nombrosos hostals que hi havia al carrer d'Aragó, al començament de les avingudes.

Espai en col·laboració amb la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear i l'Associació de Premsa Forana de Mallorca per adhesió al Conveni de Normalització Lingüística 1990.

Pòrtol era, pel que me'n record, un poble petit i endarrerit. No és que el trescàs molt. Qualque vegada arribava amb la padrina fins a Ca's Pagès, on ella hi tenia un tros de terra, o a Ca'n Monjo Fondo on molts de diumenges hi anava en Jeroni Castanyo, company de col·legi, que hi tenia la seva dida. També a vegades anava amb la padrina a Sa Cabaneta a veure qualque parenta seva, o fins a la caseta del garriguer de Son

Cauelles amb els meus corals amics de Santa Maria del Camí Andreu i Joan Bestard, que tenien una casa llogada al carrer d'Oleza de Sa Cabaneta. Casi tot el temps de la meua estada al poble si feia bon temps el passava al carrer jugant amb altres al.lots perquè ben aviat ja vaig fer amistat amb ells. Eren molts els qui cercaven de venir a jugar amb mi; la causa n'era que tenia, duit pels reis uns anys abans, un tricicle amb les tres rodes plenes, sense pneumàtics inflables i amb la cadena fixa als pedals, el que feia que s'hagués de pedalejar fins i tot davallant una costa. Molts d'aquells al.lots es contentaven jugant una estona per després fer unes voltes amb aquell aparell que era desconegut fins aleshores al poble, i que jo els deixava de molt bon grat. No obstant n'hi hagué uns quants que bé pel veïnatge, bé per haver-me posat més simpatia, eren assidus als nostres jocs. De tots ells solament un és viu, i que sigui per molts d'anys, en Miquel Ramis "Roca". Els altres de la colla, que Déu tengui al cel, eren en Tomeu Palou "Pericàs", el qual morí quan sols tenia dotze o tretze anys, en Josep Garau "Pere Antoni", en Marçal Ramis "Boneta, de

sa Font", en Marçal Bestard "de ca'n Marçal des Pebre", en Pep Serra "de Sa Botiga" que més envant fou conegut com es "Pinero" per ser la seva dona d'aquell poble i en Joan Palou "Cantó". Aquest darrer fou amb molt d'avantatge amb el que més vaig intimar pel fet de viure front per front, fins i tot ens cartejàvem quan jo vivia a Barcelona. També s'hi afegien a vegades dos que per noltros, al.lots de set o vuit anys, trobàvem petits. Eren en Biel Valcaneres "Gaspar", al cel sia i en Pep Coll "Beneta", viu, tots dos veïnats; per cert que el pare d'aquest darrer, mestre Tomeu, se passava bona part del dia tocant un clarinet. Moltes vegades també jugava amb noltros en Pep Serra "Carrió" el qual, encara que fos bastant més gran, era tan afeccionat al futbol que no podia passar sense aturar-se si s'estreuenia que ens trobàs pegant cops a la pilota. Record que una vegada, jugant davant ca nostra, passà en Pep i pegà un xut tan fort que el baló caigué dins la cisterna que hi

ha a la clastra de ca'n Calet. No vos dic quin fou el meu disgust, manco mal que el pare den Biel, mestre Gaspar, que feia feina a ca'n Calet, el pogué treure.

Els nostres camps de joc eren, principalment, a l'actual carrer de s'Escola, davant ca'n Carrió, i sobretot davant ca nostra, a l'actual carrer major. Les cases de ca'n Parró no estaven encara bastides i en el seu lloc hi havia un corral de figueres de moro. Enfront encara no hi havia els pedrissos ni la paret actuals, això feia que entre la sortida del carrer de s'Escola fins a ca'n Cantó hi hagués un espai prou ample per poder jugar.

Els joves que llegeixin això no ho podran comprendre, però la veritat és que jugàvem hores sense que ens destorbàs el pas de cap vehicle. Els carros passaven prest, anant a la feina, i tornaven post el sol. Casi l'únic carretó que passava amb regularitat i a vegades diverses

vegades al dia era el del metge don Toni Jaume "Rafelino", al qual durant l'epidèmia de grip de l'any devuit el qui aleshores era vicari, Bartomeu Salom, li cronometrava el temps que estava per pujar la costa de can Parrisco. D'aquell temps és la glosa que li feren:

Es metge rafelino
amb so cavallet
trec a trec, trec a trec
pareix un borino.

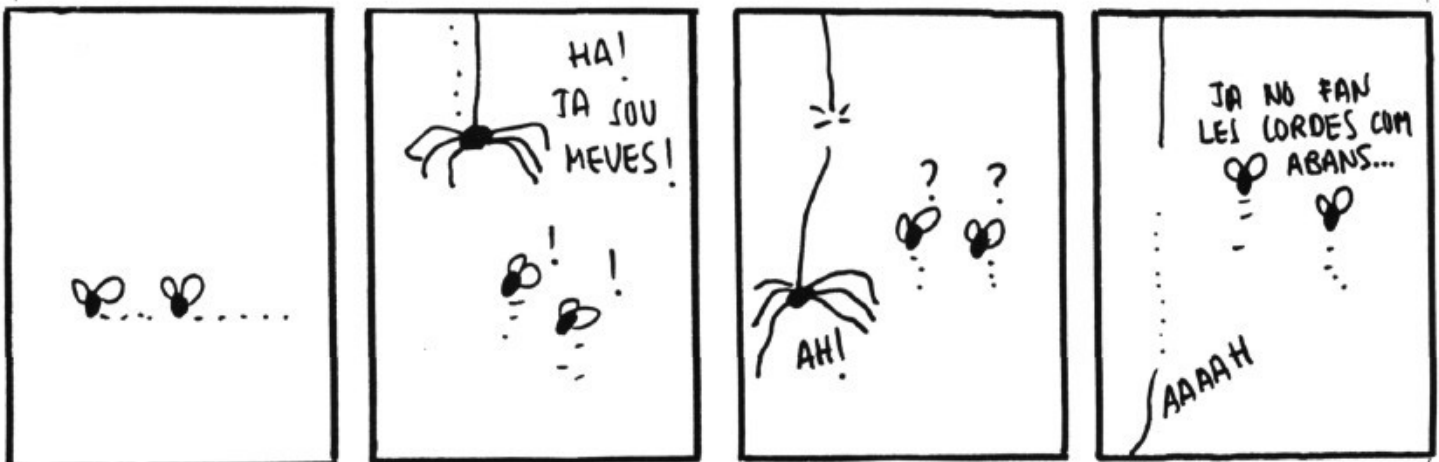
Quant als automòbils es pot dir que passaven dies sense veure'n cap. Dubt que n'hi hagués algun al poble. El primer que record que passava amb certa freqüència era el nou citroen propietat dels abans esmentats Bestard de Santa Maria i això s'estreventia l'any vint-i-quatre.

Un dissabte, no sé de quin any, quan arribàrem de Palma me donaren la gran nova que s'havia fet un camp de futbol a ses Rotes. De seguida me faltà temps per anar-hi, m'acompanyava en Pep de ca'n Carrió i record que la seva mare, madò Maria, ens comanà que no tocàssim les porteries. Al dia següent hi hagué un partit del qual no tenc més record que eren de santa Maria i el porter de l'equip portolà era mestre Bernat "Ferrer", que encara era fadrí.

En aquell temps el poble tenia dues festes, la de la mare de Déu del Carme -la patrona- i la de la Trinitat. Pel Carme hi havia revetlla a la plaça de l'església, on ballaven boleros i jotes. Els obrers -nom donat als encarregats de la festa- anaven a cercar les seves al.lotes acompanyats de les xeremies. Encara record haver-hi vist bastants d'anys més tard na Margalida de ca'n Parró, sortint de ca seva -davant ca nostra- amb aquest acompanyament. Per la Trinitat, que s'esqueia el diumenge abans del Corpus, els ollers pagaven l'ofici solemne el dematí i el capvespre les nines de l'escola acompanyades de les monges anaven fins a la capelleta dedicada a la Trinitat bastida al carrer del mateix nom a l'olleria de ca'n Vent, on juntament amb els veïnats i altres devots resaven el rosari i madò Maciana, la comare, solia treure cadires per les monges i persones velles. També per sant Antoni feien benèdics i qualque carrossa. Un d'aquells anys feu de sant Antoni en Jordi Serra de ca na Mira, que poc després es casà amb la meva cosina Margalida i la gent s'esbutzava de riure contemplant la seva actuació.

Pelsetembre de l'any vint-i-quatre vàrem anar a viure a Barcelona, amb la qual cosa quedà estrocnada la meva relació estable amb Pòrtol fins que la vaig refermar a partir del quaranta-dos exercint-hi de metge.

GUILLEM MASSOT I CAPO

QUATRE APUNTS SOBRE MARRATXI

La informació d'aquestes planes prové, fonamentalment, dels llibres i documents citats a la bibliografia. Per això, l'article només ens proporciona una visió parcial i limitada.

Etimològicament, el nom de Marratxí sembla que ve de l'àrab "Marraqueix". A alguns documents apareix el nom d'una senyora vídua de "Marrach"(i). Marratxí és topònim conegut des de la Conquesta de Jaume I. Formà part del denominat Pariatge; propietat del Bisbe de Barcelona, Berenguer de Palou.

El municipi de Marratxí situat a l'Oest de l'illa de Mallorca, a la zona de contacte entre les comarques del Raiguer i el Pla de Mallorca, comprèn els pobles de Marratxinet, Sa Cabaneta, Pòrtol, Es Pla de na Tesa i Es Pont d'Inca, i un caramull d'urbanitzacions i parcel·lacions, sorgides durant el darrer quart de segle.

El municipi limita amb Ciutat al sud, Santa Maria al nord-est i amb Bunyola al nord-oest.

La màxima altura del terme és el Puig Blanc, 236 m. altura. Les aigües de pluja són drenades cap a la badia de Palma pel torrent de Bunyola (límit occidental amb el terme de Ciutat) i pel torrent de Coanegra, que arriba del NE i forma, amb el torrent de Bunyola, el Torrent Gros.

Al terme de Marratxí trobam una zona de pineda (pi blanc) i una gran extensió de garriga, amb pins, mates i ullastres, (la més coneguda, la de Son Caulelles, al sud-est). També trobam petites clapes d'alzines a llocs molt reduïts de Sa Cabaneta i Pòrtol.

Actualment aquestes zones de pineda i garriga s'han anat degradant a causa de la proliferació d'urbanitzacions.

L'any 1960 els cultius de secà ocupaven la major part del municipi. Cultius propis de secà del municipi eren els cereals (el blat, l'ordi, la civada) i els arbres (l'ametller, el garrover, l'olivera, la figuera,...)

Una altra planta de secà que poden trobar a certs indrets del terme, sobretot a Pòrtol, és la figuera de moro, el fruit de la qual es destinava antigament a engeixar porcs.

Els cultius de reguiu produïen hortalisses, tomàtigs, cebes, bledes, cols, enciam...) i fruita (taronges, llimones, melicots, pomes...) per al consum en fresc de Ciutat.

L'activitat industrial agafa diversos camps, des de la fabricació de ciment i materials per a la construcció, fins a les fàbriques del vidre i les indústries alimentàries, aquestes darreres centrades en el Pont d'Inca. La indústria artesanal del pebre vermell també ocupa un lloc dins la tradició artesana de Marratxí. Encara, avui, podem trobar aquesta indústria a "Can Pinso" de Pòrtol.

Però, sense dubte, dins la indústria artesanal de Marratxí destaca la del fang. Aquesta activitat se situa a les localitats de Pòrtol i de Sa Cabaneta.

MARRATXINET

El nucli inicial de població, citat a vegades amb el nom genèric de Marratxí i d'altres com a la Teulera, amb el temps canviaria aquest nom per Marratxinet. ("Segons conten, uns missioners que hi varen anar trobaren el poble tan petit que li posaren el diminutiu de Marratxinet").

Aquest poble és dalt d'un turó (133 m.) prop del terme de Santa Maria.

Va ser cap del municipi de Marratxí fins l'any 1864. L'ajuntament estava situat al carrer de Sa Font, a la casa coneguda amb el nom de "Can Vador". Durant el segle passat hi hagué algunes ollerries i una teulera que no tengueren continuïtat.

L'any 1970 sofrí un procés de despoblament, a favor dels altres nuclis del municipi, aturat, en part, darrerament per la reconstrucció de cases velles per a residència secundària de ciutadans o estrangers.

SA CABANETA

Aquest poble, situat al peu dels primers turons que limiten la plana de Ciutat pel nord-oest, és el nucli més recent. Situat a menys de dos quilòmetres de Pòrtol, fou fundat el 1745 a l'antiga garriga de Son Caulelles, de la qual era propietari D. Nicolau Pueyo, Marquès de Campofranco.

L'Ajuntament que abans estava a Marratxí (avui Marratxinet) es traslladà a la Cabaneta a un edifici comprat a D. Gabriel Reus.

A l'oest del poble s'hi troba la possessió de Son Verí amb una torre quadrangular. En aquesta possessió es conserva una notable col·lecció d'art (pintura i enteixinats mudèjars).

La Parròquia, sant Marçal, és una de les rurals més antigues de Mallorca. Ja es parla d'ella l'any 1248. Vers l'any 1559, després d'una sèrie de desplaçaments, començà a construir-se a solars de la possessió de son Verí.

L'any 1699, enlestits els aparellaments i després d'una intensa feina, "començat a treure pedreny en la cova prop des temple nou, fer feina picapedrers, grava i lo demás necessari, posant-hi les mans molta part del poble, minyons i minyones, fins etiam lo senyor rector amb companyia del senyor batle i jurats..." es començà la seva construcció.

El rector D. Antoni Bennàser, el dia 9 de juny beneeix la primera pedra del nou temple de Sant Marçal, segons els plànols de l'església conventual agustiniana d'Istra". Aquest temple presenta una volta de canó; a cada costat se situen cinc capelles i un cor sobre l'entrada; té adossada una sagristia amb volta.

Al temple trobam l'estàtua de sant Marçal que deu datar del segle XV, i una pica baptismal d'una sola peça tallada en marbre vermell.

La rectoria queda adossada a la dreta de l'església; a l'esquerra, el cementiri.

Un dels mestres picapedrers fou Lluç Mesquida.

La nit del 14 al 15 de maig de 1851 un terratrèmol causà danys a l'església. Amenaçant ruïna, es demanà permís per celebrar la missa fora del temple, en l'esplanada situada davant la rectoria, que concedí el bisbe. Deu anys després del terratrèmol, essent rector D. Pere Maria Colom, s'acordà perllongar l'església, per això s'enderrocaren les Capelles de Nostra Senyora del Carme i de sant Vicenç de Paül. En 1863 es començaren les obres del nou cor i dels campanars. Aquests s'alcen sobre dues torres quadrades amb dos capitells i, al mig d'ells, hi ha un rosetó en forma de creu.

En el campanar de la dreta col·locaren les dues campanes; la major Bàrbara, duu aquesta inscripció: "Santa Barbara a fulgure e tempestate liberanos Domine. Juan Cardell et Rebassa me fecit."

L'església és preciosa i té magnífics retaules, començant per l'Altar Major en el que treballà l'escultor Joan Deià. Per daurar-lo necessità dos mil pans d'or. El 13 de maig de 1799 ja estava daurat el quadre major, el de Sant Josep, el del Nom de Jesús...

També treballaren en aquesta església els escultors Antoni Llabrés Estela, Arnau Moyà i Melcior Umbert. El pintor Salvador Torres és l'autor d'un quadre que representa el martiri de Ramon Llull. També hi ha obres del pintor Guillem Torres.

PORTOL

Pòrtol prové de l'antiga possessió de Portula, ja citada l'any 1242. En els segles posteriors fou propietat de la família Torrella, hereus de la Cavalleria de Santa Maria del Camí. Fou donada en establiment durant el segle XVII. Sabem pels llibres de difunts de la parròquia de Marratxí, que, almenys l'any 1656, ja es parlava de Pòrtol (a l'època, molt sovint, transcrit com Pòrtul).

Pòrtol, situat sobre un turó i a l'est de Marratxí, a menys de 2 quilòmetres de sa Cabaneta, és conegut per la tradició d'olleries i gerrerries que durant el segle XIX arribaren a trenta.

La "història" de Pòrtol comença l'any 1875 amb la construcció de l'església, de la qual fou arquitecte Bartomeu Ferrà. Mestre Miquel Serra "Fideuer" donà un solar de 639'27 metres quadrats, situat vora al camí d'Olesa. En aquest solar que procedia d'un boc de terra denominat "Cas Coix" hi havia un pou públic anomenat "Es Pou".

Les famílies del barri contribuïren amb donatius i treballs personals. Els picapedrers treballaven sota la direcció del mestre picapedrer Joan Serra "Costella".

L'any 1876, quedà cobert l'absis de l'altar major. Fou beneïda l'església el 19 de maig de 1878.

El temple d'estil neogòtic era un edifici baix, d'una sola nau i al que s'entrava davallant uns quants escalons. A l'absis, d'estil també neogòtic es col·locà el quadre que representava a la verge del Carme, coronada per la Santíssima Trinitat, misteri al que han tingut sempre per patró els nombrosos ollers de Pòrtol.

La primera campana del temple fou beneïda el 12 de maig de 1878 i fou substituïda per una altra, l'actual, el 7 de març de 1880.

L'any 1912 es començà la construcció d'un convent per a religioses franciscanes. L'any 1915 fou beneïda la nova casa i en 1926 la seva capella.

L'any 1913 l'església de Nostra Senyora del Carme de Pòrtol fou creada vicaria. El seu primer vicari fou D. Guillem Parets i Santandreu. Finalment, l'any 1934, essent vicari D. Joan Vich i Salom, passà a ser parròquia.

Al llarg dels anys el temple gòtic de molt reduïdes dimensions, ha estat adornat i enriquit. L'any 1925 el quadre de Nostra Senyora del Carme, pintat en 1878, que presidia l'altar major, fou substituït per una imatge de Nostra Senyora, donada per Joan Bestard.

Devers l'any 1970, davant l'augment de població, aquesta església del Carme fou enderrocada i se'n va fer una de nova al mateix lloc.

Des d'antany Pòrtol ha estat el nucli de població més artesanal de Marratxí: ceràmiques, olleries, fabricació de pebre bord; també tallers de coets. Però sense dubte, Pòrtol és conegut per la seva tradició d'olleries i gerrerries que durant el segle XIX arribaren a trenta. Actualment només en queden unes set en actiu.

Té importància la fabricació del pebre bord, i la dessecació dels pebres a les façanes de les cases dona una nota característica a la tardor. També és coneguda la indústria local de la fabricació de coets.

ES PONT D'INCA

D'on ve el nom de Pont d'Inca?. Un text de J. Lladó i Ferragut, ens diu...: "dicen unos que se llama así por estar situado junto al puente por donde pasa la carretera que conduce a Inca, cuyo puente, hasta hace poco, fue de arco romano. Otros dicen que hubo por allí un terreno cuyo propietario era de apellido Pont, natural de Inca, y para nombrarlo decían "el terreno de Pont d'Inca".

L'Arxiduc Lluís Salvador feia aquesta descripció: "era un pequeño grupo de casas que en los últimos años va aumentando en importancia; el caserío predilecto de los excursionistas domingueros; una apetecida meta de los paseos del domingo pues se da un buen vaso de vino por poco dinero...; los zapateros también acuden ahí los lunes con el mismo fin...". Actualment ja no hi cap aquesta descripció.

El Pont d'Inca es formà a mitjan segle XIX. Sorgí com a conseqüència de l'assentament de magatzems i indústries prop de Ciutat, però fora del seu terme per evitar de pagar els impostos municipals de Palma, molt més elevats que els de Marratxí. Adquirí molta importància quan el ferrocarril començà a funcionar el 1875.

El 22 de juny de 1890, el Bisbe Cervera col·locà la primera pedra de l'església dedicada als sants mallorquins Sant Alonso Rodríguez, Beata Santa Catalina Thomàs i Beat Ramon Llull.

El 2 de setembre de 1894 el canonge D. Bartomeu Castell beneficà una capella a la nova església... En 1903 es reprenen les obres que havien estat interrompudes per falta de recursos econòmics. Durant el mes de maig es construeixen les voltes centrals i vuit capelles. Pel juliol, la façana. Aquestes obres eren dirigides per l'arquitecte Bennàsar. L'any 1904 es construeix el cor en pedra de Porreres i l'escala de pedra

de Santanyí; s'acaba el mes de juliol;... setembre de 1904 el Vicari General benef el nou temple.

Fins el 1915 hi hagué una gran fàbrica de farines. També l'arxiduc ens diu: "también hay aquí un gran molino de vapor, la "Harinera Balear", que ha significado un importante auge para este pequeño lugar".

L'edifici costà mig milió de duros. L'edifici s'enderrocà el 1915. Avui només queda la base i la xemeneia. Actualment hi ha una fàbrica de licors.

La majoria de les indústries alimentàries es troben aquí així com les del calçat i la confecció.

Al Pont d'Inca també hi hagué un anomenat col·legi de primera i segona ensenyança, al qual anaven els estudiants més distingits de l'illa, que durà fins al primer decenni del present segle. En aquesta mateix edifici avui hi ha el col·legi de santa Teresa. Actualment, a més d'aquest, hi trobam el col·legi La Salle, el col·legi "Blanquerna" i el Liceu Balear.

Entre el Pont d'Inca i el Pla de Na Tesa hi ha l'aeròdrom de Son Bonet. El 1901, l'exèrcit espanyol cedí a l'Ajuntament de Palma els trasts que ocuparen les enderrocades murades, a canvi d'una finca de 32 ha. que posseïa dins el terme de Marratxí. Abans de 1936 ja s'havia convertit en l'aeroport de Mallorca.

Aquest aeròdrom militar de Son Bonet va deixar de funcionar al trànsit civil el 1959, quan entrà en servei el de Son Sant Joan. Actualment es troba a Son Bonet l'aeroclub de Mallorca.

ES PLA DE NA TESA

Es formà dins la primera meitat del segle XIX quan es va fer la parcel·lació de les propietats rurals d'aquest pla.

El nucli de població es formà a partir de les possessions de Son Alegre i de Son Ametller. El seu creixement, possiblement, estigué molt influenciat per la presència del camp d'aviació i per la seva proximitat amb Ciutat.

El 6 de febrer de 1858, es col·locà la primera pedra de la nova església. El 2 de desembre de 1860 fou benedida la primera part del temple. L'obra quedà acabada quatre anys més tard. I el 23 d'Octubre de 1864, el Bisbe Dr. Salvà procedí a la benedicció de l'església.

Tota l'obra de l'església, retaules i imatges, fou pagada pels habitants del poble. Com diu una inscripció: "Construida con limosnas de los fieles"

El 1862 fou benedida la imatge de Sant Llätzer.

Aquesta església d'estil greco-romà està formada per tres capelles laterals i dues capelles més baixes davall el cor.

BONIFACI MOLADA I PRADAS

FONTS

MASSOT, B. i MUT, M. *Pòrtol, Guia d'Ollerias*. Pàg. 17.
Edita Ajuntament de Marratxí (1989)

ARX. LLUIS SALVADOR. *Las Baleares, descritas por la palabra y el dibujo*. Vol 2 (1984), pàgs 312-313.

GRAN ENCICLOPEDIA CATALANA. Tom IX, pàg 629.

"*VIDA*" (Fulls de pastoral). Notes històriques sobre les parròquies.

POBLES DE MALLORCA (1988). Col·leccionable n.45 dedicat a Marratxí.

(Pobles és una publicació distribuïda per "DIARIO DE MALLORCA").

Enric Iglesias i Joana Cañellas

vos esperen al

Foto - Video

PRISMA-MINIMAX

Reportatges en vídeo i il·lustrats

Retrats

Noces

Comunions

Batejos

Fotografia Infantil

Fotografia Industrial

Ampliacions

Fotos antigues

Atencions especials als clients de Marratxí

C/ Manacor, 88 C/ Aragó 206

Tel 27 04 16

ALLA DEÇA DEL TORRENT

Notes sobre el Pla de Son Nebot (Marratxí)

El Pla de Son Nebot és l'àrea de la part occidental del terme municipal de Marratxí, situada a l'est del torrent Gros (límit amb el terme municipal de Palma) i part damunt la via del tren d'Inca. Si bé a nivell administratiu pertany a Marratxí, és una zona que tradicionalment ha tengut una estreta relació amb la barriada de Sa Indioteria i que forma part de la parròquia de Sant Josep del Terme (Sa Indioteria). Per als indioters, situats dins el municipi de Palma, el Pla de Son Nebot està allà deçà del torrent; els indioters anomenaven els habitants del Pla de Son Nebot sebel.lins, un ocell que hi era abundant (1).

A Sa Indioteria encara es recull aquesta glosa:
Na Jerònia és d'allà deçà des torrent
no hi ha mando ni autoritat
tothom fa lo que li convé
i lo que li passa pes cap. (2)

El títol d'aquestes notes respon a una determinada percepció de l'espai, que depèn del punt de vista i de la situació de l'observador. Per als habitants de sa Indioteria el Pla de Son Nebot sempre ha estat "allà deçà del torrent", potser per als habitants de Marratxí hauria de ser "aquí deçà del torrent".

La vinculació del Pla de Son Nebot amb sa Indioteria, a més de la proximitat geogràfica, es deu a una sèrie de factors. El primer, perquè la parròquia de Sant Josep del Terme té una part del seu territori dins el terme de Marratxí, que inclou les possessions i propietats de Can Garriga, Cas Sastret, Can Canut, Can Frascuet, Sa Fita, Cas Teixidor, Cas Teixidor Nou, Can Calet, Son Vivot, Son Nebot, Can Sionet, Can Buc, San Josep, Can Puig, Can Bronquet, Son Guillem, Cas Metge, Son Frau, Ca n'Arbona, Cas Capellers Nou, Son Saletes, Son Verger (Can Bóta), Ses Llegítimes, Son Bieló, Son Daviu Nou, Son Macià, Son Creuer i Sa Cabana; a més d'altres petites propietats situades prop del torrent Gros i al nord del camí vell de Bunyola. De fet, el Pla de Son Nebot podria ser un nom genèric per designar tota l'àrea de la parròquia situada dins el terme municipal de Marratxí (fins al camí de Muntanya).

Les primeres notícies històriques de la zona en concret es podrien remuntar al segle XVIII. Al mapa de Mallorca d'Antoni Despuig (aixecat el 1784 i gravat al 1786) hi apareixen Son Frau, Can Buc, Son Macià Negre, Son Guillem i Son Nebot. El 1789 Berard a la seva descripció de Marratxí fa referència que 'Can Buch también son varias casas reunidas'; també cita com a família distingida de Marratxí a la família Nebot de Son Nebot. Per una altra part, al Diccionari de Madoz, del 1848, es cita 'Son de Nebot' com un dels sis barris de Marratxí. De totes maneres, és evident que el Pla de Son Nebot sempre ha tengut poca entitat com a nucli de població.

El Pla de Son Nebot era una àrea de poblament dispers que a més de grans possessions estava formada per petites propietats, provinents d'antics establiments i parcel·lacions, la majoria de la segona meitat i de finals del segle passat. Moltes de les petites propietats pertanyien també a veïnats de Sa Indioteria.

Era una àrea de secà, amb cultiu de cereals i d'arbres. A la segona meitat del segle passat hi abundava l'olivar (a alguns punts conservat fins als anys 1950), així com els ametlers i els garrofers, que es combinaven amb el gra i les faves, a més de petites zones d'horta de regadiu. A més de la gran possessió, el petit agricultor, a vegades també

jornaler a les grans possessions, es dedicava a un policultiu, gairebé de subsistència.

A Son Frau havia esta important l'extensió de l'olivera. Aquesta finca (actualment hi ha Son Frau de Dalt, Son Frau de Baix i Son Frau d'en Serra) fou una gran propietat dividida, afectada per la desamortització de la primera meitat del segle XIX que era propietat dels frares dominics de Palma.

Al llarg de la segona meitat del segle passat, es generalitza el cultiu de l'ametler. Així, a l'obra de l'Arxiduc, editada a Leipzig el 1871, Son Nebot hi apareix com una de les propietats de Marratxí amb una major extensió d'ametlers. També segons l'Arxiduc Son Macià era una de les deu majors possessions de Marratxí, amb 170 Hectàrees, propietat de Catalina Contestí de Conrado.

La primera pedra de l'església de Sant Josep del Terme es col·locava el 23 de juny de 1878 i la benedicció del temple es feia el 24 de juny de 1899. Els habitants del Pla de Son Nebot estaven completament identificats amb la parròquia, fins al punt que el 1888 un propietari deixava manat al seu testament que una part de la finca fos parcel·lada, "para que en bien y sufragio de la propia su alma, sea invertido el producto, en venta de dicha finca, en las obras de construcción de la citada iglesia de San José"(...)(3).

A part de les activitats religioses (sens dubte la parròquia era el factor aglutinant fonamental de la comunitat), Sa Indioteria centralitzava gairebé tots els aspectes de la societat tradicional, com bona part de les activitats de la vida social, o de l'economia i dels serveis (botigues, ferrers, fusters,...).

Per exemple, segons els testimonis, a Can Bronquet hi havia una botiga cap a 1920, però el cafè i la botiga de major concurrència era al Pontet (Sa Indioteria), on s'hi reunia al gent amb els seus carretons especialment els diumenges després de la sortida de missa.

Can Bronquet es pot considerar el punt central del Pla de Son Nebot; ha tengut botiga, cafè, escola; era el lloc on s'anava a votar, on s'exposaven els bàndols i els censos; també fou el lloc del primer telèfon públic (durant la Dictadura de Primo de Rivera).

A més dels que podien anar al metge de Son Sardina, com a mínim a partir dels anys 1930 també es compartia el metge amb els indioters (una situació que s'ha mantingut fins a l'entrada en servei de l'ambulatori del Pont d'Inca, el 1989).

Algunes situacions s'inverteixen. Quan a l'escola, es tenen referències que hi va haver una mestra a sa Fita. Posteriorment, als anys quaranta, hi havia un mestre a Can Bronquet que gaudia d'un cert prestigi i que feia escola a la majoria dels escolars de sa Indioteria (que tenia les seves escoles pròpies). Per una altra part, el pinar de Son Macià era un lloc d'esbarjo i d'esplai per als habitants de Sa Indioteria.

Si la vida es compartia, la mort donava lloc a una doble situació. El funeral es feia a Sa Indioteria i els difunts eren conduïts, amb el cotxe dels morts, al cementiri de Son Blanc (Pla de na Tesa) per esser-hi enterrats.

L'eix principal de comunicació del Pla de Son Nebot és el camí Vell de Bunyola. Antigament, s'anava al Pont d'Inca des de Sa Indi-

oteria pel camí de Son Nicolau. L'actual camí de Sa Cabana s'obria els anys 1930.

Un altre vincle comú amb Sa Indioteria era l'aigua de la Font de na Pere (o de Mestre Pere). La possessió de Son Frau també tenia tandes d'aigua de la font; des del safareig de Son Frau (que en alguns moments tengué el seu propi siquier) es subministrava aigua per omplir les cisternes i per a regar al Pla de Son Nebot, per on també hi passava la síquia (o comú) que conduïa l'aigua a l'hort de Son Macià.

L'any 1891 Pere d'Alcantara Peña es referia al Pla de Son Nebot com a una "aldea de escaso vecindario", però sí que parlava del "caserio de Son Frau compuesto todo él de casas aisladas, entre las cuales la más notable es la de Cas Capellé por el gran albigé de aguas que posee que llena cada año con el manantial nombrado de Mestre Pera"(sic) (PEÑA, 1891, pp 194 i 222).

Segons el "Nomenclator" de població de les illes Balears de 1930, a l'àrea del Pla de Son Nebot, es comptabilitzen 2 habitants a Cas Sastret, 10 habitants a Son Frau, 16 habitants a Son Macià, 145 habitants a Son Nebot, i 11 habitants a sa Cabana.

Amb criteris diferents i, per tant, difícilment comparables, al "Nomenclator" de 1940 hi apareix el "caserio" de son Nebot amb una població de 269 habitants de dret i 278 habitants de fet.

Aquestes notes només poden ser un petit recordatori de com era el Pla de Son Nebot. Una zona que ha estat molt castigada aquests darrers anys per una parcel·lació descontrolada i grans urbanitzacions, la qual cosa implica de manera irreversible la pèrdua dels trets de la seva identitat tradicional.

ANTONI GINARD

NOTES

- 1.- Bona part de la informació s'ha recollit de font oral.
- 2.- Sebastiana Crespi Canyelles, 89 anys, Cas Peon (Sa Indioteria).
- 3.- Segons escriptura de compra-venda de 29 de desembre de 1900 del notari Juan Palou y Coll de Palma (Cedida per Guillem Ferrer i Barceló (1916-1990) de Sa Indioteria)

BIBLIOGRAFIA

ARCHIDUQUE LUIS SALVADOR DE AUSTRIA: *Las Baleares por la palabra y el grabado. Mallorca (Parte General)*.-Tomo v.-Caja de Baleares "Sa Nostra.-Palma de Mallorca, 1987.-508 pàgs

BERARD, Gerònimo de: *Viaje a las Villas de Mallorca 1789*.-Ajuntament de Palma, 1983.-303 pàgs

FERRAGUT BONET, Juana (1974): *La desamortización de Mendizabal en Mallorca (1836-1846)*.-"B.C.O.C.I.N."(Palma).684-685, 125-179.

MADOZ, Pascual: *Diccionario Geográfico Estadístico Histórica de España y sus posesiones de Ultramar*.-Tomo 11.- Madrid 1848

PEÑA, Pedro de A. (1891): *Guía manual de las Islas Baleares*.- Libreria de J.Tous, Editor.-Palma.-480 pàgs.

EL NOM DE PORTOL EN EL SEGLE XVII

Relació dels noms de Pòrtula, Pòrtol o Pòrtul del segle XVII, que figuren inscrits, en el llibre 1er de Morts de la Parroquia de sant marçal de Marratxí(1634-1716), en l'Arxiu Diocesà(1/64-D/1):

"31 Desembre 1642.-Mataren en la possessió de Pórtula a Clement Bordoy, Carnisser de offici, de la Ciutat...f.10v.-"

"7 Gener 1654.-Morí Joane Ferragut, Estave Aportol, era partera, son gent pobra, f.27v.-"

"14 Novembre 1656.-Morí Barbara Pisa, viuda, de Consell, estave aportol, f.31.-"

"11 Desembre 1677.- fonch enterrat en la Iglesia de Marretxí Antoni Salom, alias petit de portola, f.69v.-"

"20 Febrer 1679.-fonch enterrat Miquel Salom, alias petit de portola, f.72v.-"

"26 Juliol 1679.-fonch enterrat Juan Salom, alias petit de portola, morí de pigota, als 25 anys,f.75v.-"

"15 Març 1693.-Obres pies de Antoni Salom del lloch de portola, f107.-"

"24 Març 1694.-Morí Joseph Mayol de edad de onse o dotse anys, fill de Miquel Mayol y de Monserrade Oliver.. y mori en Portola, f114.-"

"17 setembre 1694.-Obres pies Monserrada salom Viuda obit eodem die in Portul, f.116v.-"

"24 gener 1698.-Obres pies... Antònia Cañelles, viuda, de Portula, alias pobre... y unes cases tenc yo en portola,f.123.-"

"25 Maig 1698.- un fill de Jaume Duran y de Joana Salom, conj. de Portula, albat, f.124.-"

"12 Novembre 1698.- Morí Coloma Capó y Company en Portula. Obres pies... en el lloch de Portula... f.125v.-"

"24 Desembre 1699.- Magdalena Gelabert y Gramanera. muller de Bmeu (morí) en Ciutat y essent de este terme en Portula, f.127v.-"

Crec que aquestes breus i interessants dades poden ajudar a destriar els inicis de Pòrtol.

BALTASAR MOREY CARBONELL

EL COS ELECTORAL DE MARRATXI EN EL SIGLO XIX. 1837-1899. (I)

Aquest article pretén omplir una nova pàgina d'aquesta Història del municipi de Marratxí que, poc a poc, a petites o grans dosis, ens van donant a conèixer un passat, en gran part encara ignorat, que, en el tema i període que tractem, abarca temporalment dues importants etapes del segle XIX, la que va des de 1837 a 1867 i posteriorment de 1877 a 1886, és a dir, el període en què les Lleis Electorals es feien sota un criteri censitari; i la que abarca la dècada dels 90, o sigui, de 1890 a 1899 i que es va desenvolupar sota una Llei de Sufragi Universal, la de 1890.

Per altra banda, el període de 1868 a 1876, que xapa l'etapa censitària, és deixat de banda, per una part, per la seva pròpia complexitat que el fa mereixedor del seu propi estudi, i per altra, perquè hem considerat que la comparació entre els fets censitari i universal s'assoleix millor utilitzant la Llei Electoral de Sufragi Universal de 1890, a més de permetre'ns establir, encara que a grans trets, la situació amb la que finalitza el segle XIX.

Així mateix, ambdues etapes, la censitària i la universal, les analitzarem a través de tres línies d'estudi, que, a la vegada, conformaran els tres capítols que aniran apareixent en successives edicions de Pòrtula.

El primer tractarà de l'evolució del cos electoral marratxiner, partint del nombre absolut d'electors que cada una de les diferents Lleis Electorals ens treurà de la massa total de la població i més concretament del nombre de veïns censats a Marratxí.

El segon capítol estudiarà la situació socio-professional de l'electorat; i el tercer es dedicarà a tractar el tema de la participació electoral i per tant, del comportament polític dels electors, cosa que també ens durà lògicament, a l'estudi del sempre important aspecte, en tot procés electoral, del problema de l'abstenció.

Finalment queda per indicar que el contingut d'aquests tres capítols corresponen a la part que, de la meua tesi doctoral: CIUDADANOS DE PRIMERA. EL CUERPO ELECTORAL MAL-LORQUIN EN EL SIGLO XIX. 1837-1899., he dedicat a l'estudi del municipi de Marratxí. Passem ara al primer capítol.

EVOLUCIO DEL COS ELECTORAL.

A Espanya, l'inici de la vida constitucional no va poder ésser més esperançador, ja que la nostra primera Constitució, la de 1812, va ésser obertament progressista i per això i malgrat el seu sistema d'eleccions indirecte (1), en ella s'estableix el sufragi universal.

No obstant això, quan definitivament la burgesia liberal ocupa el poder, veu amb claredat que el sufragi universal no els garanteix de modo absolut la detentació d'aquell, mentre que un sufragi restringit que doni únicament accés al seus membres, els permetrà la tranquil·litat en aquest terreny i en el de les seves consciències democràtiques. Per això s'aplicaran a aconseguir l'eina adequada, que no serà altra que les lleis electorals, ja que amb elles podran decidir A QUINS, d'entre tots els espanyols, homes i majors d'edat, se'ls podia donar el privilegi de participar a la tasca del "bon govern de la república"(2).

Cinc varen ésser les Lleis electorals que al llarg del període censitari varen indicar aquest QUI, establint unes etapes perfec-

tament delimitades per les condicions que determinaven, però amb un esperit comú, que presidirà i decidirà permanentment l'evolució del pensament censitari, és a dir, el seu fonament filosòfic i real: LA PROPIETAT(3).

Passem ara a veure com l'aplicació de cadascuna d'aquestes lleis va delimitar, en el nostre municipi, a MARRATXI, un determinat cos electoral, és a dir, aquell grup de marratxiners que, durant el segle XIX, es varen poder considerar com a CIUTADANS DE PRIMERA.

La primera d'aquestes lleis, la del 18 de juliol de 1837, va mantenir la seva vigència, ininterrompudament, durant totes les eleccions que es feren entre el 1837 al 1844, ambdós inclosos. El marc legal que estableix se pot resumir en els següents punts

:

a.-EDAT
25 anys complerts

b.-LIMITS ECONOMICS

* Pagar una contribució directa que no baixi de 200 rs.vo.

* Tenir una renda líquida anual que no baixi de 1500 rs.vo.

* Pagar per arrendament una quantitat que no baixi de 3000

rs.vo.

* Pagar un lloguer anual de 1500, 1000 o 400 rs.vo. segons la categoria de la ciutat o poble.

c.-CAPACITATS

No contempla la situació professional com a factor per a ser elector.

Aquestes condicions ens ofereixen per a Marratxí, a 1837, un cos electoral de 13 persones, la qual cosa, prenent com a referència per al període que tractem, el cens de població de 1842, que està a la zona mitja de dita etapa, suposa que únicament el 0'8% dels marratxiners eren dins del restringit grup de ciutadans definits pels signes de la renda i la propietat.

Aquest percentatge, com es pot veure a la TAULA 2, encara disminueix durant els següents tres anys, per tornar als tretze d'abans, a 1842 i mantenir-se sense canvis fins al final de la etapa, és a dir, en 1844. A més, si mirem la relació damunt el nombre de veïns, aquesta puja al 3'4%, xifra que encara es queda molt lluny de la mitjana de Mallorca, que arriben, en el mateix any 1844 al 2'8% i 12'8%, respectivament (4).

Per altra banda, i tenint en compte que l'increment de la població es situa en aquest període sobre 5,8 punts (veure TAULA 1) -- més exactament per al període de 1838 a 1842 --, i que el creixement intercensal es nul (veure TAULA 2), és a dir, de 0 punts, tant si mirem a la població absoluta com als veïns, per allò d'acostar-nos més a la realitat social de l'època en punts tan importants com la majoria d'edat, civil i electoral, la no concurrència de la dona a les llistes electorals i a la situació de veïnatge i la importància de la família com a unitat social; resulta que l'increment del cos electoral ha estat en aquest període, clarament negatiu.

La Constitució conservadora de 1845, té el seu fruit electoral en la Llei del 18 de març de 1846 que, i quant al tema que estudiem, se caracteritza essencialment pel retrocés social que va suposar el passar

de 200 a 400 rs.vó. en la quantitat de contribució que dona dret a ser elector, i concretat entre altres coses en què el cos electoral espanyol passà de 635517 persones en 1844 a tan sols 99149 en 1846 (5); a Mallorca, aquest té una pèrdua absoluta de 3649 electors, la qual cosa representa un descens del -104,2% (6), mentre a Marratxí la nova llei representà una minva del cos electoral d'un -77% i passar dels 13 electors de 1844 als 3 en 1846. A més apareixen les capacitats (professions liberals) com a qualitat suficient per a ser elector, encara que sempre quan contribueixin amb, almanco, 200 rs.vó.

Aquesta llei es va mantenir vigent prop de 20 anys, fins el 1864, encara que amb un parèntesi, les eleccions de 1854, que es varen efectuar sota la Llei de 1837, però que, com es pot veure amb les dades i gràfics de la TAULA 3, serveix per posar de manifest, encara que dins de les limitacions censitàries, les paleses diferències entre progressistes i conservadors.

Durant aquest període l'electorat marratxíner queda reduït als més rics entre els rics, ja que si bé al llarg dels anys l'evolució és positiva, en nombre absolut és molt reduïda passant únicament dels 3 de 1846 als 17 de 1864. Aquets electors, comparats amb els 23 de 1854 (un 76,9% més que en 1844) ens dona una certa mida del que representava el pensament conservador davant del progressista.

De totes formes en aquest període de 1844-1864, l'evolució del cos electoral de Marratxí té un comportament netament superior al de l'etapa anterior, ja que no tan sols és positiu al llarg de tot el període, sinó que es situa lleugerament per damunt del de Mallorca, i fins i tot del de Palma (salv en 1854), i no diguem si la comparem a la mitjana de la resta dels municipis de Mallorca.

Si ens fixem ara en la TAULA 4, ens adonem que les Lleis Electorals de 1865, 1877 i 1878, encara que conservadores, no s'han pogut mantenir al marge del pas del temps i sobretot de l'impacte que va suposar els anys de sufragi universal del període de 1868 a 1876; i per tant veim com el cos electoral de Marratxí (a l'igual que el de Mallorca i Espanya en general (7) experimenta uns augments que, per uns governs conservadors, es poden titllar d'importants.

Aquesta etapa de 1864 a 1886, té per tant la particularitat d'estar dividida en dos períodes regits per diferents lleis electorals. El primer d'ells auspiciat per una Llei Electoral que pretén evitar el continuat retralment electoral dels darrers anys de progressistes i demòcrates (8), va significar una ampliació real del cens electoral per col·locar la quota mínima en 20 escuts (200 rs.vó.(9)) i incorporar noves professions liberals. El segon, i encara que col·loca el llistó de partida en 25 pessetes (100 rs.vó.) per a la contribució territorial i 50 pessetes per al subsidi industrial, és no obstant una recessió comparativa al succeir a una etapa de democràcia política i en la qual la societat espanyola havia vist ampliat el seu camp participatiu amb el sufragi universal.

Analitzem, idè, les dades que per a Marratxí ens mostra el QUADRE IV i les gràfics de la TAULA 4.

La Llei Electoral de 1865 va deparar per Marratxí, en aquest mateix any un cos electoral de 55 persones, que suposa un augment de un 292,3% sobre el darrer any de l'etapa anterior, el 1864; cosa que si tenim en compte que es tracta d'una llei conservadora i que només han passat onze anys des de que el govern progressista del 1854 ens donava 23 electors, no hi ha dubte que Marratxí és un bon exemple de que en política, quan la gent ha provat mànigues més amples, es difícil tornar cames enrera. Per altra banda, durant aquest subperíode, Marratxí es mantén clarament per damunt de la mitjana de Mallorca i dels altres

pobles, incloent Palma.

Posteriorment, i passant l'etapa revolucionària que esclata en 1868, sota les Lleis Electorals de 1877 i 1878 (10), Marratxí aconsegueix el seu sostre electoral censitari amb els 98 electors, tant en 1877 com en 1885. De totes formes crida un poc l'atenció el que es dona en aquest moment: dels 2851 habitants en 1875 es passa als 3495 en 1887 (el 122'5% d'augment, conseqüència directa de l'auge econòmic que es produïa per aquest anys a Mallorca).

Això ens fa pensar que encara que el cens electoral de 1885 ens doni 98 electors, podem estar davant d'un cas de manipulació d'un cens, per altra banda fet bastant corrent en aquell temps (11).

Amb tot i això, tal i com es mostren el gràfics de la TAULA 4, es pot veure com Marratxí s'acosta als anys de sufragi universal amb un cos electoral superior, percentual i relativament com és lògic, al de la resta de l'illa, inclòs Palma, signe inequívoc de la seva florida econòmica, donat l'esperit censitari (basat amb els doblers) de la qualitat d'elector.

Arribem finalment a l'etapa de sufragi universal, és a dir, als darrers deu anys del segle XIX, regits per la Llei Electoral del 26 de juny de 1890.

Aquesta llei va suposar pel cos electoral marratxíner un augment, sobre el cens de 1885, d'un 785'7%, és a dir, i en números absoluts, se passa dels 98 electors, als 770 de 1890; que suposa que quelcom més del 22% de la població de Marratxí passa a ser considerada com a ciutadans de primera classe. Percentatge que es queda en un 21'2% quan finalitza el segle, encara que el nombre hagi pujat als 811 electors. A més, si tenim en compte la relació elector/veí, tal i com hem dit abans, la Llei que tractem ens determina un electorat que només inclou poc més del 90% dels veïns (veure TAULA 5), la qual cosa ens indica que a Marratxí, el vocable "sufragi universal" no assoleix el seu significat total (sempre tenint en compte l'època que tractem: per exemple, les dones es mantien fora dels censos electorals, la majoria d'edat continua en els 25 anys, etc.(12)) quedant-se per davall de la mitjana tant de Mallorca -- a 1899 arriba a un màxim del 98'9%-- com de la resta dels pobles de l'illa (13).

FRANCESC SAEZ ISERN

NOTES

(1) Quan a l'emetre el seu vot, l'elector pot designar la persona del representant, ens trobem davant el sufragi directe; però en el cas que al votar es designi a altre elector, que a la vegada pugui elegir a un altre o al representant final, tenim el sufragi indirecte.

En el cas de la Constitució de Càdiz de 1812, contemplem un exemple de sufragi universal indirecte, ja que en ella l'elecció comprèn quatre graus:

- * Designació de compromissaris de les Juntes Parroquials.
- * Designació d'electors parroquials.
- * Designació d'electors de Partit Judicial.
- * Elecció de Diputats.

Per més informació veure:

* Diego SEVILLA ANDRES: *Constituciones y otras leyes y Proyectos Políticos de España*, Pàg. 166 a 176.

* El vocable SUFRAGI en l'Enciclopèdia Universal Il·lustrada d'Espasa-Calpe. Tom 58 Pàg 542

(2) En el sentit llatí de la "res publica", es a dir, els assumptes de l'Administració Pública de L'Estat

(3) A l'Estatut Reial de 1834 es diu el següent:

" Que el principio fundamental de nuestras antiguas Cortes había sido el dar influjo en los asuntos graves del Estado a las clases y personas que tenían depositados grandes intereses en el Patrimonio Común de la Sociedad"

" De ahí es que en todos los países se ha considerado a la propiedad, bajo una u otra forma, como la mejor prenda de buen orden y de sosiego."

En Diego SEVILLA ANDRES. Op. cit. Pàg 261 i 265.

Posteriorment, cap a final de l'etapa, encara segueix vigent el mateix sentiment, com ho demostra Cànovas a un discurs davant les Corts de 1869, oposant-se al sufragi universal, quan afirma:

"Que están más altas porque han trabajado más, porque han ahorrado más, porque han realizado mejor su destino sobre la tierra."

En Juan M. LABOA: *El sufragio Universal. Reconocimiento de la Soberanía Nacional*. En Historia 16. Extra II. Abril 1977. Pàg. 63.

(4) Veure Francesc SAEZ ISERN: *Ciudadanos de Primera*. El

cuero electoral mallorquín en el siglo XIX. 1837-1899. Pàg. 43. Tesi Doctoral presentada a la Universitat de les Illes Balears. Octubre 1989.

(5) Ibidem. Pàg. 128.

(6) Ibidem. Pàg. 61.

(7) Ibidem. Pàgs 93 a 124.

(8) * Miguel ARTOLA: *La burguesía revolucionaria (1808-1874)*. Pàgs 237-238.

* José Ignacio CASES MENDEZ: *El Sufragio Censitario. Elecciones durante el reinado de Isabel II*. En Historia 16. Extra II. Abril 1977. Pàg 59.

(9) Suplement al Bolletí Oficial Balear, No 5248, corresponent al divendres, 22 de juny de 1866.

(10) Les Lleis Electorals de 20 de juliol de 1877 i de 28 de desembre de 1878 són pràcticament iguals. La primera no es va utilitzar mai en cap elecció, però va servir per fer les llistes electorals de l'any 1877. La segona és la que va servir a partir d'aquest any, tant per a llistes electorals com per a eleccions, fins a la sortida de la Llei Electoral de Sufragi Universal de 1890.

(11) Francesc SAEZ ISERN. Op. cit. Pàgs. 278 a 288.

(12) Ibidem. Pàgs 333 i 334

(13) Ibidem. Pàgs 341 i 342.

taules i gràfics

TAULA 5

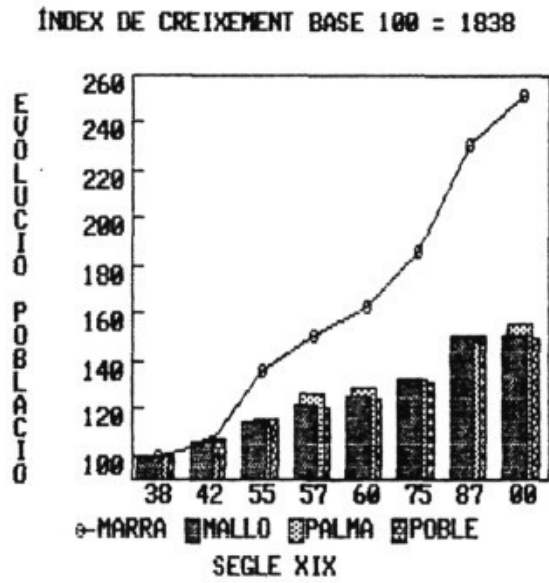
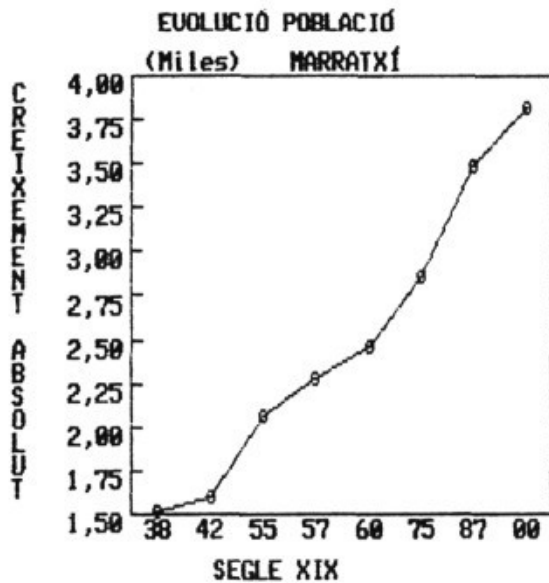
QUADRE V					
EVOLUCIÓ DELS ELECTORS DE MARRATXÍ = PERÍODE 1890 - 1899					
Cens de població 1887			Cens de població 1900		
Habitants (*)		3495			3812
Veïns (**)		821			886
Homes (***)		1698			1838
ANYS	ELECTORS	% SOBRE (*)	% SOBRE (**)	% SOBRE (***)	
1890	770	22'03	93'7	45'3	
1899	811	21'2	91'5	44'1	

TAULES I GRÀFICS.
 DADES ESTADÍSTIQUES SOBRE MARRATXÍ. 1837 - 1899.
 TAULA 1

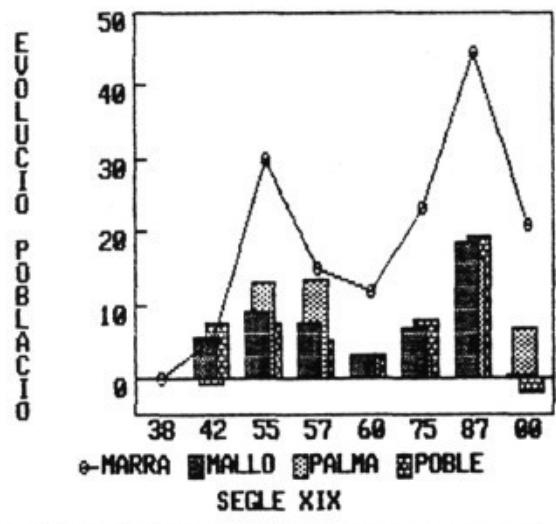
QUADRE I

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE MARRATXÍ --- SEGLE XIX

ANYS	XIFRES ABS.	IND. BASE 100	% INTERCENSALS
1838	1516	100	---
1842	1605	105'8	5'8
1855	2057	135'6	29'8
1857	2286	150'7	15'1
1860	2468	162'7	12
1875	2851	186'08	23'3
1887	3495	230'5	44'4
1900	3812	251'4	20'9

INCREMENTS RELATIUS INTERCENSALS

TAULA 2

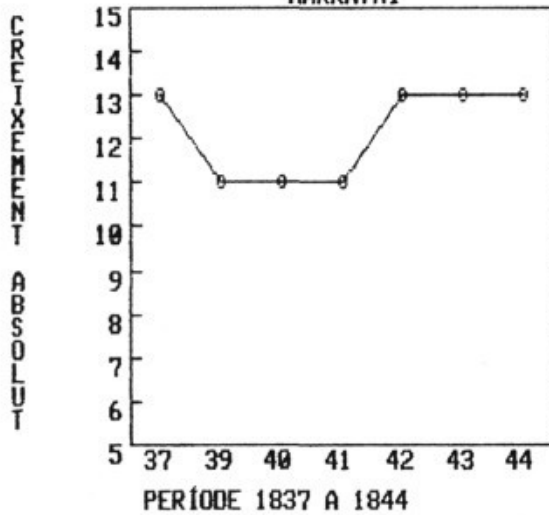
QUADRE II

EVOLUCIÓ DEL ELECTORS DE MARRATXÍ = PERÍODE 1837 - 1844

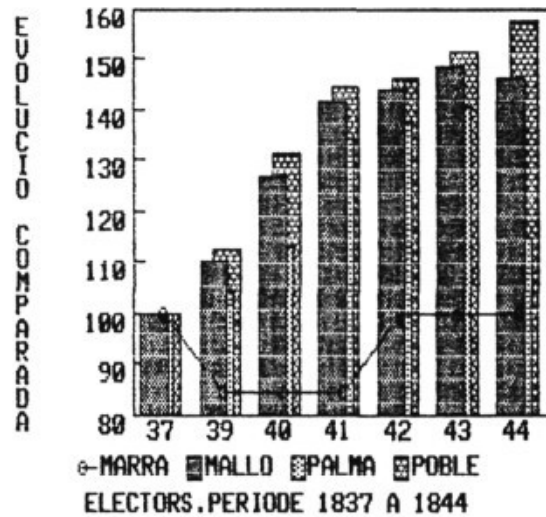
Habitants 1842 = 1605 (*) Veïns 1844 = 378 (**) = 23'5%

ANYS	ELECTORS	I.B. 100	% sobre (*)	% sobre (**)
1837	13	100	/ ---	0'8 / ---
1839	11	84'6	/-15'3	0'6 /-0'2
1840	11	84'6	/ ---	0'6 / ---
1841	11	84'6	/ ---	0'6 / ---
1842	13	100	/+15'3	0'8 /+0'2
1843	13	100	/ ---	0'8 / ---
1844	13	100	/ ---	0'8 / ---

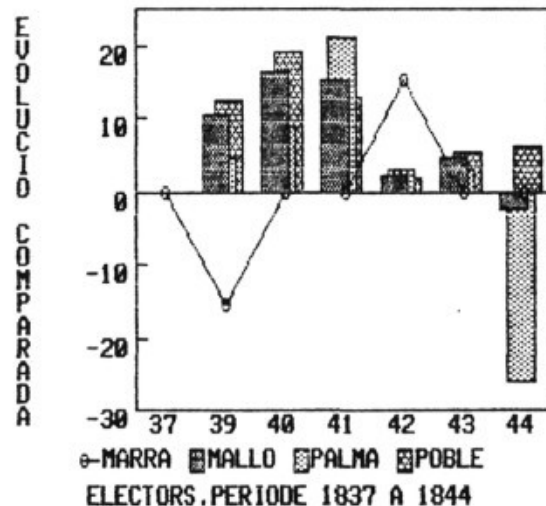
EVOLUCIÓ ELECTORS
MARRATXÍ

ÍNDEX DE CREIXEMENT BASE 100 = 1837

INCREMENTS RELATIUS INTERCENSALS

TAULA 3

=====

QUADRE III

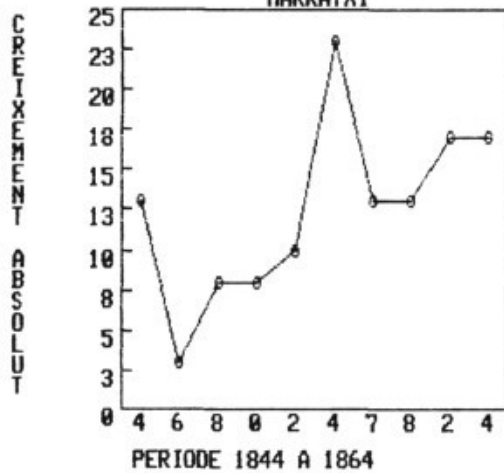
EVOLUCIÓ DELS ELECTORS DE MARRATXÍ = PERÍODE 1844 - 1864

Habitants (*) // 1855 = 2057 /// 1857 = 2286

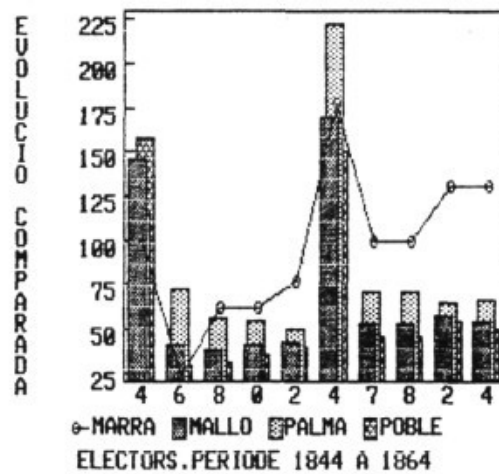
Veïns (**) // 483 = 21'3 % 537 = 23'4 %

ANYS	ELECTORS	I.B. 100	% sobre (*)	% sobre (**)
1844	13	100 / ---	0'8 / ---	3'4 / ---
1846	3	23 / -77	0'1 / -0'7	0'6 / -2'8
1848	8	61'5 / +38'5	0'3 / +0'2	1'6 / +1
1850	8	61'5 / ---	0'3 / ---	1'6 / ---
1852	10	76'9 / +15'4	0'4 / +0'1	2'07 / +0'47
1854	23	176'9 / +100	1'1 / +0'7	4'7 / +2'63
1857	13	100 / -76'9	0'5 / -0'6	2'4 / -2'3
1858	13	100 / ---	0'5 / ---	2'4 / ---
1862	17	130'7 / +30'7	0'7 / +0'2	3'1 / +0'7
1864	17	130'7 / ---	0'7 / ---	3'1 / ---

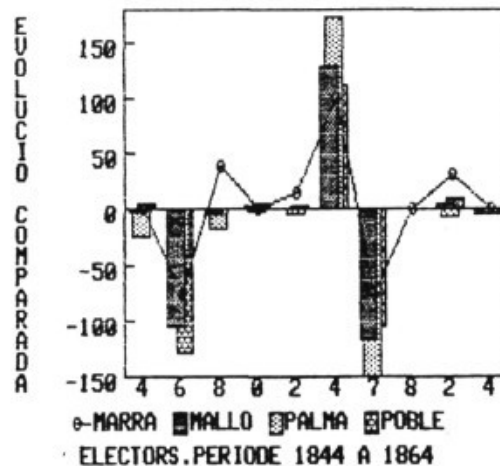
EVOLUCIÓ ELECTORS
MARRATXÍ

ÍNDEX DE CREIXEMENT BASE 100 = 1837

INCREMENTS RELATIUS INTERCENSALS

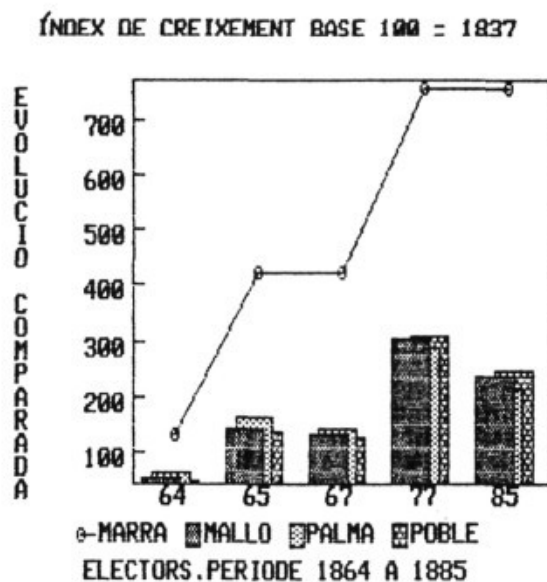
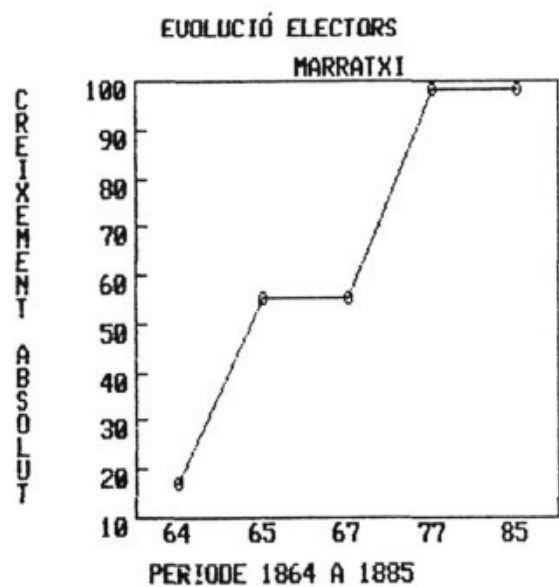
TAULA 4

QUADRE IV

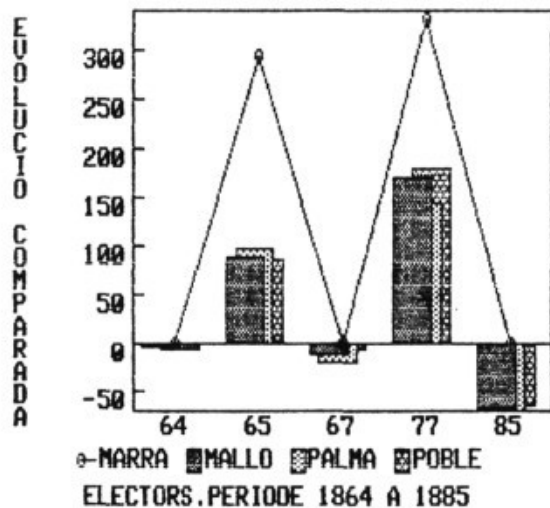
EVOLUCIÓ DELS ELECTORS DE MARRATXI = PERÍODE 1864 - 1885

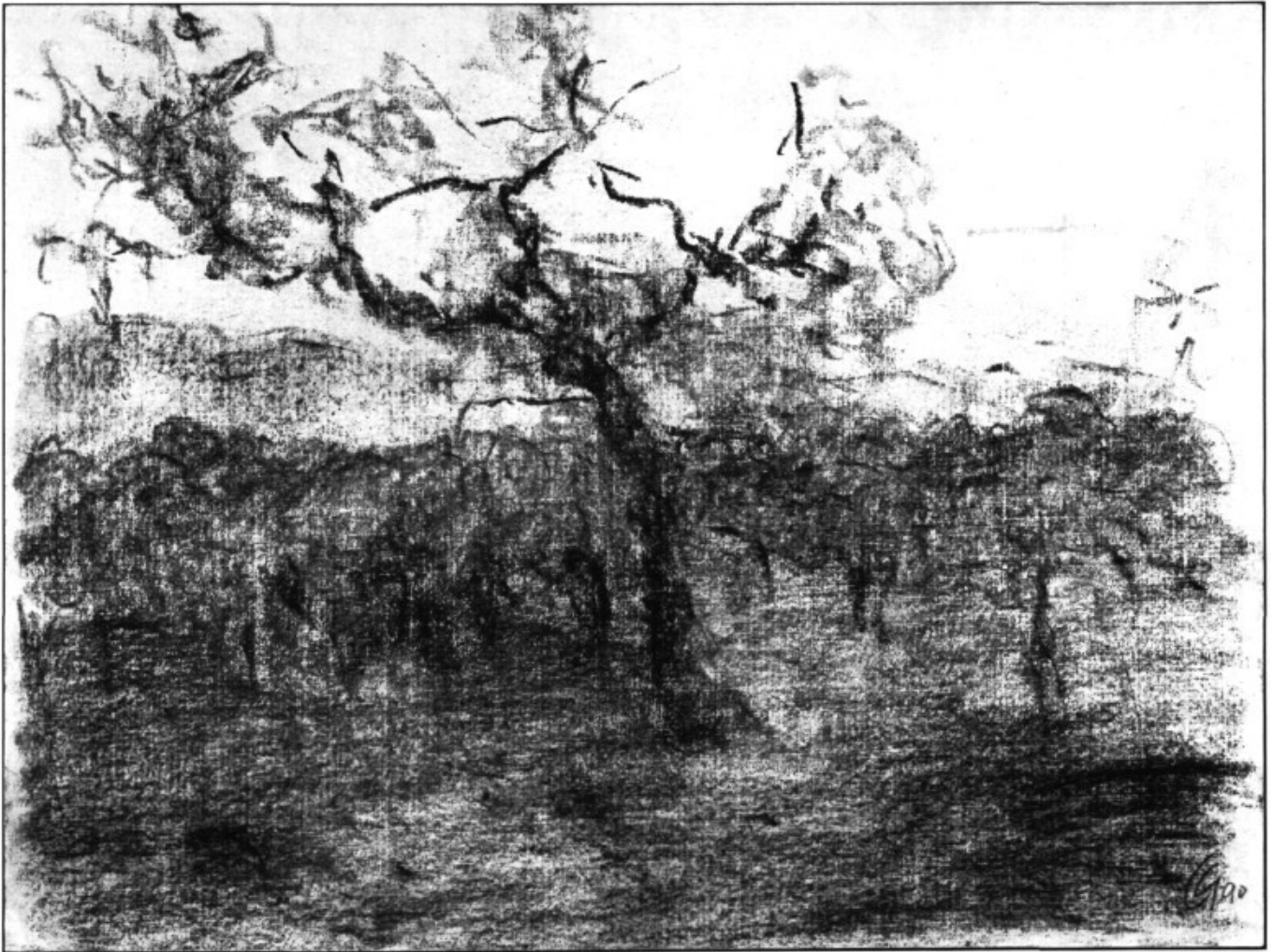
Habitants (*)	1860 = 2468	Veïns (**)	1860 = 564 = 22'8%
	1875 = 2821		1875 = 669 = 23'7%
	1887 = 3495		1887 = 821 = 23'4%

ANYS	ELECTORS	I.B. 100	% sobre (*)	% sobre (**)
1864	17	130'7 / ---	0'7 / ---	3'1 / ---
1865	55	423 / +292'3	2'2 / +1'5	9'7 / +6'6
1867	55	423 / ---	2'2 / ---	9'7 / ---
1877	98	753'8 / +330'8	3'4 / +1'2	14'6 / +4'9
1885	98	753'8 / ---	2'8 / -0'6	11'9 / -2'7

INCREMENTS RELATIUS INTERCENSALS

PARTITS POLITICS I ORGANITZACIONS OBRERES A MARRATXI DURANT LA SEGONA REPUBLICA.

I.- LA DRETA.

Sabem ben poca cosa de la vida política i sindical del municipi de Marratxí durant els segles XIX i XX. La seva peculiar condició de "poble de pobles", com l'ha anomenat encertadament Damià Quetglas, i les grans diferències entre els diversos nuclis que el componen (1), varen dificultar sens dubte la creació i l'actuació de partits i d'organitzacions semblants a les que anaven sorgint als pobles més compactes i amb unes necessitats més homogènies. Així i tot, tant si hi surt el nom genèric de Marratxí com el més concret de Pòrtol, Sa Cabaneta, es Pont d'Inca o es Pla de Na Tesa, trobam nombrosos intents que varen anar quallant sobretot durant els anys de la Segona República (1931-1936) i que foren tallats de soca-rel pel cop d'estat cívico-militar dretà del 19 de juliol de 1936.

Com pertot, no faltaven a Marratxí grups situats en l'espectre de la dreta, que - com pertot de Mallorca també- tenien una força considerable a l'hora de les eleccions. Ens consta, per exemple, que el 13 de novembre de 1933 Francesca Roca Waring, presidenta de la Secció Femenina de la "Unión de Derechas" de Palma, establerta al carrer de Sant Jaume, núm. 31, entresol, comunicà per escrit al batle de Marratxí que l'endemà, dimarts dia 14, a les set de l'horabaixa, la seva entitat celebraria un acte de propaganda al local anomenat "Sociedad Cultural" des Pont d'Inca, carrer 14 d'Abril, núm. 1. (2) D'altra banda, el 28 de gener de 1936 Jaume Jaume i Julià, propietari de Sa Cabaneta, s'adreçava igualment al batle demanant-li autorització per celebrar dos actes de propaganda electoral el diumenge dia 2 de febrer, un al "Cine Eldorado" de Pòrtol, a les 4 de l'horabixa, i l'altre a la casa anomenada de Can Gros de sa Cabaneta, dues hores més tard, a les 6. En tots dos actes havien de parlar "D. Gabriel Cortés y otros oradores del partido Acción Popular Agraria de esta provincia, tratando de la comparación entre los programas revolucionario y contrarevolucionario y además cuestiones sociales". El batle no solament va donar l'autorització, sinó que en passà avís al "Jefe de Puesto de la Guardia Civil de esta villa", "al objeto de que se sirva disponer el oportuno servicio por las afueras de dichos locales a fin de que no se altere el orden". Segons em va explicar un antic socialista de sa Cabaneta, no hauria estat la primera vegada que -com era costum aleshores- qualche jove agosarat d'un partit d'esquerra interrompés els mftings dretans a Pòrtol...

Tenim també una mostra de la tibantor que s'havia produït a Marratxí a causa de la política religiosa de la Segona República, contrària als actes de culte públic. El 22 de maig de 1934, tres veïns de sa Cabaneta - Marçal Cafellas, Rafael Nadal i Francesc Vidal- signaren una instància en tota regla demanant al batle, Miquel Oliver, que "profesando, ellos y la mayoría de vecinos, la Religión Católica", els autoritzàs "para hacer la procesión del Corpus, el día treintiuno (sic) del actual, conforme al itinerario y hora acostumbrada antes de instaurar el actual Régimen". El batle els contestà, igualment per escrit, el dia 24, manifestant-los la seva bona disposició i la seva estranyesa perquè s'havia fet una recollida de firmes favorable a la processó sense dir-li'n res abans, i demanant-los alhora que el cap de la parròquia, és a dir, el rector de Sant Marçal, demanàs personalment el permís en qüestió. Reproduiré sencera aquesta resposta, ben significativa del mar de fons que hi havia en aquells moments:

"Vista su instancia de fecha 22 de los corrientes, presentada en la Secretaría de este Ayuntamiento en el día de ayer, solicitando de esta Alcaldía permiso para efectuar la procesión del Corpus el día 31 del mes en curso, conforme el itinerario y hora acostumbrados antes de la instauración del actual Régimen, he de manifestarles:

Lo Que esta Alcaldía siempre respetuosa con las ideas religiosas de cada cual, no ha tenido nunca ni tiene actualmente un criterio contrario, o sea, de coartar la manifestación de aquellas ideas ni de cualquier otra clase que se manifiestan en el pueblo por cualquier sector del mismo. Precisa empero que para ello se sujeten todos a las disposiciones que regulan dichas libertades, y, por tanto, es deber imprescindible en el caso que solicitan, el obtener el debido permiso de la Autoridad municipal constituida.

Sentado este precedente, me veo obligado a preguntarles las causas que han motivado la salida de una comisión para recoger firmas con el fin, sin duda, de explorar la voluntad del pueblo respecto a la idea de celebrar la procesión que solicitan sin haber tenido la atención de invitar para ello a esta Autoridad y prescindir en absoluto de darle siquiera conocimiento de sus propósitos. Este solo hecho prejuzga, al menos para esta Alcaldía, una idea contraria de la misma a la celebración de aquélla con absoluta carencia de datos para ello, cuando no sea con la intención malévola de presentarle contrario a la voluntad del pueblo, cosa que en mi ánimo ha producido muy mal efecto; y

2o Salvando todos los respetos a sus personas, que me merecen todas las consideraciones y que por tanto las considero dignas de todo encomio, he de manifestarles que estimo no tienen personalidad bastante, puesto que les considero menores de edad, para representar la mayoría de vecinos que profesan la Religión Católica, en nombre de los cuales se han dirigido, extrañando sobre manera que no se hayan encontrado para ello a personas de más alto relieve dentro de la Comunidad a que pertenecen. Lo cual lamento o condeno, según sea la intención de sus directores, en el primer caso por la merma de dignidad que representa para la Religión Católica y en el segundo porque no comprendo cómo un escrito dirigido a una Autoridad por una colectividad cuya representación dicen ostentar, no haya de ir firmado por el cabeza de la misma.

A pesar de todo esto, dándome por enterado de la voluntad de aquella mayoría de católicos, aunque mal representada, como se ha dicho, siguiendo el principio democrático de libertad para todos, al cual se ha atemperado siempre esta Alcaldía con su conducta, no hay inconveniente alguno en que los católicos de este pueblo efectúen la procesión cuya autorización han solicitado; pero como para ello, además del pueblo, que es el que asiste a la procesión, existe otro elemento que es en realidad el que la efectúa (me refiero al elemento oficial de la parroquia), sin el cual no podría verificarse, por ser el principal, precisa saber la voluntad de dicho elemento si es favorable o contrario a la celebración de aquélla. Por tanto no hay más remedio que el cabeza visible del mismo la manifieste a esta Alcaldía, sin que para ello sea necesario delegación ni solicitud escrita, sino que es suficiente su presentación personal y obtener por su parte la autorización que corresponde.

Lo que traslado a Vds. en contestación a su mencionada instancia, para su conocimiento y demás efectos."

El partit dretà més extremista i que es féu amb el poder a partir

del juliol de 1936, la Falange, no passava a Marratxí -com a tot arreu- d'un grupuscle insignificant, que no començà a organitzar-s'hi, d'una manera clandestina, fins al mes de maig de 1936, en relació amb el comandament de Palma. La "Jefatura Local" de Marratxí no es va constituir fins molt poc abans del "Moviment" i n'era cap Joan Juan i Camps. Formaven part d'aquesta primera junta Marçal Cafellas Mulet, Joan Bestard Serra, Francesc Vidal Juan, Miquel Romaguera Jaume "y demás afiliados en el principio", no gaires, ja que la "relación nominal de los camaradas pertenecientes a la Vieja Guardia de Marratxí" consta únicament de nou noms: Joan Vich Santandreu, Pere Puigserver Cafellas, Josep Oliver Serra, Bartomeu Moll Bestard, Jaume Cafellas Serra, Josep Coll, Miquel Oliver Serra, Guillem Rigo Roselló i Antoni Yarza de San Pedro (3).

Aquests falangistes, que aviat constituïren el nucli de les "milícies de la Falange" encarregades de salvaguardar l'ordre públic, de practicar detencions d'elements sospitosos d'esquerranisme i d'administrar tassons d'oli de ricí als adversaris, rebren instrucció militar d'un capità retirat de l'exèrcit resident a Marratxí i, en començar la guerra, passaren en la seva majoria a formar part de la centúria de primera línia organitzada a Santa Maria, comandada per un dels oficials de l'exèrcit que es trobaven detinguts al fort de Sant Carles fins al juliol del 1936, és a dir, un dels famosos Jinetes de Alcalá. (4). Aviat se'ls afegí una secció femenina de la qual tenim constància gràcies a diverses denúncies presentades el 1938. El 27 de juliol d'aquest any, el batle de Marratxí féu saber al governador civil de les Balears que "la Delegada Local de F.E.T. y de las J.O.N.S. del barrio de Pòrtol" li havia comunicat que "al ir las Falangistas a recoger la cuota del Plato Unico en el domicilio del vecino Miguel Amengual Garau (...) se les manifestó que no quería pagar nada y que no pagaría aunque fuere el Rey", i que a can Joan Garau Oliver "se les manifestó: que no querían apuntarse en lista por cantidad alguna y que no podían pagar en manera alguna; y después de haberse marchado, dijo a otra falangista vecina suya que no tenían vergüenza yendo a pedirle para el Plato Unico". Les falangistes en qüestió, quatre en total de desset, vint-i-tres, devuit i denou anys, respectivament, varen donar fe d'aquests incidents, davant el batle i el secretari de l'Ajuntament, l'11 d'agost. El 4 de desembre del mateix any 1938, les falangistes des Pla de Na Tesa trobaren dues dones que, en demanar-los l'"Aguinaldo del Soldado", "no tan sólo se negaron en contribuir, sino que les dijeron palabras poco decorosas, impropio de mujeres y menos dirigidas a muchachas que se sacrifican para cumplir las órdenes que se les encomiendan". (5)

Val a dir que ni els falangistes mateixos s'alliberaren, un cop començada la guerra, de suspicàcies i de denúncies. El 20 de setembre de 1938, per exemple, el Delegado Provincial de Justicia y Derecho de la Jefatura Provincial de Baleares de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. demanava al batle de Marratxí "informe sobre los antecedentes y conducta observada antes y después del Glorioso Movimiento Nacional por los camaradas Juan Vich Santandreu y Alberto Castell Peña, jefe local y delegado local de Organizaciones Juveniles respectivamente de Pòrtol, explicando lo más concretamente posible los hechos que hayan realizado en favor o en contra del espíritu y orientación del Movimiento". El 30 de setembre, el batle li responia que Joan Vich "antes del Glorioso Movimiento Nacional actuó bastante en política, siendo varias veces Concejal de este Ayuntamiento, durante la Dictadura Militar de Primo de Rivera y después de ella desde abril de 1931 hasta el Movimiento, militando siempre en los partidos de derecha, siendo un constante defensor de los ideales de éstos en contra de los del Frente Popular.- Durante los primeros días del Movimiento Nacional, juntamente con otros individuos del barrio de Pòrtol, fue de los primeros que aparecieron con la camisa azul, habiendo trabajado mucho hasta que los rojos abandonaron la isla de Mallorca (setembre de 1936) para la implantación del ideal de la

Falange" i l'1 de desembre de 1936 fou nomenat batle de Marratxí pel governador civil, "cargo que desempeño hasta el 17 de marzo de 1937 en que fué nombrado otro por la misma Autoridad para substituirle, dejando de formar parte de esta Corporación municipal". Després dels elogis venien els aspres retrets: "En fin, creo que ha sido un buen elemento, que se ha sacrificado e incluso tal vez se haya perjudicado en sus propios intereses particulares en pro del Movimiento Nacional, pero su espíritu, al parecer, no ha estado completamente desprendido de su actuación política anterior a dicho Movimiento. Esta falta de purificación de su espíritu político y sus relaciones de parentesco con elementos directores, embaucadores y propagadores de las ideas izquierdistas y disolventes del Frente Popular, han hecho que no fuera lo suficientemente enérgico en su actuación como Jefe de Falange contra aquellos elementos y que obrase con respecto a ellos con cierta lenidad; y como alcalde que fuera considerado como político, aunque ha obrado con verdadera lealtad".

Pel que fa a Albert Castell Peña, mestre de Pòrtol, el batle assenyala que "antes del Movimiento Nacional, nada tenía que desear en cuanto a su conducta. Cumplía bien sus deberes como Maestro, distinguiéndose por su trabajo y amor a la enseñanza, por lo que era tenido en gran estima en el barrio de Pòrtol y se mantenía alejado de actividades y actuaciones políticas". Però no mancaven tampoc acusacions que en aquells moments podien costar cares: "Pero en los primeros días del Movimiento se relacionó con los más destacados elementos izquierdistas del barrio La Cabaneta e hizo manifestaciones difundiendo noticias de las radios marxistas que, como es natural, eran contrarias al dicho Movimiento Nacional, lo que causó mucha extrañeza entre las personas destacadas de la localidad y completamente derechistas con quienes hasta dicha fecha se había relacionado, ocasionando el alejamiento de estas personas y que fuera considerado como partidario del llamado Frente Popular. Desde entonces no ha realizada (sic) nada que desvirtúe tales hechos, cumpliendo con su deber"(6). (La veritat és que, tan aquest document com els anteriors, demostren un domini del castellà del tot insuficient, que duu a imprecisions i a autèntics desbarats lingüístics o estilístics).

Una altra bona mostra de la manera com els polítics dretans passaven comptes entre ells és l'informe que el batle de Marratxí enviava el 12 de març de 1941 al jutge del "Juzgado Eventual" del Liceo Ripoll, a Palma, sobre la "conducta político-social" de Rafael Jaume i Julià, "Hombre de ideología derechista, pero, no obstante, durante su larga vida política ha cambiado de partido siempre que le ha convenido. Ha sido representante en esta localidad de los partidos Conservador Maurista y Liberal y en las elecciones de 1931, que trajeron la República, juntóse con todos sus adictos con los partidos que constituían el llamado "Frente Popular". (7) Después volvió a unirse con el bloque de derechas para aplastar en febrero de 1936 a los partidos de Izquierda, sin duda porque éstos durante su dominación no tuvieron en cuenta su colaboración que les había prestado en 1931". Després de confessar que "de todo su historial político anterior al Glorioso Movimiento Nacional, se deduce que por naturaleza es de ideas derechistas", el batle de Marratxí no vacil·lava a acusar Jaume de perseguir "siempre más que el bien de la Patria, su conveniencia o intereses particulares y el anhejo deheamente (sic) de dominar, dirigir y mangonear entre bastidores la política local, calificando siempre como mala a toda aquella que no se ajustaba a sus ideas particulares y dominio personal"; i reblava el clau assegurant que "aquellos cambios políticos y las colaboraciones con partidos de ideología opuesta a la de su naturaleza derechista y personal (...) denotan también su veleidat en la concepción política de España". D'altra banda, "después del Movimiento Nacional, viendo que el cambio de régimen operado en España en el cual no son admitidos estos sistemas personales que

fueron una de las principales causas que ocasionaron su advenimiento, ha aprovechado siempre que ha tenido ocasión y personas propicias para ello, todos los momentos que ha podido para criticar, valiéndose para ello de las especialísimas circunstancias que atravesamos, la labor de que llevan a cabo desinteresada, leal y abnegadamente las Autoridades locales para lograr el resurgimiento de la nueva España, al objeto de crearse adictos para fines personales y conseguir una especie de aureola de prestigio y superioridad de su política y de su administración pública sobre la del régimen actual”.

En un pròxim article veurem l'evolució dels partits i les organitzacions d'esquerra, que trobaren, com és lògic, moltes més dificultats i sofriren una persecució llarga i aferrissada, encara que en conjunt més benigna que la de molts altres pobles de Mallorca.

JOSEP MASSOT i MUNTANER.

NOTES.

1) Vegeu l'article de Damià QUETGLAS. *Marratxí, poble de pobles a prop de Ciutat*, a *Memòria civil*, 41 (suplement a "Balears", 12 d'octubre de 1986), pàg. IV.

2) Si no dic el contrari, em bas sempre en documentació inèdita de l'arxiu municipal de Marratxí, a la qual he tingut accés gràcies al meu germà Biel.

3) MARQUES DE ZAYAS. *Historia de la Vieja Guardia de*

Balears (Madrid 1955), 172-173. Corregesc alguns errors materials en les transcripcions dels llinatges dels falangistes. Antoni Yarza (Marza segons Zayas) era aleshores metge de Pòrtol.

4) *Ibid.*, 172

5) Isidoro López Femenias, "Delegado Local de Prensa" de la Delegació de Falange al Pla de Na Tesa, escrivia al batle: "Pongo este caso en tu conocimiento para que si es necesaria (sic) pongas en práctica tu autoridad". Una nota manuscrita amb llapis, a la carta mateixa, deia: "Comunicarlo al Gobierno Civil".

6) Curiosament, el 25 d'abril de 1938, el mateix batle de Marratxí havia fet un informe més favorable de Castell, enviat ni més ni menys que a Joan Vich Santandreu, "Jefe Local de Falange Española y Tradicionalista y de la J.O.N.S. del barrio de Pòrtol"; "En cuanto a D. Alberto Castell Peña, Maestro nacional del mismo barrio de Pòrtol, si bien no actuó nunca en política, por sus relaciones con elementos de izquierda de la Cabaneta en los primeros días del Glorioso Movimiento Nacional, fue considerado, en aquel momento, como partidario del Frente Popular.- Actualmente, se cree que aquella relación fue circunstancial o tal vez casual, por lo que ahora es tenido como persona afecta a dicho Movimiento".

7) Recordem que el 1931 no hi havia cap "Front Popular", que no aparegué fins a les eleccions del febrer de 1936.

NOTES HISTORIQVES DE L'ESGLÉSIA DE PORTOL

El segon vicari de Pòrtol

Dia primer de febrer de 1918 vengué a substituir don Guillem Parets, que passà a Capdellà, Mn. Rafel Alzamora i Castell, natural de Palma. Venia de Campanet, d'on era vicari coadjutor.

Quan vengué ja estava malalt i aquí s'agreguà més la seva malaltia tuberculosa. Se'n va anar a Palma dins el mes de maig del mateix 1918 i des d'aquest mes fins a finals de juliol Mn. Gregori Nicolau i Mora, coadjutor de Sant Marçal, pujava a Pòrtol per a la missa i sagraments.

El tercer vicari de Pòrtol

Va ser nomenat Mn. Bartomeu Salom i Amengual, natural de Santa Maria del Camf. Procedia de Galilea. Entrà dia primer d'agost de 1918.

El Sant Crist

El matí del 25 de març de 1919, el rector de Sant Marçal, Mn. Antoni Galmés, benef la figura del sant Crist. Foren els padrins l'amo en Pere Bestard "Calet" i mado Elionor Bestard "Corró".

Serveix per al davallament i costà 232'50 a ca'n Gumbau de Ciutat. La creu de fusta la construí mestre Bartomeu Santandreu "Flor".

El quart vicari de Pòrtol

Va ser Mn. Bartomeu Guasp Gelabert, natural d'Alaró. Fou ordenat sacerdot el 17 de desembre de 1920. Fou vicari coadjutor de Sant Marçal des del 24 de febrer de 1921 fins al 17 de novembre de 1922. Aquesta darrera data fou la del seu nomenament com a vicari in capite d'aquesta església filial, substituint Mn. Bartomeu Salom, el qual havia cessat en el càrrec. Dia 20 prengué possessòria. Va estar quatre anys a Pòrtol.

Nomenament d'ecònoms

L'any 1926 va ser nomenat vicari in capite Mn. Joan Vich Salom, natural de Santa Maria del Camf. Va estar aquí fins a l'any 1948, és a dir durant vint-i-dos anys. L'any 1934 la vicaria in capite és elevada al grau de parròquia i ell és nomenat ecònom pel bisbe-arquebisbe de Mallorca Josep Miralles i Sbert.

Després va ser nomenat ecònom Mn. Pere Rubert, natural d'Inca. Va estar aquí de 1948 a 1951, data en la qual passà a Caimari i, més tard, a Inca.

Deixant Mn Rubert Pòrtol vengué des del seminari Mn. Joan Mateu Brunet, natural de Bunyola. Va estar a la parròquia del 1951 al 1956 i quan deixà aquest poble anà a Biniaraix i després a l'Horta de Sóller.

Després vengué de rector Mn. Martí Cifre, natural de Pollença, i va estar aquí de l'any 1956 al 1967. Quan deixà Pòrtol anà a la parròquia de Son Roca de Palma i després fou capellà de Son Dureta. Finalment viú a Pollença, a ca seva.

CRISTOFOR TRIES I SERRA

(N.de la R.- El 1967 entrà l'autor de les Notes i ha estat rector de Pòrtol fins l'any 1990, quan fou substituït per Mn. Guillem Rigo. Durant la seva etapa s'enderrocà l'antiga església i es construí la nova. D'això tractaran els propers articles d'aquesta sèrie.)

“PRESSTISSIMO”

.-”Fuga”-

PER A JOAN SEBASTIA BACH

A l'horitzó de la llum
com un sol potent i clar
ragen més claror novella
els ulls de la llibertat.

Mai cap home és cridat a l'esclavatge.
Mai ningú ha esta cridat a la ignorancia.
El crit de l'home lliure, amb vigoria,
neix dins la veritat de l'esperit.
Ningú no ha esta cridat a esser vehicle
per alleugerar el pes del més potent;
i el feble buf de sang mai no allibera
el cor del jou de vicis repulsius.
Si l'odi, que és tel.lúric, posa treves,
¿com pot obrir camins la Humanitat?

Llamps i trons damunt la terra
ha sembrat el temporal
al cel de la nit de l'home
el grill hi ha fet un forat.
La fosca ha cobert de dubtes
la joiosa integritat.

L'arbre amb les arrels rompudes
es desmaia vora el blat.
Presoner de la discòrdia
l'home es sent crucificat.
I, davant tanta impotència,
a l'abís precipitat.

El sol, que s'esfulla en flames,
de llum estén un ventall.

Els cors moridors s'afonen
dins el bronze de l'espai.
L'ideal es desintegra.
La fal·làcia mou l'esglai.

La llibertat perd les ales;
i l'home, la veritat.
La germanor se'ns escapa,
com un colom, de les mans.
El colom perdut de l'ànima
que quasi no sap volar.
La fuga del pensament
i la fuga de la pau.
la fuga de les estrelles
del firmament ancestral.
La fuga de les espigues
de l'ergástul de la fam.
La fuga del temps que plora
segles buits de caritat
La fuga dels ventres fèrtils
cap a l'esterilitat.

A llom d'un poltre d'enveja
cavalca la llibertat.

Tenim el Sol que degota
claror dins la nostra sang.
Però els cadells de la fosca
roseguen la llibertat.
Tenim la pluja que renta
la pols de la nostra carn.
I, encara, la set corseca
l'aigua de la llibertat.
Tenim la terra que brosta
l'espiga que esdevé pa.
Però el cervell mai no grana
al blat de la llibertat.

Tenim Déu, tenim la vida...
i matam la llibertat.

Alcem el cor contra l'esclavitud!
El pes d'aquesta terra clivellada
pertany a tots, per dret universal
La llum és patrimoni excels de l'ànima.

Miquel BOTA TOTXO
Pollença.-PAU

L'ACTUALITAT MUSICAL

En aquest article s'intentaran recalcar els aspectes musicals més importants que ara succeeixen i que potser tendran lloc, amb la possible errada de deixar alguna cosa sense dir del món del rock modern.

Començarem xerrant del més important: Mark Knopfler. Encara està clar que no ha dit la seva darrera paraula, i ens sorprèn amb obres d'una bellesa incomparable que el fan diferent de tots els demés. És el gran geni que ens permet sentir encara la vertadera i bona música. I pel 1991 prepara un altre disc amb Dire Straits i una gira que ben segur serà increïble com tot el que ell fa.

Els meravellosos Pink Floyd, de la mà de Dave Gilmour fa tres anys que únicament fan actuacions, sense treure al mercat res nou. També s'espera alguna cosa d'ells pel '91 i si fan un nou disc, preferesc no pensar en la potència i la força que tendria (no confondre amb el penès i recent "The Wall" de Waters)

El mític BRUCE SPRINGSTEEN és, des de fa alguns anys, totalment nul, i crec que dins el món musical poca cosa podrem sentir d'aquest fabulós compositor, encara que es comenta que prepara nou material.

The Alan Parsons Project han tornat amb un disc meravellós (Freudiana), al mateix ha fet Bob Dylan i també Supertramp que estan però molt apagats.

Eric Clapton l'únic que fa són grans concerts, de vegades, amb l'ajut de Phil Collins, que com a bateria val un imperi, però de les seves altres feines val més ni xerrar-ne.

Dels Queen també es diu que preparen algun disc nou i el sobrevalorat Elton John fa alguna creació passable.

Del "pop" poca cosa podem dir, essent els temes com són (molt dolents). També està de moda el fantasmagòric Jean-Michel Jarre i tota la parafernàlia de l'anomenat "new age", que de "new" en té ben poc. I com no, caldria classificar a la "música disco" (àcid, rap, etc) tan sols com a divertiment, i no com a música en què l'han volguda convertir per força.

Però sí funciona estupendament el jazz-rock, amb vertaders monstres com són Pat Metheny o John McLaughlin.

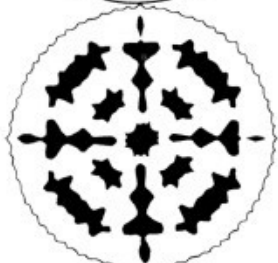
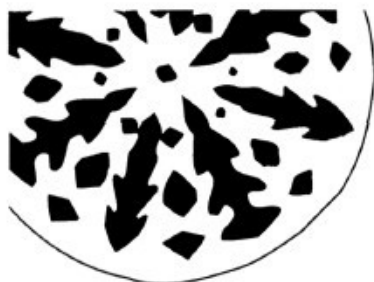
El genial Oldfield ens va fer una brillant demostració del que és capaç en el seu polèmic "Amarok" i el poc afortunat Gary Moore va enregistrar el seu millor disc amb molta diferència (Still Got the Blues). I els australians Midnight

Oil i Noise Works van pel bon camfigual que l'espectacular Jeff Fealey.

El rock dur (que abarca tots aquells mots estranys que han volgut posar els respectius creadors), ha cobrat una importància fonamental en els darrers anys, degut, sobretot, a la formidable i potent fama de tocar dels guitarristes corresponents (com el grandíssim Steve Vai). Cal destacar grups com Metallica, Iron Maiden o Whitesnake, que personalment no m'agraden, però he de reconèixer la més que comprovada qualitat sonora.

Així és que si no vénen els projectes anomenats dels músics veterans procedents de la dècada dels setanta, hauran de sortir músics molt i molt bons per substituir aquests vertaders "déus del rock".

JAUME TUGORES BERGA

BON NADAL I BONES FESTES !

*Que la pau i l'alegria
omplin els vostres cors i
que l'any 1991 ens dugui
la prosperitat i el
benestar que mereix la
nostra Comunitat
Autònoma.*

MOLTS D'ANYS !

GOVERN BALEAR

BWV 100

“El que Déu ha fet, està ben fet”

El text és de 1674 i pertany a un autor alemany que va compondre diverses lfriques per corals protestants: Samuel Rodigast.

BACH, utilitzà un d'aquests corals en tres de les seves cantates; les que porten els números 98, 99 i 100 del catàleg realitzat per Wolfgang Schmieder a Leipzig l'any 1950. Catàleg conegut per l'abreviatura BWV (Bachs Werke Verzeichnis).

El llistat que conforma el BWV no és en absolut cronològic, sinó temàtic. Així per exemple, la primera obra que hi trobam és una preciosa cantata de l'època de maduresa composta a Leipzig l'any 1725 quan BACH tenia quaranta anys: “Què ho és de bell l'estel del matí!”. En canvi la que sembla ser la seva primera composició (“Capriccio supra la lontananza dil suo fratello diletatissimo”, per a clave) porta el BWV 992.

Així, doncs, només amb la referència BWV no podem deduir l'època de composició d'una obra de BACH.

Les cantates ocupen els primers llocs del catàleg. I en trobam referides a totes les dates assenyalades del calendari litúrgic a més d'algunes de temàtica profana.

La que porta el número 100 i que com dèiem utilitza el mateix motiu que les dues precedents en la numeració, fou composta a Leipzig entre 1732 i 1735. I és de les anomenades “Cantates Corals”. Per aquestes cantates BACH es serví tant de la melodia com del text de corals ben coneguts pels feels de l'època i a partir d'ella composà diverses variacions assignades al cor o als solistes. En aquest cas concret que ens ocupa tenim dues intervencions del cor per obrir i tancar l'obra, així com un duo de contralt i tenor i tres àries (soprano, baix i contralt), sempre obrint amb les paraules que li donen nom: “El que Déu ha fet, està ben fet”.

D'entre totes les cantates corals, però, la més coneguda és la BWV 80, anomenada “Cantata de la Reforma” i construïda a partir de l'himne luterà: “Una fortalesa segura és el meu Déu”.

PERE ESTELRICH I MASSUTI

Música és àgil i fresca; ens arriba dolça i amatent com la tendra rosada del matí; ben aviat ens commou i s'endinsa fins a les fibres més amagades. En definitiva, ens fa sentir feliços. I per això Wolfgang ens cau bé. El seu aparentment etern esperit juvenil ens subjuga i ens fa entrar dins el seu particular mode de crear. Però cal anar alerta. Mozart s'ha d'escoltar intensament, perquè el que primer s'abasta és la frescor i la felicitat de la seva obra; però aquesta és únicament la part superficial de la seva producció, la més senzilla. L'arquitectura interna, més mala d'assolir, necessita atenció i concentració continuades. A canvi ens dóna, precisament, la clau del veritable Amadeus, el seu immortal missatge.

Per ventura aquest any Mozart que tot just encetam ens podria servir per arribar a conèixer-lo profundament. Almenys ho hauríem d'intentar.

BIEL MASSOT I MUNTANER

1991, ANY MOZART

“No em puc expressar més que a través del sons, perquè som músic”

W.A. MOZART

L'esperit mozartianà se'ns apareix amb fantàstics colors, en virtual cascada de veus desplegant fins als més subtils matisos. Les notes es belluguen inquietes. El pentagrama resulta un bressol d'emocions gronxades sota el signe lúdic. És un joc de corxeres i semifuses que dansa incansable de les cordes a la fusta. És el símbol de tota una època, galant i presumida.

Aquesta visió només és una cara del petit salzburgès. Potser la més coneguda, la més estimada; però no l'única ni la millor. En té una altra més profunda, més dolorosa i tràgica. L'integral de la seva obra se'ns presenta com un reflex dual de la seva pròpia existència: rialles i llàgrimes, pena i alegria, grandesa i misèria...

Conexim de sobra el tòpic Mozart com a estimat dels déus, però només és exacte en part. És cert que la brillantor de la seva Música no ha decaigut mai, però ha hagut de conèixer períodes de redescoberta quant a formes concretes. És cert que sempre ha estat un autor conegut, però no en el sentit actual. Durant molt de temps la seva obra per a teclat servia únicament com a model per als estudiants de piano -com passava igualment amb El Clavecí ben trempat del Geni Bach-; i les seves simfonies es consideraven precedents directes de les de Beethoven i s'executaven el més aproximadament possible a les del Mestre sord. Ha estat necessària una revolució en el plànol musicològic per arribar a l'essència pura de la seva creació, a considerar-lo per ell mateix, amb tot el propi valor, sense falses dependències ni absurdes comparances.

La vida de Mozart no fou un camí de roses. El passaren sovint de l'adulació a la crítica, passà de la il·lusó a l'abatiment. Amb tot, la seva

REFLEXIONS EN UN MIRALL OSCUR

En primer lloc, deixau-me donar les meves felicitacions a Pòrtula i al seu Consell de Redacció en aquesta ocasió del seu número 100. Estic orgullós que el meu nom aparegués fa uns anys a les pàgines de Pòrtula, i estar entre les nombroses persones que han contribuït a aquesta digna publicació.

I ara, de cop i volta, me pos amb el tema.

Què està passant a la península Ibèrica en el camp de la música? Per què dóna tant el Govern per la cultura, i les orquestres del país estan cada dia més saturades amb estrangers?.

No parl de la possibilitat (molt llunyana) que la presència de músics amb una bona educació i amb molta disciplina ajudarà a l'ensenyament de cordes a Espanya - la disciplina faltará sempre als espanyols, per naturalesa, si els volem creure a ells mateixos.

No parl dels grans jornals de les noves orquestres que s'estan formant a Andalusia, Castella i Lleó, Astúries i no sé quantes ciutats més - basta dir que els jornals són millors que a quasi totes les orquestres d'Europa i Nordamèrica, més que la de Barcelona, i si no comptam enregistraments i extres, més que la Nacional.

El que s'ha d'entendre és que fins que el Govern decideix gastar molts de diners en reformar l'educació de músics, en particular dels instruments de corda, la invasió continuarà, i amb raó. Millor una orquestra bona d'estrangers que una orquestra mediocre que quasi costa el mateix.

Com estranger, veig les coses diferents. No és que em pensi tenir la raó i vosaltres no: vull dir que m'agradaria entendre el perquè.

¿Qui pot afirmar que els conservatoris funcionen amb la mateixa eficàcia que els conservatoris d'Anglaterra, per exemple, o Alemanya, fins i tot Suïssa? (Allà fins fa molts pocs anys estaven desesperats per produir músics de qualitat. Però els suïssos han reformat totalment el seu sistema, i ara, uns anys després, tenen els resultats.) Sense anar més enfora, a Cura fa dos anys, una jove de 18 anys es va comportar molt bé tocant el Concert de Mendelssohn. Més il·luminant fou escoltar els joves de la orquestra, que també sabien tocar.

En altres països, hi ha un examen per entrar al conservatori, que en tot cas comença quan un alumne té 17 o 18 anys, i és per alumnes que ja han decidit provar d'aconseguir una carrera professional. Fins aquesta edat, estudien música a les escoles públiques, i els més dotats amb talent i pares amb diners, en escoles privades. Com aquí, alguns també tenen els seus professors particulars.

Es a dir, que el nivell a l'acabar la carrera al conservatori aquí, no sol ésser suficient per passar l'examen que els permetria entrar en el conservatori d'Hannover o Colònia, per exemple. Conec tres joves de les Balears que estudien a Amèrica i Alemanya, i tots han hagut de preparar-se al menys durant un any per ésser admesos al conservatori.

Clar que hi ha excepcions. Però la regla és així: Els espanyols són minusvàlids en el camp de la corda en Europa, i per una sola raó: ningú creu que es pot canviar el caràcter espanyol. Així que tot el món pensa que el caràcter espanyol no permet que un espanyol aprengui a tocar el violí, amb algunes excepcions.

Pot ésser? ¿Pot ésser que un país pugui seguir comandat pels cecs i sords que subvencionen institucions només perquè existeixen, encara que no donin com a fruit més que un o dos violinistes a l'any per les orquestres del País?.

Albert Sardà de l'Associació de Compositors Catalans ho diu més fort: Ni un sol violinista a l'any!. Sardà pensa que s'han d'oblidar els conservatoris, i cercar un altre camí per a l'ensenyament de músics professionals. Els conservatoris, que són nombrosos, i amb molts de professors que necessiten guanyar-se la vida, poden seguir com avui - només els joves molt dotats podrien anar a la nova institució.

Si fos possible començar un projecte d'Universitat o Escola Nacional de Música, està més clar que l'aigua que s'hauria de començar amb - maleïts - estrangers com a professors, principalment perquè no és només aprendre a tocar el violí, sinó una altra manera d'ensenyament del violí.

L'orquestra de Sevilla ha gastat 150 milions de Ptes. només en audicions d'artistes, segons un diari d'Andalusia, i altres 600 milions estan destinats als jornals i despeses de l'orquestra. Amb aquests diners seria possible obrir una Universitat de música pràctica: un lloc on el talent que existeix a Espanya pogués anar-hi a aprendre de grans mestres.

Aleshores, tendríem el mateix nombre de solistes importants, i a la vegada, una pedrera de cordistes espanyols en les orquestres que poden ensenyar bé els seus instruments en escoles vinculades amb elles. Diverses orquestres tendríen les seves pròpies escoles per formar músics al seu gust; així arribarien a tenir una personalitat pròpia. Per què subvencionar una orquestra sense personalitat?.

Es clar que costarà anys i moltes llàgrimes, però no em diguis que el caràcter espanyol, tan orgullós de la seva pintura, cinema, teatre, ballet i literatura, no pot solucionar aquest problema etern.

Posa-t'hi.

PATRICK MEADOWS

Als nostres col·laboradors:

**Feis-nos arribar els originals
abans del darrer divendres de cada mes**

Gràcies !

SIBIL.LA, AGUANTA SA COCA...

L'altre dia vaig tornar a llegir 'Ses matances i ses festes de Nadal', de Mn. Alcover. Es, ja ho sabeu, una obreta breu que recull de manera exhaustiva el que ara anomenen pautes culturals, i les presenta en forma de rondalla en lloc de fer-ne una freda descripció o un simple inventari.

En el capítol IV de "Ses festes de Nadal" les gents de Son Fontinyol, Can Serrell i Son Dur-hi-blat se'n van a Matines. Mentre caminen cap a l'església "...s'escoblegen i quines cançons que se treuen, que n'hi ha que valen sa barba d'un soldat.", van dient cançons que "- Sa nostra padrina ...ja les mos mostrava, i ja deia que sa padrina de sa mare ja les hi havia mostrades a ella." i finalment, tot i essent que "-cantar caminant no va bé...", una al.lota canta sa Sibil.la abans d'arribar a la vila.

De sa Sibil.la només hi ha escrit el text. Els personatges comparen la interpretació que ha fet aquesta al.lota amb la del sibil.ler que la canta a Matines i fan comentaris sobre el fet que "...deu venir de nerència -sic- açò de cantar sa Sibil.la un d'aquesta casa?." dient "... es seu rebesavi la cantà vuit anys ..." "I son avi nou". "I son pare onze". "I aquest d'ara que ja en fa set..".

Encara, abans d'arribar, tendran temps per parlar de l'orgue, de les neules, de l'ofici, del sermó...

Tot això i més, ho escrivia l'autor l'any 1885. Era un temps en què les cançons i les gloses eren patrimoni viu dels mallorquins. Dissortadament el lligam que unia aquestes manifestacions amb l'activitat quotidiana s'ha desfet i ara les contemplam amb un distanciament inevitable.

Així i tot em sembla que, en general, el que Mn Alcover fa dir als seus personatges encara es podria traslladar a una conversa actual i reflectiria l'opinió que en té la gent de les cançons, les gloses i la Sibil.la. Això s'ha cantat sempre..., els nostres padrins ja ho cantaven..., només ho cantam així els mallorquins..., això vé dels temps dels moros..., sempre ho he sentit així..., sempre ha estat així..., són opinions que es fan servir per donar a

entendre que aquestes manifestacions singulars són quelcom més que els símbols musicals amb què es poden escriure en un paper. Són un dels elements que configuren la nostra personalitat.

Sens dubte una de les manifestacions musicals que ens permeten traslladar-nos a temps més antics és el cant de la Sibil.la. Ens ha estat transmés de generació en generació. Quan anam a Matines i sentim cantar el sibil.ler fem el mateix que ja feien els nostres avantpassats fa un bon grapat de segles.

Si qualsevol de nosaltres, però, pogués traslladar-se uns quants anys enrera, com més retrocedís en el temps, manco reconeixeria el cant de la Sibil.la i, fins i tot, arribaria a un moment que li semblaria estar escoltant una altra cosa ben diferent. La Sibil.la de fa nou-cents anys i la que cantam ara no s'assemblen gairebé gens.

Des del segle X fins al segle XV va esser cantada en llatí i formava part d'una representació escènica de caràcter litúrgic anomenada "Processó dels profetes".

En el segle XV ja es cantava el text en llengua vulgar, mantenint-se la melodia gregoriana. A partir del segle XVI, i especialment després del concili de Trento, la cantava un nin tot sol, precedit d'una introducció possiblement processional, amb instruments de llengueta (xirimies, bombardes, baixons...).

En el segle XVI la pràctica musical era molt diferent de l'actual. Els infants que volien aprendre música no anaven als conservatoris com ara. Els llocs on s'aprenia la teoria musical eren les Capelles. A Ciutat la Capella Musical de més anomenada havia de ser per força la de La Seu. A la part forana probablement els rectors de les parròquies serien també, juntament amb els organistes, els mestres de música.

A un al.lot quan aprenia rudiments de l'art musical l'ensenyarien segons la pràctica d'aquell temps, es a dir, aprenia a cantar i a tocar instruments dins l'estil propi d'aquella època.

En el segle XVI era costum embellir les composicions. Fins i tot era considerat inhàbil el músic aquell que no sabia glosar una melodia. Hom considerava bon músic aquell que sabia farcir una cançó seguint les normes establertes pels teòrics. Els intèrprets gaudien d'una gran llibertat a l'hora d'interpretar la música.

L'antiga melodia gregoriana de la Sibil.la és segur que fou interpretada amb aquests embelliments, seguint el gust de l'època. Prova d'això en són algunes "clausulas" (el que ara els músics anomenen cadències) que es conserven pràcticament com llavors.

En els segles XVII i XVIII aquesta pràctica continuà. La teoria i la pràctica musicals havien sofert canvis prou significatius i el més probable és que l'ornamentació els reflectís. Eren uns temps en què la gent no feia música antiga. Les programacions dels nostres concerts actuals, tret d'algunes excepcions honorables, solen estar integrades bàsicament per obres d'autors que ja fa cent anys que varen morir. En els segles XVI, XVII, XVIII i fins i tot en el XIX, els músics interpretaven gairebé exclusivament la música del seu temps i ho feien segons l'estil que s'usava.

En el segle XIX la teoria musical i l'aprenentatge de la música havien sofert uns canvis tan grans envers el que es feia tres o quatre-cents anys abans que no s'assemblaven gens. El cant de la Sibil.la, pel seu origen gregorià, és una melodia modal. En la teoria modal de la música les melodies es creen a partir d'uns conjunts de notes agrupades en sèries que els teòrics anomenen modes. D'aquests modes n'hi ha vuit, tots ells diferents. Aquesta manera d'organitzar els sons canvià paulatinament i de la pràctica en aquests vuit modes, tan habitual encara en el segle XVI, passaren a fer-ne servir únicament dos en el segle XIX. En aquesta època els músics escrivien ja exclusivament en to major i en to menor.

Naturalment aquest canvi tan important s'havia de trobar reflectit en el cant de la Sibil.la. Algunes de les progressions melòdiques perderen el seu caire modal i es transformaren en tonals. Els mestres de música i els qui ensenyaven els sibil.lers havien perdut el contacte amb les primeres interpretacions del cant de la Sibil.la. Segurament, tret d'alguns casos d'especial erudició, ni tan sols podien desxifrar les figures amb què els seus avantpassats escrivien la música. És probable que el cant de la Sibil.la es transmetés gairebé exclusivament per via oral. També és segur que a força d'anar superposant elements d'estils diferents i essent que la interpretació a través dels temps va sofrir canvis notables, tot allò que havia estat una pràctica viva (ornamentacions, articulació, fraseig, tècnica de cant) acabà per convertir-se en un conjunt d'elements que, sense constituir una melodia nova, es consolidava com una melodia diferent. Era i és una música en la qual hi conviuen barrejats elements que pertanyen a èpoques diverses.

També és probable que si a la ignorància dels diferents estils del passat hi afegim el fet que la Sibil.la formava part d'una funció litúrgica, que es cantava per tant dins l'església, i que, tal vegada, només sortia al carrer quan es representaven Els Pastorells o Els Reis, la música s'anà transformant una altra vegada en quelcom semblant al cant gregorià, potser influenciada pel fet que els qui l'ensenyaven solien ésser preveres o monges i adaptaven el que coneixen a l'estil en què ells cantaven o a l'estil que es considerava adequat per a una funció religiosa segons l'estètica del moment.

Els eminents folkloristes que, a finals del segle passat i començament d'aquest, recolliren el cant de la Sibil.la escriviren en paper pautat allò que sentien. Així ens ha arribat un aplec de versions

diferents, que són totes iguals en el fons, però diferents en la forma. Fins i tot la Sibil.la de Lluc, tan ornamentada, és exactament la mateixa Sibil.la que es canta en els altres llocs, però dita d'una manera més florida perquè era cantada per sibil.lers que gaudien d'una formació musical que els permetia ornamentar-la millor que altres que probablement només l'aprenien "de sentit" de mestres que, tal volta, també l'havien haguda d'aprendre de la mateixa manera.

A partir de mitjan segle XX hi ha hagut una forta renaixença de l'estudi i la interpretació de la música antiga. S'han redescobert els llibres dels teòrics d'èpoques més remotes, els tractats que parlen d'interpretació, s'han transcrit partitures que per a nosaltres serien intel.ligibles, s'han restaurat instruments, hem pogut tornar a sentir com sonaven, s'editen revistes i llibres especialitzats. Fins i tot en alguns llocs d'Europa s'han creat Conservatoris dedicats exclusivament a l'estudi de la música de temps passats. Tot això ens fa tenir l'esperança de, juntament amb la versió de la Sibil.la que actualment sentim, poder també sentir-la de la manera més semblant a com la sentien els repadrins dels nostres repadrins.

El cant de la Sibil.la és per a nosaltres una manifestació artística i un bé cultural. És un monument de la mateixa categoria que el castell de Bellver, posem per cas, i com a tal ha d'ésser conservat i transmès en herència. Per a la seva conservació i futura restauració el millor que podem fer és cantar-la cada any.

FRANCESC CRESPI

Podeu trobar

Informatiu
Cultural
de Marratxí

a Pòrtol:

Autoservei Ca'n Crosta
Papereria s'Estel
Papereria Conxín

a Sa Cabaneta:
Cafè Ca'n Carrió
Papereria Sa Cabaneta
Cafè Nou

a Es Pla de na Tesa:
Autoservei Matas

a Es Pont d'Inca:
Papereria France

A U T O 3 E S C O L E S

A
U
T
O

AUTO 3 ESCOLES
KALET AUTO LEVANTE
TECNICA

27 39 97

46 22 86

24 25 98

3

E
S
C
O
L
E
S

Cotxes
Motos
Camions
Autocars

A U T O 3 E S C O L E S

